

ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀ

ନାଟକ ।

(ଅନୁବାଦ)

ପୁରୁଷମିତ୍ୟେବ ନ ସାଧୁସ୍ତ୍ରୀ
ନରପିକାବ୍ୟଂ ନବମିତ୍ୟବଦ୍ୟଂ
ସ୍ତନ୍ତଃ ପରାସ୍ୟାନ୍ୟତରଭଜନ୍ତେ
ମୃତଃ ପରପ୍ରତ୍ୟୟନେନ୍ଦ୍ରିୟକିଃ ।

ଶ୍ରୀ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଉପ

ପ୍ରଣେତା ଓ ପ୍ରକାଶକ ।

ଭୂମିକା ।

ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଚାରିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧର ବିଦ୍ରୋହୀ ଏବଂ ମୁଦ୍ରାରାସସ୍ୟ ନାଟକର ଅନୁବାଦ କରିଥିଲି । ଉକ୍ତଲେଖରେ ଅଭିନେୟନାଟକର ସଙ୍ଗୀତ ବିରଳ ଦେଖି, ମୁଁ ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଜାନ୍ତ୍ର ଅପ୍ରବନ୍ଧ ଥିଲେହେଁ ଏହାକୁ ଅଭିନୟୋପଯୋଗୀ କରିବାରେ ଯଥାଶକ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିଅଛି । ଏଥିରେ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର କୌଣସି ପଂକ୍ତି ବା ସେଥିର ଭାବ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ; କେବଳ ସଙ୍ଗୀତର ସୌଷ୍ଟବ ଅନୁରୋଧରେ ମୂଳର ଯଥାସମ୍ଭବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରା ଯାଇଅଛି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମୋହର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ରୋହୀ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଦେଖି, ମୁଁ ଏହାର ମୁଦ୍ରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ, ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ଅନେକାଂଶ, ବିଶେଷତଃ ଚତୁର୍ଥଅଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ବର୍ଜନ କରିଥିବାରୁ ସେହି ବର୍ଜିତ ଅଂଶର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସମାଜକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ମୋହର ପ୍ରକାଶ ବାସନା ବଳିବତୀ ହେଲା ଏବଂ କେତେକଜଣ ଅଭିନେତାବନ୍ଧୁ ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ମୋତେ ପୁନଃପୁନଃ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ମୁଁ ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଦେଖି ସ୍ୱହସ୍ତରେ ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ ବହୁଳାକାର ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସାହସୀ ହେଲି । ଉକ୍ତର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରେ ଏହା ଅଦର ଲାଭ କଲେ ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ମଣିବ । ମୋହର ଏ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମରେ ଏଥିରେ ଅନେକ ଦୋଷ ଦୃଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା । ଅଶାଙ୍କରେ ଗୁଣଗ୍ରାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୋତେ ମୋହର, ସେହିସବୁ ଦୋଷ ପ୍ରଦର୍ଶନଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ କରିବେ ।

ପରିଶେଷରେ, ମୋହର ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର କାନୁନଗୋ ଓ ବାବୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ଏହି ନାଟକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସଙ୍ଗୀତର ଉକ୍ତବିଧାନରେ ସହାୟ ଏବଂ ମୋହର ପରମପ୍ରେମାସ୍ପଦବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ଦାସ ବି, ଏ ଏହାର ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶାଦିରେ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।

ତେବେ ତୁମେ ଯାଅ ହମସ୍ତ ପାଦମାନଙ୍କୁ ପାଦଧାନ କରାଇଦେବ
ଯେପରି ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ବିଷୟରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଥିବେ ।

ପାରି—ଆଜ୍ଞା, ସେହିପରି କରାଇବି । (ପ୍ରସ୍ଥାନୋଦ୍ୟତ)

ସୁଦ—ସେହିପରି କଣ ଚାଲି ଯିବ ? ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଶୁଣାଇବୁ ନାହିଁ ।
ଏ ନବ ବସନ୍ତରେ ସମସ୍ତେ ନିବହର୍ଷ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଅତ-
ଏବ ଏହି ସମୟକୁ ଚାହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଅ ।

ପାରି—ସବୁଠାଇଁ ଏହି ବସନ୍ତ ଗୀତ ! ହଉ,—

ସଙ୍ଗୀତ ।

ଭୁଞ୍ଜି ଭୁଞ୍ଜି ବୁଞ୍ଜେ ଏ ମଧୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣିନୀ
ନବ ବୃତ୍ତପଞ୍ଚକଞ୍ଚୁଳ ମଞ୍ଜୁ ହାରିନୀ ।
ହରିଲଣି ନାଚ ମାଧବୀ ସେବତ,
ଏ ଯୁଧ୍ୱ ଜୀର୍ଣ୍ଣିନୀ ।
ବନେ ବନେ, ଏ ପବନେ,
ଚନ୍ଦ୍ରଲଣି ସୁବାସ ନର-ଅବନୀ । ୧ ।
ଦେଖ ତ ତଳ ତଳ ଗୀତ ଚାଳନୀ
କେଶବ ଆହା ବଦନନ ମନମୋହନୀ ।
ସେ ସୁଧାର ସାର ପିଇ ଅନବାର,,
ମୁଗୁ ଧରାବଣୀ ।
କାହାତରେ, ଏ ବସନ୍ତେ
ବନ୍ଧୁ ନୁହଁ ଭନ ଶବ୍ଦ ପ୍ରେମ ବାହନୀ । ୨ ।

(ନେପଥ୍ୟ—ଗୀତିସ୍ଵରେ)

କେ' ଅଛୁ କେ' ଅଛୁ

ଦେବ ହୃଦୟ

ଉଦୟ

ଉଦୟ

ଅମର ନାୟ ।

ସୁଦ—(ଶୁଣି) ଏ କଣ ? ଗୀତ ପଛେ ପଛେ ଦୂରରୁ ଦୂରରୁ ସ୍ଵରପରି

କଣ ଶୁଣିଲା ? (ଚିନ୍ତା କର) ହଁ ହଁ, ଏଥର ଜଣା ଗଲା—ନାରୀ-
ମୂଣ ମୁନଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା କନ୍ୟା ଉର୍ବଶୀସୁନ୍ଦରୀ ବୋଧ ହୁଏ କୁବେର
ପୁରରୁ ଫେରି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ବାଟରେ କୌଣସି ରାକ୍ଷସ
ହସ୍ତରେ ଯଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେଥି ପାଇଁ ବୋଧ ହୁଏ ଅସୁରମାନେ
କାନ୍ଦିବ ହୋଇ ଏପରି ଆତ୍ମନାଦ କରୁଅଛନ୍ତି । ହଉ—(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଦ୍ଵିତୀୟ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମାର୍ଗ-ହେମକୃଷ୍ଣ ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗ ।

(ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ଅସ୍ପରାମାନଙ୍କର ଆଗମନ ଏବଂ ଅନିଚ୍ଛା ।)

ଅପ୍ପ—   ଦେ' ଅଛ   ଦେ' ଅଛ
    ଦେବ' ହୃଦୟାଞ୍ଜଳି,
    ଭବିତ   ଭବିତ
    ଅନନ୍ତ ନାମ ।

(ରଥାବେଶ୍ଟ୍ରା ରାଜା ପୁରୁରବାଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ।)

ରଜା—କାହିଁ ଭୟ ନାହିଁ—ଭୟ ନାହିଁ—ଆଜି ବ୍ୟାକୁଳ ହେତାର କାରଣ
ନାହିଁ । ରଜା ପ୍ରଚ୍ଛଦବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ପାରି ଅପଣଙ୍କ
ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ! ଏବେ କାହିଁରୁ ଭବାର କରିବାକୁ ହେବ—
କହିବୁ ।

ଅପ୍ପ—ଏ ଅସୁରମାନଙ୍କ ଦାଉରୁ—

ରଜା—କଣ ? ଅସୁରମାନଙ୍କର ପୁଣି ଆପଣମାନଙ୍କଠାରେ ଅତ୍ୟାଚାର ?

ଅସ୍ତ୍ର—ମହାରାଜ, ଶୁଣନ୍ତୁ ; (ଗୌର ସ୍ଵରରେ)

ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର ପଞ୍ଚମା ରାଜ୍ୟ
ଦେବଗୁଜର କୋମଳଗର ।

ସହ ନାହିଁ ଥାଉ କେ ରୁଆ ଗଢ଼େ
ଗୁରୁ ଅକସ୍ମାତ୍ ସେ ହୁଇଗର ।

(ଏକ ଏକ) ଅମ୍ଳ ପିତ୍ତ ସ୍ୱାଦ ରସା ଦତ୍ତ
ବୃଦ୍ଧର ରସନା ଯେଉଁସମୟେ ।

ନାଟ୍ୟୋଲ୍ଲିଖିତ ପାଞ୍ଜିଗଣ ।

—*—

ପୁରୁଷ ;—

ପୁରୁରବା—କନ୍ଦୁବଂଶୀୟ ରାଜା ।

ଅୟୁ—ଯୁବରାଜ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ—ଗଜବରାଜ ।

ଗାଳବ
ପେଲବ } —ରାଜା ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟଦ୍ୱୟ ।

ବହୁଶକ, ସାୟଣ, କହ୍ନୁକ, କରକ, ନାରଦ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତନଗଣ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ;—

ଉର୍ବଶୀ—ଅପ୍ସରା, (ନାୟିକା)

ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା—ଉର୍ବଶୀର ପତ୍ନୀ ।

କାଶୀରାଜ ଜେମା—ରାଜମହତୀ ।

ନୟସିକା—ରାଣୀଙ୍କର ଦାସୀ ।

ରମ୍ଭା, ମେନକା, ସହଜନ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଅପ୍ସରାଗଣ, ତାପସୀ, ଯବନା, ନଟୀ
ଏବଂ ପଣ୍ଡିତନଗଣ ।

ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀ ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

(ନାମୀ)

ନମୋ ଅନାଦ ପରମ

ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ,

ସସ୍ୱପ୍ନର ବନ୍ଧୁକାରଣ ।

ତୁମ୍ଭେ ମୂଳାଧାର ଜଗତର ପଦ

ତୁମ୍ଭେ ଜନଜ୍ୟୋତି ଶବ୍ଦର ସହୃଦ

ଅରୂପ ଅବ୍ୟୟ ପ୍ରଭୁ ହେ ଅବ୍ୟୟ

ରକ୍ତପିତ୍ତ ରସ-ବାରଣ । ୧ ।

ତୁମ୍ଭେ ପୋତିନି ନିଦ୍ରାପଦ୍ମର ନ

ତୁମ୍ଭେ ହେ ସୁନ୍ଦର ଅମର ସୁକବି

ନିଶିଳ ଭବନ-ବ୍ୟାପୀ ହେ ମହାନ

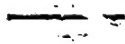
ଦୟାମୟ ଦୁଃଖ ମୋଚନ । ୨ ।

ତୁମ୍ଭେ ମୂର୍ତ୍ତିପତି ପରମାତ୍ମା ହୁଅ

ଜନକ ଜନନୀ ତୁମ୍ଭେ ହେ ସବୁର

ଅଗ୍ରରେ ବାହାରେ ପୂର୍ବ ହେ ନିର୍ଭରେ

ରକ୍ତଅକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥନ । ୩ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ—ରାତ୍ର ମାରିଷ, ଏଠାକୁ ଟିକିଏ—

(ପାରିପାଶ୍ୱିକର ପ୍ରବେଶ ।)

ପାରି—ଅର୍ଯ୍ୟ, ଅସିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ଅଜ୍ଞା ହେଉଛି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ—ଆଉ ଅଜ୍ଞା କଣ ? ଏହି ଦର୍ଶକମାନେ ଅନେକ ନାଟକର ଆଦି-
ନୟ କେତେଥର ଦେଖିଲେଣି । ତେବେ-ଆଜି ଗୋଟିଏ ନୂତନ
ନାଟକର ଅଭିନୟ କରିବା, ମୋ ବିଶ୍ୱାସରେ ଆଜି ମହାକବି
କାଳିଦାସଙ୍କ ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀର ଅଭିନୟ ହେଲେ ଭଲ ହେବ ।

ତେବେ ତୁମେ ଯାଅ ତୁମସ୍ତ ପାଶମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରାଇଦେବ
ଯେପରି ସେମାନେ କିଛି ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ, ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଥିବେ ।

ପାରି—ଆଜ୍ଞା, ସେହିପରି କରାଇବ । (ପ୍ରସ୍ଥାନୋଦ୍ୟତ)

ସୁଦ୍ଧ—ସେହିପରି କଣ ଚାଲି ଯିବ ? ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଶୁଣାଇବୁ ନାହିଁ ।
ଏ ନବ ବସନ୍ତରେ ସମସ୍ତେ ନିବହର୍ଷ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଅତ-
ଏବ ଏହି ସମୟକୁ ଚାହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଅ ।

ପାରି—ସବୁଠାଇଁ ଏହି ବସନ୍ତ ଗୀତ ! ହଉ,—

ସଙ୍ଗୀତ ।

ଭୁଞ୍ଜ ଭୁଞ୍ଜ ଭୁଞ୍ଜେ ଏ ମଧୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ
ନବ ଭୂପସ୍ଥବତୁଳ ମଞ୍ଜୁ ହାସିନୀ ।
ହସିଲଣି ନାଚ ମାଧବୀ ସେବତ,
ଏ ସୁଧୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ।
ବନେ ବନେ, ଏ ପବନେ,
ଚରଣିକଣି ସୁବାସ ନର-ଅବନୀ । ୧ ।
ଦେଖ ହ ତଳ ତଳ ଗୀତ ଚାଳନା
କେସନ ଆହା ବଦ୍ଧନନ ମନମୋହନୀ ।
ସେ ସୁଧୁର ସାର ପିଇ ଅନବାର,,
ମୁଗୁ ଧରାବଣୀ ।
କାହାଣୀରେ, ଏ ବସନ୍ତେ
ବନ୍ଧୁ ନୁହଁ ଘନ ଘନ ପ୍ରେମ ବାହନ । ୨ ।

(ନେପଥ୍ୟ—ଗୀତସ୍ବରେ)

କେ' ଅଛୁ । କେ' ଅଛୁ

ଦେବ ହୃଦୟ

ଉଦୟ ଉଦୟ

ଅମର ଶାନ୍ତି ।

ସୁଦ୍ଧ—(ଶୁଣି) ଏ କଣ ? ଗୀତ ପଛେ ପଛେ ଦୂରରୁ ଦୂରରୁ ସ୍ବରପରି

କଣ ଶୁଣିଲା ? (କନ୍ଦା କର) ହଁ ହଁ, ଏଥର କଣ ଗଲା—ନାରୀ-
 ସୁଖ ସୁନଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା କନ୍ୟା ଉର୍ବଶୀସୁନ୍ଦରୀ ବୋଧ ହୁଏ କୁବେର
 ପୁରରୁ ଫେରି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ବାଟରେ କୌଣସି ରାକ୍ଷସ
 ହସ୍ତରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେଥି ପାଇଁ ବୋଧ ହୁଏ ଅପୁରୁଷମାନେ
 କାନ୍ଦିବ ହୋଇ ଏପରି ଅର୍ତ୍ତନାଦ କରୁଅଛନ୍ତି । ହଉ—(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ହୃଦୟ—ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗ-ହେମକୂଟ ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗ ।

(ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ଅପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଆଶମନ ଏବଂ ଅନନ୍ଦରଣ ।)

ଅପୁ—

କେ' ଅଛୁ କେ' ଅଛୁ

ଦେବ ହୃଦୟ,

ଭବର ଭବର

ଅମର ନାହିଁ ।

(ରଥାବେଶ୍ଵରୀ ରାଜା ପୁରୁରବାଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ।)

ରାଜା—କିଛି ଭୟ ନାହିଁ—ଭୟ ନାହିଁ—ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟାକୁଳ ହେବାର କାରଣ
 ନାହିଁ । ରାଜା ପୁରୁରବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ସାରି ଅପଣଙ୍କ
 ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ! ଏବେ କାହିଁରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ହେବ—
 କହିନ୍ତୁ ।

ଅପୁ—ଏ ଅପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦାଉରୁ—

ରାଜା—କଣ ? ଅପୁରୁଷମାନଙ୍କର ପୁଣି ଆପଣମାନଙ୍କଠାରେ ଅତ୍ୟାଚାର ?

ଅପୁ—ମହାରାଜା, ଶୁଣନ୍ତୁ ; (ଗୀତ ସ୍ଵରେ)

ରାଜପଦାର୍ଥର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରଙ୍ଗେ

ଦେବସନଙ୍କର ବୋମଳଗର ।

ସର ନାହିଁ ଶାନ୍ତ କେ ରୁଦ୍ଧ ରଙ୍ଗେ

ଭୟ ଅଳଙ୍କାର ସେ ହରଗର ।

(ଏବେ ଏବେ)

ଅମ୍ଭ ପିୟ ସଖୀ ଭବ୍ୟା ଦଶ

କୁବେର ଭବନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ଯେଲେ ।

ହରଣ ପୁର ବାସୀ ପାପୀ ଦୁର୍ମତି
ପଥେ କେଶାଦୈତ୍ୟ ହରଣ ବଳେ ।

(ଏକବ୍ର)   ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ଏକା ଅଛ ସଙ୍ଗରେ
ସକଟେ ପଡ଼ିଲୁଁ ଅମ୍ଭେ ସକଳେ ।

ରାଜା—ଅଛ, ସେହି ପାପିଷ୍ଠ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଗଲା—ଜାଣନ୍ତି ?

ମହାଜନ୍ୟା—ଏହି ଆଡ଼କୁ ଗଲା ! (ଐଶାନକୋଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ)

ରାଜା—ତାହା ହେଲେ ଆଉ ଦୁଃଖ କଣ ? ଏଥର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାନ୍ତୁ । ରାଜା
ପୁରୁରବା ଏହିକ୍ଷଣି ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରିୟସଖୀଙ୍କି ମୁକୁଳାର ଆଣିବେ ।

ରମ୍ଭା—ବୁଧଙ୍କ ପୁଅ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାତି ନୋହିଲେ ଏପରି ପୁଣି କିଏ
... .. କହିନ୍ତା ?

ରାଜା—ହଁ, ଅପଣମାନେ କେଉଁଠାରେ ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ ?

ଅମ୍ଭ—ଏହି ହେମକୂଟ ପର୍ବତ ଉପରେ ।

ରାଜା—ସାରଥୀ, ଐଶାନ ଦିଗକୁ ରଥ ଚଳାଅ ।

ମାର—ଯେ ଆଜ୍ଞା (ତଥା କରଣ)

ରାଜା—(ରଥ ବେଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସ୍ଵଗତ)

ଏପରି ବେଗରେ ଯିବେ ଚଳି ଆଜି ରଥ
କ୍ଷଣକେ ଟପିବ ଏହା ମହା ବେଗବନ୍ତ
ପକ୍ଷିରାଜ ଗରୁଡ଼ର ଗର୍ଭ ; ଛାଡ଼ ଦୈତ୍ୟ
ଦେବଦ୍ରୋହୀ ଯିବ କାହିଁ ଥିବା, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !
ରଥର ପ୍ରଖର ବେଗେ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ
ରେଣୁସମ ଶୂର୍ତ୍ତ କରେ ଅଗ୍ରେ ମେଘମାଳ !
ଅରାଳି ଉଠାଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ୟ ଅରାବଳୀ
ଭ୍ରାନ୍ତିକି ଜନ୍ମାଏ ; ଆହା ଚନ୍ଦ୍ର ହେଲା ପର

ଦଶେ ଏହି ଗିରିମାଳା, ଅସ୍ପଷ୍ଟରେ ପୁଣି
ଏ ଦୀର୍ଘ ଶ୍ମଶାନ ସାଇଥାନ୍ତି ମିଶି, ଅନ୍ଧ
କେତୁବଶେ ଏ କେତନ ରହିଛି ନିଶ୍ଚଳ ?

(ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ରମ୍ଭା—ଓଲ, ଅମ୍ଭର ଯେଉଁଠାକୁ କହୁଥିଲେଇଁ ସେହିଠାକୁ ଯିବା ?
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅପୁ—ହଉ ତେବେ, (ହେମକୂଟ ଆଗେହଣ ଏବଂ ଶୂଙ୍ଗରେ
ଅବସ୍ଥାନ ।)

ରମ୍ଭା—ସତେ ସେ ରାଜସି ଅମର ଏ ଦୁଃଖ ହରଣ କରିବେ ?

ମେନକା—ତୁମର ଅବସ୍ଥା ସହଜ ! ଏହି ଯୁକ୍ତିଲଗି ପର ନିଜେ
ଦେବରାଜ ତାହାଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରରୁ ଅଣାଇ ଦେନାପଡ଼ି
କରିଛନ୍ତି ।

ରମ୍ଭା—ଏଥରେ ତାଙ୍କର କେମନ୍ତେ ଯଶ ରହୁ ।

ସହ—ଅଗୋ, ଏଥର ଥୟ ହୁଅ—ଥୟ ହୁଅ । ମେଲଟି ତାଙ୍କ ହରଣ-
ଧୂଳା ଦିଶିଲାଣି । ନଚେଁ ସେ ଅମ ମନକାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ଅସିଥିବେ ।

[ନିମ୍ନାଳିନୀ ଶ୍ରୀତାର୍ଦ୍ଧଶୀର ହସ୍ତ ଧରି ଚିତ୍ତ ଲେଖାର ପ୍ରବେଶ ।]

ଚିତ୍ତ—ସହ ! ଦମ୍ଭ ଧର-ଦମ୍ଭ ଧର ; ଏ କଣ ?

ରାଜା—(ପ୍ରବେଶ କରି) ସୁନର !

କି ରହୁ ଭବନା ଅନ୍ଧ, ଏବେ ସୈର୍ଯ୍ୟ ଧର,
ଅକଳିତ ହି ବେବେଶ ମହମା ଜଗତେ;
ଦି ଭୁବନ ରକ୍ଷା ଯହିଁ ବିଚାର ନୁହଇ
ଛାଉ ଦୈତ୍ୟ ଅବା କେତେ, ତେବେ ସୁଦର ଗୋ !
ପୁଟାଅ ତବ ବିଶାଳ—ଲୋଚନ କମଳ:
ଛତ୍ୟାସେ ପଦ୍ମନା ଯଥା ପ୍ରକଟେ ପଦ୍ମକୁ—

ଚିତ୍ର—କଣ କହିବ ! ଏତେବେଳେ ଯାଏ ତ କାହିଁ ଚେତା ହେଲା ନାହିଁ—
ଖାଲି ନାଆଁକୁ ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ଯା'—ଅସ କହୁଚ ।

ରାଜା—ଚିତ୍ରଲେଖେ, ରସେ ମୋହୁ ଭଜିଛନ୍ତି ସଖୀ,

ଦେଖ କମ୍ପୁଅଛି ତାଙ୍କ କୁସୁମ-କୋମଳ

ହୃଦମଣିମୟବେଦୀ, ସୁଗୁଣ ଗଣେଷେ

ଏମନ୍ତର ଫୁଲମାଳ, ବହଳ ଚନ୍ଦନ,

ବସୋକ ସମ୍ମିରେ ଦେଖ କେନ୍ଦ୍ରେ ଭଜିସିତ !

ଚିତ୍ର—ସହ ! ଅସ୍ତ୍ର ହୁଅ-ଅସ୍ତ୍ରସା ହୋଇ ପୁଣି ଏ କି କଥା !

(ଭର୍ବଣୀର ସଜ୍ଜା ଲାଭ)

ରାଜା—ଚିତ୍ର ଲେଖେ, ଦେଖ ଦେଖ ପ୍ରିୟ ସଖୀ ତବ

ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋହ ଗ୍ରାସୁଁ ଲଭିଲେଣି ମୁକ୍ତି

ଶଶାଙ୍କ ଭଦ୍ରସୈନ୍ୟ ଯଥା ତମିସାରୁ ନିଶା,

ଅଥବା ବହଳ ଧୂମୁ ନିଶୀଥେ ଅନଳ ;

ତଟ ପାତେ କଳ୍ପସିତ ମନାକିନୀ ବାର

ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅଇ ଯେହ୍ନେ, ତେସନ ସୁନ୍ଦରୀ

ଭଜିଲେଣି ପ୍ରସନ୍ନତା-ଅନନ୍ତ ଦାୟିନୀ ।

ଚିତ୍ର—ସହ, ମିଛ ନୁହେଁ । ସେ ପାପିଷ୍ଠ-ଅସୁରକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିଣିଛନ୍ତି ।

ଭର୍ବ—(ଅସ୍ତ୍ର ଫିଟାଇ) କିଏ ? ଦେବରାଜ !

ଚିତ୍ର—ନା-ନା, ସେ ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସମାନ ଏହି ମହାରାଜା—

ଭର୍ବ—(ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖି-ସ୍ତବ୍ଧ) ଅସୁରମାନେ ମୋହର ବଡ଼ ଉପକାର
କରିଛନ୍ତି ।

ରାଜା—(ଭର୍ବଣୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କର—ସ୍ତବ୍ଧ)

ଅସ୍ତ୍ର କି ସୁନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡି, ବସିଜନ ଘରେ

ପୁଣି ଏ ଲବଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ? ଧନ୍ୟ ମହାମୁନି
 ନାରାୟଣ, ଲଞ୍ଜିଛନ୍ତି ଏ ଦବ୍ୟ ସମ୍ପଦ
 ତନୟା ରୂପେ ଯେ ଭବେ, ଯାରୁପ ଦର୍ଶନେ
 ମୁନିମନବମୌହିନୀ ସୁର ସୁଦର୍ଶ ଏ
 ମୁନିଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ ଅସମ୍ଭବ ମଣି
 ବାହୁଡ଼ିଲେ ସୁଖମନେ, ନିଜ ନିଜ ରୂପ
 ଲଳିତ ଅନଙ୍ଗ କଳା ସକଳ ଧୃତ୍ୱାର ।

ଯଥାର୍ଥରେ ନୁହନ୍ତି ଏ ତାପସ ତନୁଜା;
 ଅସମ୍ଭବ ଏ ଜନମ ବସିର କୁଟୀରେ,
 ନୁହଇ ଏ ପ୍ରଜାପତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି,
 ମୋତେ ଲାଗେ ଏକଲାରେ ସ୍ୱୟଂ କଳାନିଧି,
 କୁସୁମ କୋଦଣ୍ଡ ଧର ରସଜ୍ଞ ମଦନ
 ଅବା ରମ୍ୟ ବତୁରାଜ ସୁରଭି ବସନ୍ତ
 କରଛନ୍ତି ବହୁଶ୍ରମ; ନୋହଲେ ବା କାହୁଁ
 ଗନ୍ତୁକାଟ ମୁନି ଏହା କରନ୍ତେ ନିର୍ମାଣ ?
 ସଦା ବେଦ ପାଠେ ଜଡ଼ ଯାହାଙ୍କର ମତି !

ଭର୍ବ—ଚିତ୍ତ, ଅମ ସମ୍ପ୍ରାମାନେ କିଣ କରୁଥିବେ ?

ଚିତ୍ତ—ମହାରାଜାଙ୍କୁ ପଚାର—ସେହି ଜାଣନ୍ତି

ରାଜା—(ଭର୍ବଶାଙ୍କି ଚାହିଁ) ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ଥିବେ ।
 ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଦେଖାରେ ତ ଅମୃତ ପାଖ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉ
 ନାହିଁ । ସେହି ଚିର ସଙ୍ଗିନୀମାନେ ବା କିପରି ଏତେକାଳ ନ
 ଦେଖି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରବେ ?

ଭର୍ବ—(ସଲଜ୍ଜ ଭାବରେ—ସ୍ୱଗତ) ଅହା, ଯୁଦ୍ଧର କେତେ ମଧୁର
 କଥା ! ଚନ୍ଦ୍ରମା ଦିହରୁ ଅମୃତ ଝରିବା ବା ଆକର୍ଷିତ କଣ ?

ରାଜା—(ହସ୍ତ ସଙ୍କେତରେ)

ହେମଗୌର, ଦେଖ ଏହି ହେମଜୁଟ ଡିରେ
ପିଅନ୍ତି ସଖୀଏ ତବ ଶ୍ରୀମୁଖ ଗନ୍ତମା
ଅନମେଷ ନୋହେ, ଯଥା ବହୁ କଲଳକୁ
-ମୁକତ ଶଶୀକ ଦୃଷ୍ଟେ ନଢେଇନ୍ତି ଛନେ ।

ଚିତ୍ର—ସହ ! ଚାହିଁ-ଚାହିଁ ।

ଭର୍ବ—(ରାଜାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ଚାହିଁ) ମୋହର ପରି କଣ ଏ ଦୁଃଖୀ ?
ଖାଇ ମୋତେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ।

ଚିତ୍ର—ହଇ ହେ, କିଏ ?

ଭର୍ବ—ସଖୀମାନେ—

ରମ୍ଭା—(ସହର୍ଷେ) ଅହେ, ହେଉଛି ତବ ଭର୍ବଶାଳି ଘେନ ବସାଖା
ଚନ୍ଦ୍ରପର ମହାରାଜା ଅସି ଗଲେଣି ।

ମେନ—(ନିରାଶ କର) ଦୁଇ ଅଡ଼େ ଅମ୍ଭର ଭଲ ହୋଇଛି । ଏଣେ
ଅମର ସଖୀ ତୁବାର ପାଇଲେ—ଆଉ ମହାରାଜା ଯୁବରେ
ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ସହ—ସତ କହିଲ, ଅସୁରଙ୍କୁ ଜିଣିବା କଣ ସହଜ ପଡ଼ିବ ?

ରାଜା—ସାରଥୀ ! ସେହି ପର୍ବତ ନିକଟ ହେଲା, ଏଥର ରଥ ଅବତାରଣ
କର ।

ସାର—ଯେ ଅଜ୍ଞା, ମହାରାଜ (ତଥା କରଣ)

ରାଜା—(ଚକ୍ରୋଦ୍ଘାତ ଅନୁଭବ କରି-ସ୍ଵଗତ)

ଅହା କି ସ୍ଵର୍ଗ ସମ୍ପଦ ଲଭିଲି ମୁଁ ଆଜି
ଏ ଶିଳା ବନ୍ଧୁର ପଥେ, ଚକ୍ରୋଦ୍ଘାତ ବନ୍ଧୁ
ସୁନାଘର ସୁକୁମାର ବାହୁରେ ମୋ ବାହୁ
ଜଡ଼ିଲା ସୁକୁଦ ପଲେ; ଅଳ୍ପଭଲ ଏବେ
ରୋମାଞ୍ଚ ସଙ୍ଗତେ ମୋର କାମଜ ବିକାର ।

ଭର୍ବ—(ଫଳକୁ ଭବରେ) ଚିତ୍ର, ଟିକାଏ ଦୁଇ ବସିବଟି ।

ଚାନ୍ଦ—(ସଞ୍ଜେ) ମୁଁ-ସୁସ୍ଥ ପାରେ ନାହିଁ ।

ରମ୍ଭା—ଅସ, ସମସ୍ତେ ଯାଇ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ପାଶେଟି ଅଣିବା (ଅବତରଣ ପୂର୍ବକ ସମୀପକୁ ଗମନ)

ରାଜା—ସାରଥୀ, ଏହିଠାରେ ରଥ ରଖ । ତାଙ୍କ ସଖୀମାନେ ପରାଦେଖିବାକୁ ଉତ୍ସୁକ ହେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରିୟ ସଖୀ ଏଥର ରଥରୁ ଅବତରଣ କରି ଏହି ସ୍ଥର ସୁନ୍ଦରୀମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରୀକ୍ଷ ସୁନ୍ଦର କରନ୍ତୁ । (ସାରଥୀ ସେହିଠି କରନ୍ତେ ।)

ସମସ୍ତେ—ଅମୃତ ବଡ଼ଲ୍ଲଖ୍ୟ, ମହାରାଜାଙ୍କର ଜୟ ହେଲା ।

ରାଜା—ଅପଣମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟ ସଖୀ ମିଳନ—

ଉର୍ବ—(ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା ହାତଧରି ରଥରୁ ଓଢ଼ାଇ) ଅସ, ସମସ୍ତେ ମତେ ଥରେ ମନ ଇଚ୍ଛାରେ ଅଲିଙ୍ଗନ କର । ମୋର ଅତି ହୃଦୟକୁ ଦେଖିବ ବୋଲି ଅଶା ନ ଥିଲା । (ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଲିଙ୍ଗନ ।)

ରମ୍ଭା—ମହାରାଜାଙ୍କର ସ୍ବକୃତ ବଢ଼ୁ ।

ସାର—ମହାରାଜା, ପୂର୍ବ ଦିଗରୁ ଭାସି ବେଗରେ ରଥ ଅସୁଥିଲା ପରି କଣ ଶୁଭୁଛି । ହେଲେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଜଣେ କିଏ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ ଖସି ପଡ଼ିଲା ପରି ଏହି ପର୍ବତ ଶିଖରକୁ ମଡ଼ି ଅସୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହାତରେ ସୁନାର କଙ୍କଣ ବଜୁଳି ପରି ଝଟୁଛନ୍ତି ।

(ଅପଣମାନଙ୍କର ଅବଲୋକନ ।)

ଅସୁ—ଓହୋ, ନିଜେ ଗନ୍ଧର୍ବ ରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରରଥ ବଜେ କରୁଛନ୍ତି !

[ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ଆସି ଚନ୍ଦ୍ରରଥର ଓବେଶ ।]

ଚନ୍ଦ୍ର—ଦେବରାଜଙ୍କ ଏହି ହୃଦୟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅପଣ ଯଦେଷୁ ବନ୍ଦ ମର ପରିଚୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ରାଜା—ବାଃ ! ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ଯେ ! [ରଥରୁ ଓଢ଼ାଇ] ଶୁଭ୍ରଗମନ କରନ୍ତୁ—[ପରତର କର ମର୍ଦ୍ଦନ ।]

ଚିତ୍ର—ବୟସ୍ୟ, ଦେବସି ନାରାୟଣ ମୁଖରୁ ଉର୍ବଶୀ ହୃଦୟ ପବେଶ
 ପାଇ ଦେବରାଜ ଗର୍ଭସେନା ପ୍ରେରଣା କରିଥିଲେ । ତାହା
 ପରେ ଅମ୍ବେମାନେ ବାଟରେ ଚାଲି ମୁଖରୁ ଶୁଣିଲେ ଯେ, ଅପଣ
 ବିଜୟ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ; ତେଣୁ ଏହିଠାରେ ଅସି ଭେଟିଲେ ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପଣ ଏହାକୁ ଘେନି ଦେବରାଜଙ୍କ ଶ୍ରମକୁ ବଜେ
 କରନ୍ତୁ । ଅପଣ ତାହାଙ୍କର ବିଜୟ ଉପକାର କରିଅଛନ୍ତି ! ପୂର୍ବେ
 ନାରାୟଣ ମୁଖ ଏହାକୁ ମହେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ,
 ତତ୍ପରେ ଦୈତ୍ୟ ହରଣ କରି ନେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ଅପଣ
 ତାକୁ ଘୋର ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଦେବରାଜଙ୍କର ପରମ ବନ୍ଧୁ
 ହେଲେ ।

ରାଜା—ନା-ନା, ଏହା ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । ଏହି ବିଜୟ ବା ବିଜୟ ସବୁ
 ସେହି ବଳପାଣିଙ୍କର—ତାଙ୍କର ପକ୍ଷରେ ଥିଲେ ଜୟ ହୁଏ ।
 ପଶୁରାଜ ଗୁହା ଉପରେ ଥିଲେସୁଦ୍ଧା ତାହାର ଗର୍ଜନ ଦୂରସ୍ଥ
 ପଶୁମାନଙ୍କର ହୃଦକୁ ଡେଇଁ କରି ମକାଏ ।

ଚିତ୍ର—ତାହା ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଏପରି ବିଜୟ ମହା ବିଜୟର ଭୂଷଣ ।

ରାଜା—ଗର୍ଭ ପତି, ମୋହର ଅତି ଦେବରାଜଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ
 ଅବସର ନାହିଁ । ଅପଣ ଏହାକୁ ଘେନି ଯାନ୍ତୁ ।

ଚିତ୍ର—ସେପରି ଅପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ତାହାହେଲେ ସମସ୍ତେ ଅସ, ଏଣେ
 ଏଣେ [ଅମ୍ବେମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ]

ଉର୍ବ—[ଜନାଣିକେ ।] ଚିତ୍ର, ଏତେ ଉପକାରରେ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଯା
 ଧରେ କିଛି କହି ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ତୁମେ ହେଲେ ମୋହର ମୁଖ
 ହୁଅ ।

ଚିତ୍ର—[ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ] ମହାରାଜ, ଉର୍ବଶୀ ସୁନାସୁନାର ମନ
 ହେଉଛି ଯେ ଅନୁମତି ହେଲେ ମହାରାଜାଙ୍କ କାର୍ତ୍ତିକ ସାଥରେ
 ଘେନି ଦେବରାଜଙ୍କୁ ଚାଲି ଯିବେ ।

ରଜା—ଅଛ, ଡେଃବେ ମୁଁ ରହିଲି । ପୁଣି ସମୟରେ ଦେଖା ଦେବ ।

[ଗଳବର୍ଗଣ ସ୍ୱର ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନୋଦ୍‌ଧାନର ଅଭିନୟ ।]

ଉର୍ବ—[ଉଦ୍‌ଧାନ ରଜା ଅନୁରବ କର] ଅଗୋ, ଏ ଲତା ଉତ୍ତରେ
କେଉଁଠି ମୋ ହାବୁଟା ଲୁଗିଗଲା ! [ସୁଖ ଫେରାଇ] ଚନ୍ଦ୍ର,
ସ୍ୱାକୁ ଟିକିଏ ଛଡ଼େଇ ଦବଟି ।

ଚନ୍ଦ୍ର—[ସଂସ୍ମିତେ] ବଡ଼ ଅତ୍ୟୁତ ହୋଇଛି । ସହଜରେ ଛଡ଼ି ପାରିଲା
ପରି ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଡେଃବେକେ ମୁଁ ଛଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ଉର୍ବ—ଏଇ କଥାଟି ଏକା ତୁମ ମନରେ ରଖି ଥିବ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—[ମୋଚନାଭିନୟ]

ରଜା—[ସ୍ୱଗତ] ସୁକୁମାର ଲତେ ; ମୋର ବଡ଼ ହୃଦ କଲ୍ଲ,
ପଥେ, ସୁର ସୁନାଘର ସ୍ୱରଣ ପ୍ରୟାଣେ
କ୍ଷଣେ ବାଧା ଜନମାଇ, ତୋହ ଯୋଗୁଁ ମୁନିନା
ଅପୁରୁଷଣର ଏହି ବକ୍ତିମ ଗୃହାଣୀ,
ସଲଜ୍ଜୁ ବଦନ ଅଜ ହେଲା ନେତ୍ରାଦିପ୍ତ !

ସାର—ମହାରାଜ,

ଦେଖ ଦେଖ ଏହି ଭବ ବାସୁବ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ,
ମଘବାର ଦୈତ୍ୟବରେ ଲବଣ ବାରିଧି—
ଉଦରେ ଭରିଣ ଡେରେ ଅସିଲୁଣି ଫେର
ପୁଣି ଏ ଲମ୍ବ ଦୃଶୀକି, ଫଣୀ ଯେଉଁ ଭବେ
ସ୍ୱନ ସହ ପ୍ରବେଶଇ ଗରୀର ବିବରେ ।

ରଜା—ରଥ ସଜ୍ଜ କର ଡେବେ, କରୁଁ ଆରୋହଣ ।

ଉର୍ବ—[ସଂସ୍ମିତେ ଗୃହ୍ୟ, ସ୍ୱଗତ] ସତେ, ଆଉ ଥରେ ସ୍ୱାକୁ ଦେଖିବ !
[ସାରଥୀର ରଥସଜ୍ଜା, ରଥାରୋହଣ, ସଖୀଗଣ ସହ ଦୀର୍ଘନିଃସ୍ୱାସ
ତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଉର୍ବଣୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରରଥର ପ୍ରସ୍ଥାନ]

ରାଜା—ଅହୋ ! କେତେ ଦୁଃସାହସ, ଦୁର୍ଜୟମଦନ ।

ଦୁର୍ଲଭ ପଦାର୍ଥେ ଅଜି କରେ ପ୍ରାପ୍ତି ଅଶା !

[ଉର୍ବଶୀର ଗମନମାର୍ଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି]

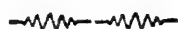
ଶରୀର ମନକୁ ମୋର ଏ ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ

ଅଲକ୍ଷିତେ ଝାଙ୍କି ନିଏ ବିହାୟସପଥେ,

ଖଣ୍ଡିତ ମୃଣାଳ ଖଣ୍ଡୁ, ରାଜହଂସୀ ଯଥା

ଝାଙ୍କି ନିଏ କଉଶଳେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିସତନ୍ତୁ ।

[ପ୍ରସ୍ଥାନ ।]

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ଦୁର୍ଗା—ରାଜପ୍ରାସାଦସମ୍ମୁଖେ ରୁଜି ଥାଅ ।

(ବିଦୁଷକର ପ୍ରବେଶ ।)

ବିଦୁ—ହେଃ ହେଃ ହେ ହେ—ହା (ହାସ୍ୟ) ନିମନ୍ତ୍ରଣିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ କେଉଁଠି
ଦହଡ଼ି, ଦହଡ଼ି, ଭାତ ପାଟି ଭିତରେ ଜାକି କରି ରଖି ପାରିଲଣି ।
ମୁଁ ବା କେତେକେ ରଖିବି ! ଅଜି ଆଉ ମହାରାଜାଙ୍କ ଗୁପ୍ତକଥାଟି
ଏ ଜିଭ ଅଗରେ ରଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ଯେମିତି ଟକ୍ ଟକ
ହୋଇ ଫୁଟି ପଡ଼ୁଛି । (ହାସ୍ୟପୂର୍ବକ) ତେବେ ଯାଉଛି ଯେତେ-
ବେଳେତକ ରାଜାଠାକୁର ଗାଦାରୁ ଉଠି ନାହାନ୍ତି, ତେତେ
ବେଳେଯାକେ ଯାଇ ଏ ବଡ଼ କୋଠା ପାଖରେ ଟିକିଏ ଆରମ୍ଭ
ନିଏ । (ପରଫୁମଣ ପୂର୍ବକ ଅବସ୍ଥାନ)

[ଚେଟୀର ପ୍ରବେଶ]

ଚେଟୀ—(ସ୍ଵଗତ) ‘ମତେ ଅଜି ପାଟ ମହାଦେଉ ନିଜେ ଡାକି କରି
କହିଲେ ‘ଅଲେ ନପୁଣିକା, ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା
ପାରି ପୁରକୁ ଆସିଲେଣି, ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କ ମନ କିମିତି

ଫିକା ପଡ଼ିଛି । ତୁ ଯା—ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ସେ ଗୋସେଇଁଙ୍କଠାରୁ
 ବୁଝି ଆସିବୁ ଏଥର କଥା କଣ ? ମୁଁ ଏବେ ସେ ଗୋସାଇଁଙ୍କ
 କେମିତି ପାଉଛି ! ଆଉ ସେ ଗୁପ୍ତ କଥା ବା କେତେ ଦିନ ଛପି
 ରହିବ । ଯଦୁନାଥ ଭିତରେ କାକର କେଉଁଠି ବେଶି ଦିନ
 ରହିଲାଣି ? ଯାଉଛି ତାଙ୍କୁ ଅଗ ଖୋଜିବ । ମଲା, ଗୋସାଇଁତ
 ଏହିଠାରୁ ତୁମହୋଇ ମାଙ୍କଡ଼ପର ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି ।
 ଦେବେପାଖକୁ ଯାଉଛି—ଗୋସେଇଁ, ଓଲିକା ।

ଦ୍ଵିଜ—ମଙ୍ଗଳ ହେଉ, (ସ୍ଵଗତ) ଏ ପୋଇଲି ଟୋକିଟାକୁ ଦେଖି କର
 ଏବେ ସେ କଥା ପେଟ ଫୁଟେଇ ବାହାର ପଡ଼ୁଛି (ପ୍ରକାଶେ)
 କଲେ, ନିପୁଣିକା ତୁ ଆଜି ଗାନବାଜଣା ଛଡ଼ି କୁଅଡେ ଅସିଲୁ ।

ନିପୁ—ଗୋସେଇଁଙ୍କ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପାଟମହାଦେଇଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ;

ବିଦୁ—ରାଣୀ ଠାକୁରାଣୀ କଣ ହୁକୁମ କରିଛନ୍ତି ?

ନିପୁ—କହିଚନ୍ତି—ଗୋସେଇଁ ସବୁବେଳେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଆସି, ମୋ
 ମନରେ କିଛି ଦୁଶ ହେବାର ଜାଣିଲେ ସେ କେଉଁ ଅବହେଳା
 କରିବେ ନାହିଁ ।

ବିଦୁ—(ସତକେ) ଗୋସେଇଁ କଣ କେବେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିକୂଳ ହୋଇଛନ୍ତି ?

ନିପୁ—ଗୋସେଇଁ ? ଯାହାଲାଗି ମହାରାଜାଙ୍କ ମନ ଚାହିଲ ହୋଇଛି
 ଯେମୁଁ ନିଜେ ସେ ସୁଦୃଶ ନାଁ—ମହାଦେଇଙ୍କ ଅଗରେ କହିଚନ୍ତି ।

ବିଦୁ—(ସ୍ଵଗତ) ସେ ନିଜେ କେମିତି ଏ କଥା କହିଲେ ? ମୁଁ ଦେବେ
 କାହିଁକି ଅକାରଣେ ଜିଭୁଟାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଏତେ କଷ୍ଟ ପାଉଛି ।
 (ପ୍ରକାଶେ) କଣ କହିଛନ୍ତି ଉର୍ବଶୀ ବେଲିଟି ? ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା
 ଦିନଠାରୁ ରାଜା ଭୋଲି ହୋଇଗଲେଣି । ବେଳେବେଳେ ଯଦୁ
 ମତେ ଉର୍ବଶୀ ବିଚାର ଜାକି ପକାଉଛନ୍ତି ।

ନିଧୁ—(ସ୍ବଗତ) ଲୁଗି ଲୁଗି ଆଜି ସରକି ଗୁପ୍ତକଥା ବାହାର କରି ।
(ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ଗୋସେଇଁ, ରାଣୀଙ୍କି କଣ କହିବ ।

ବିଧୁ—ତେବେ ନିପୁଣିକା, ତୁ ତାଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିବୁ ଯେ, ମୁଁ ଅଗେ
ରାଜାଙ୍କ ମନକୁ ଏଥିରୁ ଫେରାଏ । ପଛେ ଯାଇଁ ରାଣୀଙ୍କି ମୁହଁ
ଦେଖାଇବ ।

ନିଧୁ—ହଉ, (ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ନେପଥ୍ୟ—ବୈତାଳିକ ସଙ୍ଗୀତ ।

ରାଗ ଆଶାବରା ।

ଗାଉ ରାଜନ ହେ ଭୁବନ ତବ ଚରମା

ସ୍ବରଗ ମରତ୍ୟ ପାତାଳରେ ପ୍ରଭୁ

ବଦତ ତବ ମହମା । ପଦ ।

ନରେ ଭାରାଣୀ—

ମଧ୍ୟରେ ସେସନ

ପୂର୍ଣ୍ଣମାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଶଶୀ । ୦

ତେସନ ଏ ଜନ—

ସମାଜେ ନୃମଣି

ରାଜୁଅଛ ଦିବାନଶି । ୧ ।

ତବ ପୁଣ୍ୟବଳେ

ପ୍ରଜାଙ୍କର ଫେଲେ

ପାପ ତାପ ଦୁର୍ଜୟଶି ।

ଶ୍ରୀମୁଖ ପଙ୍କଜ—

ଦରଶନ ମାମେ

ଯାଉଅଛ କେଶେ ଦୃଷ୍ଟି । ୨ ।

ରାଜକ୍ରମେ ତତ୍ତ୍ବ

ଦେଇଛ ସନ୍ତତ

କହତ ମାତ ବରତ ।

ମଧ୍ୟ ଦିବସରେ

ଦିବାକର ଯଥା

ନଇଁ କରୈ ଶଶେ ସ୍ଥିତ । ୩ ।

ବିଧୁ—(କାନଦେଇ) ଓହୋ ! ରାଜା ଏହିକ୍ଷଣି ଅସନରୁ ଉଠିଲେ ।
ଏହି ଆଡକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ପରା ! ତେବେ ଯାଉଛୁ ତାଙ୍କ ପିଛା ଧରିବ !
(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଦୁଶ୍ୟ—ରାଜପ୍ରାସାଦ ।

(ଉକ୍ତକ୍ରିତ ରାଜା ଓ ବିଦୁଷକର ପ୍ରବେଶ)

ରାଜା—ଯେଉଁ ଦିନୁ ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ମୋ ନୟନ ପଥେ
ପଡ଼ିଅଛି ଭାଗ୍ୟବଶେ, ସେହିଦିନୁ ସଖୀ
ବିଶ୍ୱଜୟୀ ମନ୍ଦିରର ସମ୍ମୋହନ ବାଣେ
ଫିଟାଇଛି ବାଟ ମୋର ଦୁଃସଂଜ୍ଞା ଯାଏ ;
ନେଇଛି କୌଶଳେ କାନ୍ତି ଏ ଦେହ ପିଞ୍ଜରୁ
ମାନସ ପକ୍ଷୀକ ମୋର,—ଅଛି ଶୂନ୍ୟ ଦେହେ !!

ବିଦୁ—(ସ୍ୱଗତ) ତେବେତ କାଣୀ ରାଜଜେମା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଉଥିବେ !!

ରାଜା—ମୋ କଥା ଗୋପନ କରି ରଖିଛନ୍ତି ?

ବିଦୁ—(ବିଷଷ୍ଟଭାବରେ—ସ୍ୱଗତ) ଅଃ, ଛୁ ଛୁ—ଦାସୀଟାଏ ମୋତେ ଏବେ
ଠକି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ? ନହିଲେ ଏ ଖୁଣି କାହିଁକି ମୋତେ
ଏପରି ପଚାରନ୍ତେ ?

ରାଜା—(ଅଶଙ୍କା କରି) ତୁମା ହୋଇ ରହିଲ ଯେ ?

ବିଦୁ—ମୁଁ ଜିଭକୁ ଏମିତି ଜାପି କରି ରଖିଛି ଯେ ଅପଣଙ୍କୁ ସୁଦ୍ଧା ଚିନ୍ତନ
କରି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।

ରାଜା—ଠିକ୍, ଅଛା ସେ ଥାଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ଆମୋଦ କରିବା ?

ବିଦୁ—ତେବେ ରୋଷଘରକୁ ବିଜେ କରନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ସେଠାକୁ ଯାଇ କଣ କରିବା ?

ବିଦୁ—ସେଠାରେ ଭୋଜ୍ୟ, କର୍ବ୍ୟ, ରୂପ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ଯେସ୍ତ ଏହି ପାଞ୍ଚ
ପ୍ରକାର ଆହାର ଯୋଗାଡ଼ କରି ଏହି ପଞ୍ଚଭୂତ ଆତ୍ମାକୁ ପରିତୋଷ
କରିବା ।

ରାଜା—(ସ୍ୱସ୍ମିତେ) ତୁମ୍ଭେ ସିନା ଯାହା ଖୋଜୁଛ ସେ ସବୁ ସେଠାରେ

ଅଛୁ-ହୋଇ ଅମୋଦ କରିବି ମୁଁ ପାଇଁ କିଣ କରିବି ! ମୁଁ ତ

ଯାହା ଖୋଜୁଛି ତାହା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।

ବିଦୁ—ଓହୋ, ଅପଣ, ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ଆଖିରେ ଧଡ଼ିଛନ୍ତି ପର ?

ରଜା—କଣ ହେଲା ସେଥିରୁ ?

ବିଦୁ—ସେତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ହେଲା ପରି ଲାଗୁ ନାହିଁ ।

ରଜା—ମୋହ ସଙ୍ଗରେ କିମ୍ବା ତୁ କରୁଥିବାରୁ ଏପରି କହିଦେଲ
ସିନା ?

ବିଦୁ—ଏହା କହି ମୋହର ଅଗ୍ରହଟା ଅଧିକ୍ ବଢାଇ ଦେଲେ । ଅଛୁ
ପଚାରୁଛି ; ଉର୍ବଶୀ କଣ ରୂପରେ ଅବକଳ ମୋହର ପରି ?

ରଜା—ତାହାଙ୍କର କୌଣସି ଅଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ହେବ ନାହିଁ, ତେବେ
ସ୍ଥୂଳରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ—

ବିଦୁ—କହି ଯାନ୍ତୁ-କାନ ଜେରିବ ।

ରଜା—ତାହାଙ୍କର ଅବିସ୍ମୟ ଅଳଙ୍କାରର ଅଳଙ୍କାର-ଉପମ ର ପ୍ରତ୍ୟୁପମା-
ବେଶଭୂଷାର ଭୂଷଣ ।

ବିଦୁ—ତେଣୁ ପରା ଅପଣ-ଧନ୍ୟ ରସ ପାଇବା ଆଶାରେ ଶୁଦ୍ଧକବ୍ରତ
କରିଛନ୍ତି ?

ରଜା—ନିର୍ଜନସ୍ଥାନ ଭିନ୍ନ ଭକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ୟ ଅଶ୍ରୟ ନାହିଁ ।
ତାହାହେଲେ ତୁମେ ପ୍ରମୋଦ ବନକୁ ବାଟ ଦେଖାଅ ।

ବିଦୁ—ହଉ, ଅଉ ଗଢ କଣ ? (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ଏବାଟେ ଏବାଟେ ।
(ପରିକ୍ରମଣ କରି) ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ, ପ୍ରମୋଦ ବନର ରସିକ
ପବନ ଅପଣଙ୍କୁ ପାଛେଟି କେବାକୁ ଅସିଅଛି ।

ରଜା—(ଦେଖିକରି) ଚଣେଷଣଟା ଯଥାର୍ଥ ହୋଇଛି । ଏହି ବାୟୁ ଏଣେ
ମାଧବାକୁ ସୁବେଶ କରୁଛି, ତେଣେ କୁମଳତାକୁ ନୁହେଁଅଛି,
ସେଥିରେ ପୁଣି ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ମିଶିଅଛି । ଯଥାର୍ଥରେ ଏହାର ରସିକତା
ବେଶ୍ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି ।

ବିଦୁ—ଅପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବ ହେଉ (ପରହମଣ କହ)
ପ୍ରମୋଦ ବନର ବାଟ ଏହି, ଭିତରକୁ ଚାଲନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ତୁମେ ଅଗରେ ଚାଲ (ଉତ୍ତମୃଦର ପ୍ରବେଶ)
ବୟସ୍ୟ, ଏଠାକୁ ଆସି ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୋତର
ପ୍ରତିଲେମରେ ସ୍ତବରଣ ପରି ମୋହର ଉଦ୍ୟାନପ୍ରବେଶ ଅଧିକ
କଷ୍ଟକର ହେଲା । ଏଥିରେ ଶାନ୍ତି ଲାଭ ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ,
ବରଂ ଅଶାନ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ।

ବିଦୁ—କେମିତି !

ରାଜା—ଅସୁଲଭ ପଦାର୍ଥରେ ବାସନା ମୋହର,
ଜାଣିଛନ୍ତି ସଖେ ଏହା, ଏବେ ପଞ୍ଚବାଣ
ଦିନୁ ଦିନ କରେ କ୍ଷୀଣ ତନୁକୁ ମୋହର,
କେମନ୍ତେ ସହ୍ୟ କହ ଅନଳ-ସ୍ଵରଣୀ
ଏ ମଧୁ ମଳୟାନିଳ ; ନବ ବିକଶିତ
ରସାଳ ବକୁଳ ଫୁଣି ମର୍ମରେଦ୍ୟ ଅତି ।

ବିଦୁ—ଅପଣ ଆଉ କାନ୍ଦନ୍ତୁ ନାହିଁ—ଅତିରେ ଅନଙ୍ଗ ଶୁଭଫଳ ଦେବ ।

ରାଜା—ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ବିପ୍ରବାକ୍ୟ ; (ପରହମଣ)

ବିଦୁ—ଦେଖନ୍ତୁ ଦେଖନ୍ତୁ, ବସନ୍ତ ଅସିଲୁରୁ ଏ ପ୍ରମୋଦବନଟି କେମିତି
ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ?

ରାଜା—ସଖେ ଦେଖୁଅଛି ମୁହଁ ପ୍ରତିପଦେ ସବୁ
ମେଘ ଅଗ୍ରେ କୁରୁବକ ବାଡେ ଅନ୍ଦୋଳିତ
ସୀମନ୍ତନାମ ସମ କେମନ୍ତ ପାଟଳ ?
ବେନି ଭାଗେ ଧର ପୁଣି ନବ ଶ୍ୟାମଲମା
ଉକୁଟାଏ କି ମାଧୁର୍ୟ ଅଶୋକ କଳିକା !
ବିକଶି ଅସୁଛି ରଙ୍ଗେ, ଶୋହେ ସହକାରେ
ଦର ବିକଶିତ ନବ ରେଖରେ ଧୂସର

ମନୋଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ରଣା ଆଦା, ବସନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀକା
ଯୌବନାୟୁଷମା ମଧ୍ୟେ କରେ ଅବସ୍ଥିତ ?

ବିଦୁ—ହେଇ ଏହି ବାସନ୍ତୀ ଲତା ମଣ୍ଡପରେ ଶଙ୍ଖମଳମଳ ବେଦା
ଦଶରଥ । ଛମ୍ପ ବଜେ କରିବା ଦେଖି ଗଛ ପତ୍ର ଯୁକା ଭକ୍ତିରେ
ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି ।

ରାଜା—ହଉ, ଯେଉଁପରି ତୁମ୍ଭର ରୁଚି । (ଉପବେଶନ)

ବିଦୁ—ଅପଣ ଏହିଠାକୁ ଯୁଗରେ ବସି ଗଛପତ୍ରର ଶୋଭା ଦେଖି ଦେଖି
ସେ ଉର୍ବଶୀ ଫୁର୍ବଶୀ ପାଶୋର ପକାନ୍ତୁ ।

ରାଜା—(ନିଃଶ୍ଵାସ ପକାଇ) ବୟସ୍ୟ, ଉର୍ବଶୀ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ ମୋହର ଏ
ଚଞ୍ଚଳମନ ଏହି ତରୁଲତା ଯୌନର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବ
ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଏପରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉପାୟ ଦେଖ ଯହିଁରେ
ମୋହର ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ବିଦୁ—(ହସି କରି) ହେ, ଅହଞ୍ଜାସକ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଲାଗି ସ୍ଵର୍ଗର ବୈଦ୍ୟ
ଯେମନ୍ତ ପାଗଳ ହୋଇଥିଲେ, ମୁଁ ଏବେ ସେମନ୍ତ ଏ ଉର୍ବଶୀ
ପ୍ରୀତିବନ୍ଧା ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ି ପାଗଳ ହେବି ପରା !

ରାଜା—ଅତି ସ୍ନେହରୁ ଏପରି ହୋଇଥାଏ ।

ବିଦୁ—ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ଏହିପରି ଧ୍ୟାନରେ ବସୁଛି । ଅପଣ ଆଉ କିଛି
କରି ମୋର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗନ୍ତୁ ନାହିଁ । (ଧ୍ୟାନାଭିମୁଖ)

ରାଜା—(ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ସ୍ଵଗତ)

ଏ କଣ ? ଶୁଭଲକ୍ଷଣ ! ଶୁଭୁଁ ଶୁଭୁଁ ଏବେ
ସର୍ବ ଅବସ୍ଥାବ ମୋର ପୁଲକେ ପୂରିତ
କାହିଁ ପାଇଁ ଏ ବିକାର ? ସେ ସ୍ଵରସ୍ଵର
ନୁହେତୁ ପୁଲର କେବେ, ପୂରିବ କି ସତେ
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ କାମନା ମୋର ଅଦ୍ଭୁତ ଭବିଷ୍ୟ ?

ନୋହୁଥିଲେ ଅବା କିପାଁ ଶୁଭୁ ଅଶାଳତା

କୈରାଣ୍ୟ ମରୁରେ ଅଜି ଦିଅନ୍ତା ଦର୍ଶନ ।

(ଅଶାନ୍ନିତ ଭବରେ ଅବସ୍ଥାନ)

[ବ୍ୟୋମସାନରେ ଭୂର୍ଭଣୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖାର ପ୍ରବେଶ]

ଚନ୍ଦ୍ର—ସହ, ଅକାରଣରେ କୁଅଡ଼େ ଯିବା !

ଭବ—ଚନ୍ଦ୍ର, ହେମକୂଟ ପର୍ବତରୁ ଗିଲ୍ଲବେଲେ ମୋହପାଇଁ କଣ ଇଚ୍ଛା
କରିଥିଲ ପରା ? ଏହିକ୍ଷଣି ପୁଣି କଣ ପଚାରୁଛ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ତେବେ କଣ-ସହ, ମହାରାଜାଙ୍କ ଅଜକୁ ଏବେ ଯାଉଛ ?

ଭବ—କଣ ହେଲା ସେଠି ? ଏଥିରେ କଣ ମୋତେ ଲୁଚା ମାଡ଼ିବ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମେ ଅନ୍ତରୁ କାହାକୁ ପଠେଇଛ କି ?

ଭବ—ମୋ ମନକୁ ପଠେଇଛ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ତେବେ ଅପେ ତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣ ।

ଭବ—ଚନ୍ଦ୍ର ! ରତ୍ନପଥ ପଠାଇଛ ନା, ମୁଁ କେମିତି ଫେରାଇ ଆଣିବି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ଏଥିକି ମୋହର ଆଉ ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।

ଭବ—ତେବେ ସହ, ବାଟ କତାଅ । ଆଉ ଯେମିତି କିଛି ବସନ୍ତି
ନ ପଡ଼େ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ସହ, ମନରେ ଆଉ କିଛି ପାସ୍ତ ନା—ଦେବଗୁରୁ ଆମ ଦହକି
ଯେଉଁ ଅପରାଜିତା ମନ୍ତ୍ର ଶିଖେଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆମର
କେହି କିଛି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଭବ—ରହ, ମୁଁ ତାକୁ କେମିତି ପାସୋର ପକେଇଲିଣି !

ଚନ୍ଦ୍ର—ସହ ! ହେଉଛି ଅନାଥ ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା କୁଳରେ ମହାରାଜାଙ୍କ

• ନଅର — ଠିକ୍ ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖିଲା ପରି କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ।

ଭବ—(ଦେଖି) ତେବେ ତ ସ୍ବର୍ଗ ଏଠାକୁ ଉଠି ଆସିବ କହ ? (ବଗୁର
କରି) ଚନ୍ଦ୍ର, କହିଲ ରଲା ମହାରାଜା ଆମକୁ କେଉଁଠାଇଁ ଦେଖା
ଦେବେ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ଅଗରେ ନନ୍ଦନବନ ସମାନ ଏ ଯେଉଁ ପ୍ରମଦବନ୍ଧନ ଦଶୁତି ସେହି-
ଠାକୁ ଗଲେ ଜାଣିମ । (ଉଦୟର ଅବତରଣ)

ଚନ୍ଦ୍ର—(ଦେଖି, ଅନନ୍ଦରେ) ହେଇଛି ସହ ଏଣିକି ଚାହିଁ, ଉଦୟବେଳେ
କୁମୁଦବନ୍ଧୁ କୌମୁଦୀକୁ ଚାହିଁରହିଲପୁର ତୁମକୁ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ଚାହିଁ-
କରି ବସିଛନ୍ତି ।

ଉର୍ବ—ଚନ୍ଦ୍ର, ନୂଆ ଦେଖିଲୁ ମୋତେ କାହିଁକି ଅଜି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର
ଦିଶୁଛନ୍ତି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ବଳେ ଦିଶିବେ ତ ? ତେବେ ପାଖକୁ ଯିବା ଚାଲ ।

ଉର୍ବ—ମୁଁ ଯାଉଛି, କୁଡ଼ିକରେ ଛପି କରି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଶୁଣି-କାହା
ସାଙ୍ଗରେ କି କଥା ସବୁ ପଢ଼ିଚି ! (ପଟାଛାଦନ ଓ ଅବସ୍ଥାନ ।)

ଚନ୍ଦ୍ର—ପେମିତ ତୁମ ଇଚ୍ଛା—(ତଥା ଅନୁସ୍ଥାନ)

ବିଦୁ—ଭାବ-ଭାବ ଏତେବେଳକୁ ମିଳନର ଉପାୟ ପାଇଲି ।

ରାଜା—[ନିରୁତ୍ତର] °

ଉର୍ବ—ଏତେ ରୂପବତୀ କିଏ ଅଛି ଯେ, ତାକୁ ପୁଣି ଏ ବସି ଉଠୁଛନ୍ତି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ଅଗୋ, ଛର ସ୍ତ୍ରୀରୂପର କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଭରତ । ଅପେ କଣ
ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ ?

ଉର୍ବ—ଚନ୍ଦ୍ର, ଧ୍ୟାନରେ ଏହିକ୍ଷଣି ସେ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଡର ମାଉଛି ।
କେ ଜାଣି ଯେବେ ଆଉ କିଏ ହେଇଥିବ ?

ବିଦୁ—ଉପାୟ ପାଇଲଣି ବୋଲି କହିଲି ପରା ?

ରାଜା—କହ, ତେବେ ।

ବିଦୁ—ଅପଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟାଏ ନିନ୍ଦାକୁ ଭଜନ୍ତୁ । ସ୍ବପ୍ନରେ ହେଲେ ଥରେ
ସଙ୍ଗମ ହେବ । ନହଲେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ଖଣ୍ଡେ ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ଆଉ
ଦେଖୁଥାନ୍ତୁ ।

ଉର୍ବ—[ସହର୍ଷେ] ଆରେ ବିକଳ ମନ, ଥୟ ହୋ-ଥୟ ହୋ—

ରାଜା—ବୟସ, ମୋହ ପକ୍ଷରେ ଉଦୟ ଅସୟ ! ସର୍ବଦା ମୋହର

ହୁଏତ ମିଶ୍ରବବାଣରେ ଜର୍ଜରିତ । ଓହ୍ଲରେ ନିନ୍ଦା ବା କପରି
ହେବ ? ଆଜ୍ଞା ଚନ୍ଦ୍ରପଟ୍ଟରେ ସେ ସୁନାହାର ପ୍ରତି ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିଲେ
ସୁଦ୍ଧା ମୋ ଚକ୍ଷୁରୁ କଣ ଅଶ୍ରୁଧାର ନ ଗଡ଼ିବ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ସହ, ଶୁଣିଲୁ ତ ?

ଉର୍ବ — ଶୁଣିବି, ଏଭଳିରେ ଏବେ କଣ ଜଣା ଯିବ ?

ବିଦୁ — ମୋହର ବୁଦ୍ଧି ବିଦ୍ୟା ଏଭଳି ।

ରଜା — [ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ତ୍ୟାଗକରି] ବୋଧ ହୁଏ ସେ ମୋହର ଦୁଃସହ
ଅନ୍ତର୍ବେଦନା ଜାଣି ନ ଥିବେ ଅଥବା ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଜାଣି
ହୁଏତ ଅବଜ୍ଞା କରିଥିବେ । ତଥାପି ସେପରି ଦୁର୍ଲଭ ରମଣୀଠାରେ
ମୋର ସମ୍ବୋଧନ ଖୁଦ୍ଦା ଜନ୍ମାଇ କନ୍ଦର୍ପ ଯେବେ ସୁଖୀ ହେବ—
ହେଉ ।

ଚନ୍ଦ୍ର — କିଗୋ, ଶୁଭ୍ରଚିତ ?

ଉର୍ବ — ଛି-ଛି, ମତେ ଏବେ ଏମିତି ଭବୁଛନ୍ତି । ଅଗକୁ ଯାଇ ଉତ୍ତର
ଦେବାକୁ ତ ବଳି ପାରୁନାହିଁ । ତେବେ ଧ୍ୟାନବଳରେ ଛୁପି ଏହି
ଭୂର୍ଜପତ୍ରରେ ଉତ୍ତର ଦିଅଁ !

ଚନ୍ଦ୍ର—ମୁଁ ତ ସେୟା କହୁଥିଲି ।

[ଉର୍ବଶୀର ଲେଖାଭିନୟ ପୂର୍ବକ ପଦ ସ୍ମେରଣ ।]

ବିଦୁ—(ଗୁହଁ) ଅରେ-ରେ-ରେ, ସାପକାଉଟାଏ କୋଉଠୁ ଅଗକୁ
ଢ଼ଡ଼ି ଆସିଲା ? ଖାଇଲା-ଖାଇଲା !!

ରଜା—(ଚନ୍ଦ୍ରା କର) ନାହିଁ-ନାହିଁ । କାନ୍ଦୁ ନୁହେଁ । ଏତ ଭୂର୍ଜପତ୍ରରେ
କଣ ଲେଖାଥିଲା ପରି ଦିଶୁଛି !

ବିଦୁ—ହେଲେ ହୋଇଥିବ, ମୋତେ ଲାଗେ ଶୂନ୍ୟରେ କୋଉଠି ସେ
ଅପଣକର ଏଦଶା ଦେଖି ଅପଣା କଥା ତଳ ଲେଖି, ପକେଇ
ଦେଇଛନ୍ତି ।

ରାଜା—ମନୋରଥର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ (ପଦ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ-ପାଠ ଓ ଅନନ୍ତ) ଠାକୁ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ?

ବିଦୁ—ଅପଣ ଟିକିଏ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଶୁଣାନ୍ତୁ—ଦେଖିବେ କଣ ଲେଖାଅଛି ?

ଉର୍ବ—ବାହାବୁରେ ରସିକ,

ରାଜା—ଶୁଣ, (ପଠନ) “ମୋହନ ବେଦନା ନାଥ, ଜାଣି ନାହିଁ କିଛି
ଦିବାନିଶି ତୁମ୍ଭପରି ମୁହିଁ ଝୁରୁଅଛି ।

ପାରିଜାତ ପୁଲିଶଯ୍ୟା କଷ୍ଟକ ସମ୍ପାଦନ

ନନ୍ଦନବନ ପବନ ମୋ ଦେହେ ଦହନ ।”

ଉର୍ବ—ଏବେ କଣ କହିବେ ?

ବିଦୁ—ସେ ଅଉ କହିବେ କଣ ? ତାଙ୍କ ରୂପତ କହି ଦେଉଛି ।

ବିଦୁ—ଯାହା ହେଉ, ଭେଷିଲୁବେଳେ ମୋତେ ସିଧାଟାଏ ମିଳିଲା ପରି
ଅପଣଙ୍କୁ ଅଗ ଗୋଟିଏ ଦମ୍ଭ ଧରବାର ଉପାୟ ମିଳି ଗଲା ।

ରାଜା—ବୟସ, କେବଳ ଅଶ୍ଵାସନାର ଉପାୟ ମିଳି ନାହିଁ । ମୋହର
ସମାନ ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଦ୍ଵାରା ମଧ୍ୟରେକ୍ଷଣୀର ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରା-
ନନ ଏହିକ୍ଷଣି ମୋ ଅନନ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ଗଲାପରି ଜଣା ଯାଉଛି ।

ବିଦୁ—ତେବେ ଅମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କର ମନ ଏକାପରି ।

ରାଜା—ବୟସ, ମୋହର ଏହି ଘର୍ମାକ୍ର ହୃଦରେ ଲେଖାଟି ମଳିନ ପଡ଼ି
ଯାଉଛି । ତୁମେ ତାହା ହେଲେ ପ୍ରିୟତମାଙ୍କର ଏହି କୃପା-
ଲିପିକି ଧରି ଥାଅ ।

ବିଦୁ—[ଗ୍ରହଣ କରି] ଧରଥିବ କାହିଁକି ? ଅପଣଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା କଣ ସୁନ୍ଦର
ପୁଲିଟିଏ ଦେଖାଇ ଦେଇ ପଳ ବେଳକୁ ଅଉ ଦେଖା ଦେବେ
ନାହିଁ ?

ଉର୍ବ—ବନ୍ଧୁ, ମୁଁ ଅଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏଠାରୁ ମନକୁ
ବୁଝିବୁ ବୁଝିବୁ ତୁମେ ଚଞ୍ଚଳ ତାଙ୍କ ଅଗକୁ ଯାଇ ଯାହା ସୁନ୍ଦର
ଦିଶିବ-ମୋହ ଲାଗି କହ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—[ପଟ ଶ୍ରେୟଣପୂର୍ବକ ଯାଏ] ଜୟ ଜୟ, ମହାରାଜା ।

ରାଜା—(ସହର୍ଷେ) ଅପଣଙ୍କର ସବୁ କୁଶଳ ତ ? କିନ୍ତୁ ସୁସ୍ଥିତି, ଗଙ୍ଗା
ସମୁଦ୍ରା ତୁଳା ଦୁଇ ସଖୀଙ୍କର ମିଳନରେ ସେପରି ଅନନ୍ଦ
ହୋଇଥିଲା, ଅଜିତୁମକୁ ଏକାକିନୀ ଦେଖି ସେପରି ଅନନ୍ଦ
ହେଲା ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ଅଗେ ସିନା ମେଘ ଦେଖା ଦିଏ ? ପଛେ ଯାଇ ବଜୁଳି ନା

ବହୁ—(ଅଧୋମୁଖେ) କଣ ଉର୍ବଣୀ ଆସି ନାହାନ୍ତି ? ଏ ତେବେ
ତାଙ୍କର ସହଚର ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ମହାରାଜା, ଉର୍ବଣୀ ହାତ ଯୋଡ଼ି କରି କହିଅଛନ୍ତି,—

ରାଜା—କଣ କହିଅଛନ୍ତି !

ଚନ୍ଦ୍ର—ମହାରାଜା ମତେ ଅଗେ ଅସୁରଙ୍କ ପୀଡ଼ାରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ।
ଏହିକ୍ଷଣି ପଞ୍ଚଶର-ପୀଡ଼ା, ଏଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର
ପାଖରେ ଶରଣ ପଶିଲି ।

ରାଜା—ସୁବନ୍ଦନେ, ଜଣାଇଲ ସଖୀର କଷଣ,
ନ ଜାଣି କି, ସେଥିଲୁଗି ସୁରୁରବା ମନ
ସନ୍ତାପିତ ସଦା ଦୁଃଖେ, ପ୍ରଣୟଦୃଢ଼କେ
ଉଦ୍‌ସେ ସମାନଦୁଃଖୀ, ଘାଣ୍ଟେ ଏହିରୂପେ
ଦର୍ପୀ କନ୍ଦର୍ପ ଏ ବେଳେ, ଯାଅ ଯାଅ ବେଗେ
ଏ ସୁଯୋଗେ କର ଯତ୍ନ ବେନିଙ୍କ ମିଳନେ
ତପ୍ତେ ତପ୍ତ ଲୌହ ସିନା ମିଳିବ ସହଜେ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—(ଉର୍ବଣୀ ପାଖକୁ ଯାଇ) ସହ, ଚକ୍ର ଅସ, ତୁମଠାରୁ ତାଙ୍କର
ଶରପୀଡ଼ା ବଳି ପଡ଼ିବ ଦେଖି ମୁଁ ଦୁଃଖ ହୋଇ ଅସିଲି ।

ଉର୍ବଣୀ—(ପଟଶ୍ରେୟଣପୂର୍ବକ) ଚନ୍ଦ୍ର, ମତେ କେତେ ଚକ୍ର ଛଡ଼ା
ଦେଇଗଲା ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ଅଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜଣାଯିବ କିଏ କାହାକୁ ଶୁଦ୍ଧିଯିବ । ଏଣିକି ତୁମ କଥା ଆଜି ତୁମେ ରଖ ।

ଉର୍ବ—(ସଲଜୁ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଭାବରେ) ଜୟ ଜୟ ମହାରାଜ,

ରାଜା—(ସହର୍ଷେ) ଧୂମର । ଜୟକର ଜୟଶଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଛ ?
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିନା ଅଉ କିଏ ଜୟୀ ହୋଇ ପାରେ ?

(ହସ୍ତରେ ଧରି ଅସିନରେ ବସାଇବା)

ଚନ୍ଦ୍ର—ଏ କି ମର୍ଯ୍ୟଦା ! ମହାରାଜାଙ୍କ ସହଚରଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ନାହିଁ ?

ଉର୍ବ—(ସ୍ମୃତିପୂର୍ବକ ପ୍ରଣାମ)

ଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ମୃତି-ସ୍ମୃତି ।

[ନେପଥ୍ୟ ଦେବଦୂତ-ଚିତ୍ତଲେଖା, ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଚଞ୍ଚଳ କର ।
ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭରତମୁନି ଅଶ୍ୱରସରେ ଯେଉଁ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ,
ତାହାର ଅଭିନୟ ଆଜି ଦେବରାଜ ସମସ୍ତ ଦିଗପାଳଙ୍କ ସହିତ ଦେଖିବେ ।]

[ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରବଣାଭିନୟ ଏବଂ ଉର୍ବଶୀର ବିଷାଦ ଅଭିନୟ]

ଚନ୍ଦ୍ର—ସଖି, ଦେବଦୂତ ଯାହା ଯାହା କହିଲେ ସବୁ ଶୁଣିଲ ? ତେବେ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାଅ ।

ଉର୍ବ—[ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସତ୍ୟାଗକରି] କଣ କହିବି ! କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ମହାରାଜା, ଉର୍ବଶୀ କହୁଛନ୍ତି ଯେ-ସେ ପରଧୀନା, ମହାରାଜାଙ୍କର ଅନୁମତି ହେଲେ ସେ ଦେବରାଜାଙ୍କ ଛମୁକୁ ଯାଇ ଅପଣାର ଦୋଷ ଛଡେଇବେ ।

ରାଜା—[ବାକ୍ୟ ଯୋଜନା କରି] ଅମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ରାଜାଦେଶ୍ୱରେ ବାଧା ଦେବୁଁ ନାହିଁ । ତେବେ ଏତକ ବକ୍ରବ୍ୟ ଯେ ଏହାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ସ୍ମରଣ ରଖିଥିବେ ।

ଉର୍ବ—[ଦୁଃଖାଭିନୟ ପୂର୍ବକ ରାଜାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ପ୍ରସ୍ଥାନ]

ରାଜା—[ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ] ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋହର ଏ ଚକ୍ରପୁଷ୍ପ ନିରର୍ଥକ ହେଲାପରି ବୋଧ ହେଉଛି ।

ବିଦୁ—[ପଦ ଦେଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି] ହେଇଛି ତୁଁ—[ଅବୋକ୍ତିକରି]
 ଅରେ ସର୍ବନାଶୀ ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଅତି ପୁରେଇ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏବେ
 ସେ ପଦ ଖଣିକ କେଉଁଠି ହଜିଗଲାଣି—ମତେ ଜଣାନାହିଁ ।

ରାଜା—କଣ କହୁଥିଲି ?

ବିଦୁ—ଏହି କଥା କହୁଥିଲି ଯେ ଅପଣ ଅତି ନରାଣ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
 ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ଅପଣଙ୍କ ଠାଇଁ ଯେପରି ଭବ ଦେଖିଲି, ସେଥିରେ
 ସେ କେତେ ଭିଲ୍ଲ କରିବେ ନାହିଁ ।

ରାଜା—ମୋହ ମନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା ଅଛି । ଯାହା ସମୟରେ
 ତାହାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ଵାସ ସଙ୍ଗେ କୁତ କମ୍ପନ ଦେଖି ଅନୁମାନ
 କଲି ଯେ, ଉର୍ବଶୀ ପରାଧୀନ ଦେହ ମଧ୍ୟରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଵାଧୀନ
 ହୃଦୟଟିକୁ ବାହାର କରି ମୋତେ ସମର୍ପଣ କରି ଗଲେ ।

ବିଦୁ—[ସ୍ଵଗତ] ଓଃ, ମୋ ଛାତିଟା ଖାଲି ଦପ୍ ଦପ୍ ପଡ଼ୁଛି । ଅତି ଟିକିଏ
 ଗଲେ କେଜାଣି ପୁଣି ସେ ଭୂର୍ଜପତ୍ରଟାକୁ ମାଗିବେ ?

ରାଜା—ବନ୍ଧୁସ୍ୟ, କାହିଁରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବ ? [ସ୍ମରଣ
 କରି] ହଁ, ସେ ଭୂର୍ଜପତ୍ର କାହିଁ ? ଟିକିଏ ଅଣିଲ ।

ବିଦୁ—[ଚତୁର୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁ-ଭୁଂଖରେ] କାହିଁ । ସେ ପଦଟି ଅତି ଦୂର
 ନାହିଁ । ମୋତେ ଲାଗେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସେ ଚାଲିଗଲା ?

ରାଜା—[ଅସୁସ୍ଥା ସହକାରେ] ଦେଖୁଛୁ-ଏ ମୁଣ୍ଡଟି । ସବୁଠାରେ ଅସା-
 ବଧାନ । ନାହିଁ ନାହିଁ, କି କଥା ହେବ ନାହିଁ । ଅତିଥିରେ
 ଭଲ କରି ଖୋଜ ।

ବିଦୁ—[ଉଠି] ଏଇଠି କୋଉଁଠି ନିଶ୍ଚେ ଥିବ । ଏଇ ପାଖରେ
 ହବପରା ? ନାହିଁ ନାହିଁ ଏ ପାଖରେ — ଏହେଁ, ଏ ପାଖ ନୁହେଁ
 ସେପାଖ [ବହୁ ଭଙ୍ଗୀରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ]

[କାଶିରାଜ ପୁଣି ରାଜା, ଚେଟି ଏବଂ ପରିଜନବର୍ଗର ପ୍ରବେଶ ।]

ରାଜୀ — ଅଲୋ ନପୁଣିକା, ପତ କହନ୍ତି, ତୁ ତାଙ୍କୁ ସଞ୍ଜନରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
ବସିଥିବାର ଦେଖିଛୁ ?

ଦାସୀ — ମୁଁ କେବେ ଭଲ ମଣିମାଙ୍କ ଅଗରେ ମିଛ କହୁଛି ?

ରା — ଅଛା ହଉ, ମୁଁ ଆଗ ଏହି ଗଛ ଅଡ଼ୁଆଳରେ ଶୁଣି, ଦିହଙ୍କର
କି ଗୁପ୍ତ କଥା ପଡ଼ିଛି । ତେବେ ଯାଇଁ ତୋ କଥା ପତ କି ମିଛ
ଜାଣିବ ।

ଦା — ଯେମିତି ଭାଙ୍ଗା ।

ରା — [ପରକ୍ରମଣ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧକୁହୁଣ୍ଡିପାତ କର] ନପୁଣିକା, ଦେଖିବୁଠି
ନୂଆ କନା ପର କଣ ଖଣ୍ଡେ ଏ ଦକ୍ଷିଣା ପବନରେ ଏଣିକି ଉଡ଼ି
ଅସିଲୁ ?

ଦା — [ଚିନ୍ତା କର] ଏ ନିଶ୍ଚେ ଖଣ୍ଡେ ଭୁଜ ପଦ ହବ । ପବନରେ
ଏପାଖ ସେପାଖ ଓଲଟୁଛି । ଏଥିରେ କଣ ଲେଖା ହେଲପର
ଦିଶୁଛି । ଏ କି ଅଚ୍ୟୁତି ! ଅନର୍ଥ ଅନର୍ଥ ସେ କଣ ମଣିମାଙ୍କ
ପା-ଲଗି ହୋଇ ଗଲଣି । [ପାଦତଳୁ ଅର] ହେଉଛି ଏଥିରେ
କଣ ଲେଖା ହୋଇଛି-ପଡ଼ନ୍ତେ —

ରା — ତୁ ଆଗ ପଡ଼ କଣ ଅଛି । ଯେବେ ବିରୋଧ କିଛି ନ ଥିବ
ତେବେ ଶୁଣିବ ।

ଦା — [ପଢ଼ିପାରି] ମଣିମା, ଲୋକେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ଏତ ସେଇତା,
ମତେ ଲାଗେ ଏ ଗୋଟାଏ ଚୌପଦ ହବ । ଉର୍ବଶୀ ମହାରାଜାଙ୍କ-
ଠାକୁ ଲେଖିବନ୍ତି । ମତେ ଲାଗୁ ସେଇ ଗୋଟେଇଁ ଯେଉଁଠାରୁ ସ୍ତ୍ରୀ
ଅମ ହାବୁଡ଼ରେ ଅସି ପଡ଼ିଲୁ ।

ରା — ହଉଭେବେ, ମୋତେ ତାହା ପଢ଼ି ଶୁଣେଇବୁଠି ।

ଦା — (ପଦ ପାଠ ।)

ରା — ଅଲୋ, ଏଇ ଉପହାସୁଠି ସେନି ଶୁଲ, ସେଇ ଅପୁରୁଷପତ୍ନି
ଦେଖେଇବା । (ପରଜନସଦ୍ଧ ଲଜା ଚୁହୁମନ)

ଦା—ଯେମିତି ଅଜ୍ଞା, (ଅନୁଗମନ) ।

ରାଜା—ରାଗବନ୍ ମଳୟାଦିନ । ହେ ବସନ୍ତର ସଖା, ତୁମ୍ଭେ ସୁନାସ
ନିମିତ୍ତ ସ୍ୱରଭ ପୁଷ୍ପରୁ ରେଣୁ ହରଣ କର । ପ୍ରିୟତମାର ପ୍ରେମ-
ଲ୍ଲପି ଶକ୍ତି ହରଣ କର ତୁମ୍ଭର କି ଫଳ ହେବ ! ତୁମ୍ଭେ
ଜାଣ ଏହି ପ୍ରକାର ନାନା ବୃନ୍ଦୋଦରେ ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇ ମୁଁ
ଏ ଜୀବନ ଧରିବି ।

ଦା—ମଣିମା, ହେଇଛି ସେଇଁ ଭୁଜପତ୍ର କଥା ପଡ଼ିବ ।

ରା—ହଉ, ତୁ ତୁମ୍ଭା ହୋ, ତା ପଛକୁ କଣ ହଉଛି ଆଗେ ଦେଖାଯାଉ—
ବତୁ — ଦେଖନ୍ତୁ ଏଇଟା କଣ ? ନା-ନା, ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ମାଟିଆ
ମୟୂର ପରା ! ମୁଁ ବଞ୍ଚିଲି ସେଇ ଭୁଜପତ୍ର ଅବା ହବ ?

ରାଜା — ଓଃ — କି ସର୍ବନାଶ ହେଲା !

ରା — [ସହସା ନିକଟକୁ ଯାଇ] <ତେ. ଶୋକ କାହିଁକି — ହେଇଛି ସେଇ
ଭୁଜପତ୍ର —

ରାଜା — [ସମ୍ବେଦନା-ସ୍ୱରାଜ] ଏ କଣ, ସ୍ୱୟଂ ଦେଖ ଉପସ୍ଥିତା — [ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
ଭାବରେ — ପ୍ରକାଶ୍ୟ] ଦେବ ! ଶୁଭ୍ରଗମନ କର ।

ବତୁ — [ଚାପ କର] <ହେ ଯଶି ନୁ ଅସିଥିଲେ ଢଳ ହୋଇଥାନ୍ତା !

ରାଜା — [ଜନାନୁକେ] ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଥର ପ୍ରତିକାର କଣ ?

ବତୁ — [ଜନାନୁକେ] ଏହିକ୍ଷଣି ଗଢ଼ିଲି ସହଚେ ଚୋର ଧରା ପଡ଼ିବ—
ଅଉ କଥାରେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ ।

ରାଜା — [ଅଧୋମୁଖେ] ମୂର୍ଖ, ଏ ପରିହାସର ସମୟ ନୁହେଁ । [ପ୍ରକାଶ୍ୟ]
ଦେବ । <ପତ୍ରକୁ ତ ଖୋଜୁ ନ ଥିଲି । ଯାହାକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ
<ତେ ଧୂମଧାମ ଲାଗିଛି ସେ ଶକ୍ତିଏ ମନ୍ଦିତା ପତ୍ର ।

ରା — ହଁ, ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁତ ଗୁପ୍ତ ରଖିବା ଉଚିତ ହେଉଛି ॥

ବତୁ — ଦେବ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଭେଦନ କଥା ଆଗେ ବୁଝନ୍ତୁ ।
ପିତୃଶାନ୍ତି ହେଲେ ଯାଇଁ ଥିବୁ ଧରିବ ।

ରା—ନୟଣିକା, ବ୍ରାହ୍ମଣତ ସହଚରଙ୍କୁ ଖାସା ହୁବୋଧ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁ—ଦେଖନ୍ତୁ—ପୁରା ଶ୍ରେଣୀକଟି ଯାଇଲେ ସାସସ କଣ ପିଣ୍ଡାତ କଣ ସମସ୍ତେ ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ରାଜା—ମୁଣ୍ଡ, ବଳକ୍ରୀରରେ ମୋତେ ଏବେ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଛ !

ରା—ପ୍ରଭୁ, ତୁମ୍ଭର କିଛି ଅପରାଧ ନାହିଁ—ମୁଁ ଏକା ଅପରାଧୀ ! ଏଠାକୁ ଆସି ତୁମ୍ଭର ହତକୁଳ ହେଲି । ଯାଉଛି ଭାବ—ଆ—ଲୋ ନୟଣିକା,
[ଅଭିମାନରେ ପ୍ରସ୍ଥାନୋଦ୍ୟତା ।]

ରାଜା—ସମ୍ଭର ସମ୍ଭର ଦେବ, ରୋଷକୁ ସମ୍ଭର
ରୋଷନାଶି ପରିତୋଷ ପ୍ରକାଶ ସୁନ୍ଦର !
ତର ଅପରାଧୀ ମୁହିଁ, ହୁଅ ସ୍ବପ୍ନସନା ;
ସେବ୍ୟ ଜନ ସେବକରେ ବହେ ଯଦି ରୋଷ
ନିର୍ଦୋଷ ହେଲେବି ଦୋଷ ହୁଅଇ ତାହାର ! !

(ପାଦଚଳେପତନ)

ରା—କପଟି, ମୋ ହୁବସୁ ବଡ଼ ପାତଳ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଏହି ଅନୁନୟ
କଳସୁ ଶୁଣିବି ନାହିଁ । କେଜାଣି ଯତ୍ନେ ଅନୁତପ କରିବି ବୋଲି
ଭୟ କରୁଛି ।

ଦା—ଏକାକୀ ବଜେ କରନ୍ତୁ ।

[ରାଜାଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଶରଣନସହ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।]

ବନ୍ଧୁ—ନିନ୍ଦାଶ୍ରୁତ, ତଦବାତ ବର୍ଣ୍ଣା ବିନୟ ନହିଁ ଥିବ ବଡ଼ ଅପ୍ରସନ୍ନା ହୋଇ
ସ୍ବର ଗଲେ । ତେବେ ଉଠନ୍ତୁ ଉଠନ୍ତୁ ।

ରାଜା—(ଉଠି) ମୋହୁ ପ୍ରଭୁ ଆଜି ସତେ, ମହାବୋଧକର
ହୋଇଅଛି ସମ୍ଭବତ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାର,
କର ଯେତେ ଅନୁନୟ ରଜା ସ୍ବପ୍ନ—ବାଣୀ
ସେଥିରେ କି ଭୁଲ ଯିବ ରାଜାଣୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ?

ସବୁ ଶିଶି ଦୋଷ ଗୁଣ ଜଣାଅଛି ଯାକୁ

ତାଠାରେ ଲୁଚିବ କାହିଁ ଏ କୁନ୍ତମୟୀ ?

ବିଦୁ—ଅପଣ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ଯଥାର୍ଥ, ମାତ୍ର

ଏବେତ ଆପଣଙ୍କୁ ବଡ଼ ଭୁଲ ପଡ଼ିଲା ? ଅଖି ରୋଗୀ, ଆଗରେ ଦାସ
ଶିଖାକୁ ପଛ ପାରେ ନାହିଁ ପରା ।

ରଜା—ନା—ସଖା ସେ କଥା ଅଉ ନ ଧର ଏ ମୁଣେ,

ହେଲେହେଁ ଉର୍ବଶୀବନ୍ଧ, ବୃନ୍ଦାବନ ମୋହର

ତଳେମାତ୍ର ଭୁଲ ନାହିଁ ଦେଖାଇବ କଥା,

ସଦୃଶ ଅନ୍ଧାର ଧନ, ତେଣୁ ଏ ଭାବନା ;

ତେବେ ଯେଉଁ ଧରବାର ଅଛି ମହୋପାୟ,

କରିଛନ୍ତି ଦେବା ମୋର ପ୍ରଣାମ ଲବନ ?

ଏହିମାନେ କିଛିକାଳ କରିବ ମୁଁ ମାଳ ।

ବିଦୁ—ହଉ, ସେ ଦେଖା ଦେଖା କଥା ରଖି ଦିଅନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତମାନ ସୁଧାର୍ଥ

ବ୍ରାହ୍ମଣର ଜୀବ ରହିବା କଥା ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ସ୍କାନ୍ଦ ଶିଖାଜନ

ବେଳା ଅସି ହେଲା—

ରଜା—(ଉପରକୁ ଚାହିଁ) ଓହ୍ଲା,

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପ୍ରବେଶ ଅସି, ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବର୍ଷ ଏବେ

ସନ୍ତାପିତ କେକିକୁଳ ଅଗ୍ନିଲେଖା ଧୀରେ

ତରୁଛନ୍ତି ଶୁଣିତଳ ଶୂରୁ ଅଳଙ୍କାର,

କଣିକାର ପୁଷ୍ପଗର୍ଭେ ଦେଖା ଅସି ଭୁଞ୍ଜେ

ଅଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗି ରହିଲେଣି, ଏତେ ଦୃଢ଼ହୃଦା

ତପସ୍ୟା ପରହର ତର ନଳିନୀ

ଧରିଲେଣି, ଦେଖା ଶବ୍ଦ ତୁମ୍ଭାରୁ ଶୁଣ

ବ୍ୟାକୁଳେ ମାଗଇ ଜଳ ପିଇଇ ମଧ୍ୟରେ ।

(ଉତ୍ତରଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ଦୃଶ୍ୟ—ଭରତ ମୁନି ଅଶ୍ରମ ।

(ଦୁଇ ଜଣ ଭରତ ଶିଷ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ।)

ପ୍ରଥମ—ଭାଇ ଯେଲବ, ଏହି ଅଗ୍ନି ମଣ୍ଡପରୁ ଗୁରୁଦେବ ଯେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରପୁରକୁ ଗଲେ ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାହାଙ୍କ ଅସନ ଘେନି-
କରି ଯାଇଥିଲି । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଗୁରୁଦେବ ମୋତେ ଏହି
ମଣ୍ଡପ ରକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଅଛା-ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ,
ଗୁରୁଦେବ ଅମ୍ଭର ନାଟକ ଅଭିନୟ କରି ଦେବସଭାର ଚିତ୍ତ-
ରଞ୍ଜନ କରି ପାରିଲେ କି ନାହିଁ ?

ଦ୍ୱିତୀୟ—ଭାଇ ଗାଲବ, କେତେଦୂର ଭଲ ହେଲା ତାହା କହି ପାରିବି
ନାହିଁ । ତେବେ ଏତକ ଜାଣିଛି ଯେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ସ୍ୱୟମ୍ଭର ନାଟକ ଅଭିନୟ ବେଳରେ ଉର୍ବଶୀ ନାନା ପ୍ରକାର
ନାଟ ରଙ୍ଗରେ ମଜ୍ଜି ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ—କିନ୍ତୁ—

୧ମ—ତୁମ କଥାରୁ ଜଣା ପଡୁଛି-ସେଥିରେ କିଛି ଦୋଷ ଘଟିଥିଲା ପରା ?

୨ୟ—ହଁ-ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସେ ହୁଡ଼ିଥିଲେ ।

୧ମ—କଣ ?

୨ୟ—ସେଥିରେ ଉର୍ବଶୀ ହୋଇଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଆଉ ମେନକା ହୋଇ-
ଥିଲେ ବାରୁଣୀ । ଯେତେବେଳେ ମେନକା ପଶୁରିଲେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ
ସହିତେ ଭନିପୁରର ସବୁ ମହାରାଜା ଆଉ ନିଗପାଳମାନେ ଏଠାକୁ
ଆସିଛନ୍ତି—ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାଠାରେ ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା ?

୧ମ—ହଁ—ତାହାପରେ—

୨ୟ—ସେଠାରେ ‘ସୁରୁଷୋଦ୍ଧମ’ କହିବେ କଣ, ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ
ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ‘ସୁରୁରବା’ ?

୧ମ—ହଁ—ଭବିଷ୍ୟତରେ କିଏ ବାଧା ଦେବ ? ଅମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ

ସବୁତ ଉତ୍ତର ଅଧୀନ ! ଆଜ୍ଞା, ଗୁରୁଦେବତା ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ
ଉପରେ କୋପ କର ନାହାନ୍ତି ?

୨ୟ—ହଁଆଁ, ଗୁରୁଦେବ ତାଙ୍କୁ ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ, ମାତ୍ର, କି
ଉତ୍ତରକୁ ଦେବରାଜଙ୍କର ତାଙ୍କଠି ଝିକିଏ ଅନୁଗ୍ରହ ହୋଇଗଲା !

୧ମ—କଣ? କଣ?

୨ୟ—ଗୁରୁଦେବ ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ ଏହି ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଯେ ତୁ ମୋହର
ଉପଦେଶ ମତେ ଯେଣୁ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କଲୁ, ତେଣୁ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଅଭି
ତୋତେ ବାସ ନାହିଁ । ତାହାପରେ ଯେତେବେଳେ ନାଟକ
ସରିଲା ସେତେବେଳେ ଦେବରାଜ ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ତାଙ୍କି କିର କହିଲେ
ଯେ, ତୁମେ ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ଭୋଗ ହୋଇଅଛୁ ସେ ରାଜା
ଅମର ବନ୍ଧୁତ ଉପକାର କରିଅଛନ୍ତି । ଏଣୁ ତାଙ୍କର ଉପକାର
କରିବା ଅମର ଉଚିତ ହେଉଛି । ତେବେ ତୁମେ ଅଜିଠାରୁ
ଯାଅ । ସନ୍ତାନ ହେବା ଯାଏ ମନ ଇଚ୍ଛାତ୍ତେ ତାହାଙ୍କର ସେବା
ସହବାସ କରିବ ?

୧ମ—ଏ କଥାତ ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଭଲ ହେଲା । ଦେବରାଜ ଅନ୍ୟର
ମନକଥା ତ ବେଶ ଜାଣି ଯାଉନ୍ତି ?

୨ୟ—(ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖି) ଅରେ ! କଥାବାତ୍ରୀ କରୁ କରୁତ ଗାଧୁଆଁବେଳେ
ଗଡ଼ିଗଲାଣି ! ହେ-ପୁଣି ଦୋଷୀ ହେବା କି ? ଚଳ ଏତିକି-
ବେଳେ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା । (ଉତ୍ତରଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଦୃଶ୍ୟ—ରାଜ ପ୍ରାସାଦର ଉଦ୍ୟାନ ।

[କଷ୍ଟକାର ପ୍ରବେଶ ।]

କଷ୍ଟ—ସମସ୍ତଙ୍କର ଯୌବନ କାଳଟା କାମ ଅର୍ଥ ଭୋଗରେ ବେଶ୍ କଟି
ଯାଏ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଲୋକେ ପୁଅ ନାତିଙ୍କ
ଉପରେ ଭରସା ପକାଇ ଝିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ଲେଉଟନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅମର

ଏ ରାଜ ସେବାରେ ଧନକୁ କିନ୍ତୁ ଦେହ ଶୀତ ହୋଇ ଅସିଲା,
ଏବେ ତାହା କାରାଗାର ପରି ଲାଗୁଛି । ଅଉ ଏ ଜନାନା
ଲୋକଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ! ! ! (ପରହସନ କରି)

କାଶୀରାଜଜେମା ଗୋଟାଏ କଣ ବୁଝ କରିଛନ୍ତି ! ସେଥି ପାଇଁ
ମୋତେ ଏହିସରି ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ଯେ, ତୁମେ ଯାଅ ମହାରାଜାଙ୍କୁ
କହିବୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନା ପଢ଼ିଲେ ଅରେ ଯେମିତି ମୋହର ଦେଖା
ଦେବ ! (ପରହସନ କରି) ବାଃ ବାଃ, ରାଜ ଭବନରେ ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟା-
ବନ୍ଦନା ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ହେଉଛି ! ! ଦେଖ ମହାରାଜା କେମିତି
ଭାଙ୍ଗିବେ ତାହା ପିତୃକା ପରି ଅଟେ ହୋଇ ରହିଛି । ଶିଡ଼ିକ
ବାଟେ ଧୂପର ଧୂଆଁ ବାହାରୁ ଅସିଲାବେଳେ ଭାଙ୍ଗିବୁ ପରା ଭାଙ୍ଗି
ଅସିଲା ପରି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଅନ୍ତଃପୁରର ଏ ରୁଡ଼ା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯାକ
ଗଣପୁଷ୍ପ ଦେଇ ବିଷମତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦାସ-ତା'କୁ-ତା' ବସାଇଛନ୍ତି ।
[ଜେମିଆଣ୍ଡମୁଖେ] ରାଜା ଏହି ବାଟେ ବିଜେ କରୁଛନ୍ତି କି ?
ଦାସ ଦାସୀମାନେ ଚାରିପାଖରେ ରହୁଥାନ୍ତି ଧରି ଦେଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି ।
ଠିକ୍ କିନ୍ତୁ ମାଲ ଭିତରେ ଚାଲନ୍ତି ପର୍ବତ ପରି ଶୋଭା ପାଉ-
ଛନ୍ତି ! ତେବେ ଯାଉଛି ବାଟ ମୁହଁରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।

ଦୃଶ୍ୟ—ରାଜପ୍ରାସାଦ ।

[ପରିଜନସହ ରାଜା ଓ ବିଦୁଷକର ପ୍ରବେଶ ।]

ରାଜା—(ସ୍ବଗତ) ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ
ଦିନଟା କଟାଇଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଯୁଗସମ ଯାମିନୀ ଯିବ କିପରି ?

କବି—[ପାର୍ଶ୍ବରେ] ଜୟ ଜୟ ମହାରାଜା, ମହାରାଜା—ଦେବା ଏହି କଥା
ନିବେଦନ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ମହାପ୍ରାସାଦ ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶତ
ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି । ସେହୁଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମହାରାଜାଙ୍କ କାନ୍ଦୁରେ ବସି
ହେଉଣି ତଳେ ଯୋଗ ଦେଖିବି ।

ରାଜା—ତେବେ ଦେବଙ୍କି ଜଣାଇବ ସେ ତାଙ୍କର ସେପରି ଇଚ୍ଛା—

କହୁ—ସେହିପରି । [ସ୍ତମ୍ଭାନ]

ରାଜା—ବୟସ, ସଥାର୍ଥରେ କଣ ଦେବା ବ୍ରତ ନିମିତ୍ତ ଏହି ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚନ କରନ୍ତି ?

ବହୁ—ମୋତେ ଲାଗେ ତେତେବେଳେ ଅପଣଙ୍କର ଅଦର ନ ଘେନି ପଛେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦୁଃଖ ହୋଇଛି । ସେଇ ଦୋଷଟା ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଫିକର କରନ୍ତି ।

ରାଜା—ସଥାର୍ଥ କହିଲ । ମାନନମାନେ ଅଗେ ପ୍ରଣାମ ଲାଘନ କରି ପଶ୍ଚାତ୍ ଫେର ଅନୁତପ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି ଥାନ୍ତି । ହୁଅ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାସାଦ ଉପରକୁ ବାଟ ଦେଖାଅ ।

ବହୁ—ଇବାଟେ ଅସନ୍ତୁ । ଏହି ଶୀତଳ ଝଟିକ ପାବଛରେ ଉପରକୁ ଚିଞ୍ଚେ କରନ୍ତୁ । ଦିଶ୍ୟାବେଳେ ଏ ସ୍ଥାନଟି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ !

[ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବେଦନାଭିନୟ]

ବହୁ — [ଦେଖି] ଅଜ୍ଞାନ ଏ ଗଲେ ଗୁମ ସେଠାଁ ଉଠି ମାରିବ । ଅନ୍ଧାର କୁଅଡ଼େ ଗୁଲ ଗଲୁଣି । ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେଖା ପଡ଼ୁଛି ।

ରାଜା — ଠିକ୍ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଦୟଗିରିଶିଖରେ ତନ୍ତ୍ର ଅଛନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରଜା ହାସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ନଷ୍ଟ ହୋଇ ସିବାରୁ ପୂର୍ବ ଅକାଟ ଅଲେଖିତ ହୋଇ ବଡ଼ ମନୋହର ହୋଇଛି ।

ବହୁ — କାଃ କାଃ କାଃ, ହେଉଛିତ ଠିକ୍ ଫାଲେ ଲାଲ ମୋହନ ପର ଗୁମ ଉପରକୁ ଉଠିଲେଣି ?

ରାଜା—(ସ୍ବପ୍ନିତେ) ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଔଦରକର କେବଳ ଉପହୃତ ଉଦର-ପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ! ! ! (ଲୁଚାଖିଲିପୁଟେ ପ୍ରଣାମ ।)

କମୋମଧ୍ୟଜ୍ୟୋତିଃ ନୟଃ ଶୀତରଶ୍ମେ

ଜନାନନ୍ଦକାୟନ୍ ନମୋଽଧ୍ୟାତ୍ମହାତ୍ମନ୍

ନମସ୍ତେ ଶଶାଙ୍କ ନମୋ ଲୋକବାନ୍ଧବ

ନମଃ ଶୁଳଚୂଡ଼ାମଣେ ଦବ୍ୟରୂପ ॥

ବିଦୁ—ଦେଖନ୍ତୁ । ଅପଣଙ୍କ ପିତାମହ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁଖରେ ବସିବାକୁ କହୁ-
ଛନ୍ତି-ବସନ୍ତ । ମୁଁ ତେବେ ଝିକିଏ ଆରମ୍ଭରେ ବସିଯାଏ ?

ରାଜା—(ବସି, ପରଜନବର୍ଗଙ୍କୁ ଚାହିଁ) ଏଣିକି ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଦାସ
ଥିବା ନ ଥିବା ସମାନ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏଥର ଯାଅ । ବହାମ
କରିବ ।

ପରଜନବର୍ଗ—ଯେ ଅଜ୍ଞା, (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ରାଜା—(ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ବିଦୁଷକ ପ୍ରତି) ବୟସ୍ୟ, ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ
ଦେବୀଙ୍କର ଶୁଭ୍ରଗମନ ହେବ । ତାହା ହେଲେ ଏହି ଏକାନ୍ତରେ
ତୁମ୍ଭ ଅଗରେ ମନ କଥା ସବୁ କହିବ ।

ବିଦୁ—କାହିଁ ଉର୍ବଶୀଙ୍କରତ ଆଉ ଦେଖା ନାହିଁ ? ତେବେକେ ତାଙ୍କର
ଯେମିତି ହାବ ଭାବ ଜଣା ପଡ଼ିଛି ସେଥିରୁ ମତେ ଅନୁମାନ
ହେଉଛି ଅପଣ ଏହିକ୍ଷଣି ଏ ପ୍ରାଣୁଟାକୁ ଦିନାକେତେ ଅଶା
ଢ଼ୋରରେ ବାଜି ରଖି ପାରିବେ ।

ରାଜା—ତାହା ସତ, ମାତ୍ର ମୋହର ମନର ଅବେଗ ଏଣିକି ପ୍ରବଳ
ହେଉଅଛି । ନାଆଁ ଯୋଡ଼ ଯେପରି ବନ୍ଧୁର ଶିଳା ପଥରେ ବାଧା
ପାଇ ନାନା ପ୍ରବାହ ଧାରଣ କରେ, ସେହିପରି ମୋହର କାମନା
ମିଳନ ସୁଖରେ ବାଧା ପାଇ ଶତରୁଣ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେଉଅଛି ।

ବିଦୁ—ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଆଗରୁ ଅବଶ୍ୟ ଅଳପ ଶୁଣିଯାଇଛି । ତେବେକେ
କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି । ଏଥିରୁ ମତେ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ନିଶ୍ଚୟ
ଅପୁର ସଙ୍ଗମ ହେବ ।

ରାଜା—(ଶୁଭଚିନ୍ତନା-କରି) ପ୍ରିୟ ବୟସ୍ୟ, ତୁମ୍ଭେ ଏହି ଅଶାପ୍ରଦ ବାକ୍ୟ
ହୁଏ ଏ ତତାଶ ବନ୍ଧୁକୁ ଅନ୍ୟାସିତ କଲ । ସେଥି ସଙ୍ଗେ ପୁଣି
ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁ ସ୍ପନ୍ଦନ ହେବାରୁ ତତୋଽଧିକ ଅଶ୍ବସ୍ତ ହେଲ ।

ବିଦୁ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟକ୍ତି କେବେ ଅନ୍ୟଥା ହୁଏ ?

ରାଜା—[ଅଶ୍ୱାତ୍ଥୀ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ]

[ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଅଭିସାରକା ବେଶରେ ଉର୍ବଶୀ

ଓ ଚିତ୍ରଲେଖାର ପ୍ରବେଶ ।]

ଉର୍ବ—[ନିଜ ଦେହକୁ ଚାହିଁ] ଚିତ୍ର, ମଣିମୁକ୍ତା ଖଟିତ ଏଇ ନୀଳାମ୍ବର ବେଶ ମତେ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗେ ।

ଚିତ୍ର—ତୁମକୁ କଣ-ମତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ଯେ କଣ କହି ପ୍ରଶଂସା କରିବି-ଦିଶୁନାହିଁ । ଏଇ କଥା ବିଚାର କରୁଥିଲି ମୁଁ ଯେବେ, ପୁରୁରବା ହୋଇଥାନ୍ତି ! ତେବେ—

ଉର୍ବ—ଚିତ୍ର, ମୁଁ ତ ଆଉ ପାରିବି ନାହିଁ ! ତୁମେ ଯାଅ ଚଞ୍ଚଳ ତାଙ୍କୁ ଆଶିଷ-ନଇଲେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଘେନି କରି ଚାଲ ।

ଚିତ୍ର—ସହ, ଏଇ ପରା ତୁମ ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ! ଦେଖୁ ନାହିଁ ଲୁହରେ କଇଲାସ ପର୍ବତର ଛାଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ଯମୁନା ଉପରେ ଏହାର କିପରି ଛାଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଉର୍ବ—ତେବେ ଧ୍ୟାନ ବଳରେ କହିଲ ଭଲ ମୋର ସେଇ ଚିତ୍ରଚେତ୍ର ଏହିକ୍ଷଣି କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି-ଆଉ କଣ କରୁଛନ୍ତି ?

ଚିତ୍ର—[ସ୍ୱଗତ] ଅସ୍ଥ ହଉ, ଅଗୋଷ୍ଟିକ ଏ କଉତୁକ କରୁ ! [ପ୍ରକାଶେ] ସହ, ସେତ ଏବେ ମନ ଜାଣି ସୁନ୍ଦରୀ ଏ ପାଇଛନ୍ତି-ଆଉ ତାଙ୍କର କିଛି ଭବନା ନାହିଁ ।

ଉର୍ବ—ନାହିଁ-ନାହିଁ । ମତେ ସ୍ତ୍ରୀ କେବେ ସତ ଅସୁ ନାହିଁ । ଚିତ୍ର, କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ତୁମେ ମନକୁ କହି ଯାଉଛ । ସୁନ୍ଦରୀ ପାଇବା ଅଗ-ରୁତ ସେ ମୋ ମନକୁ ଚୋରାଇ ନେଇଛନ୍ତି !!

ଚିତ୍ର—(ଚାହିଁ) ହେଇଛି, ମଣିରବନ ଉପରେ ମହାରାଜ ବସିଛନ୍ତି । ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ସହଚର । ଚାଲ ତେବେ ପାଶକୁ ଯିବା ।

(ତଥାକରଣ ।)

ରାଜା—ବୟସ, ରାଜ ହେଲେ କାହିଁକି ବଇଁଛ କଷ୍ଟ ଧିକ୍ ଜଣା ଯାଏ ।

ଉର୍ବ—ଏଇ ଟୁପ୍ ଟୁପ୍ କଥା ଶୁଣି ମୋ ଦୁକୁ କାହିଁ ଦୁପ୍ ଦୁପ୍ ପଡ଼ୁଛି !

ତେବେ ଆଜୁଆଳରେ ରହି ଶୁଣିମା-ସନ୍ଦେହ ତୁଟି ଯିବ ।

ଚିତ୍ର—ହଉ—, ଯେମିତି ଭାଙ୍ଗା ।

ବିଦୁ—ଛାମୁ, ଅଗ ଏହିସରି ଚନ୍ଦ୍ରକର ଅମୃତ ବୃକ୍ଷି ଭୋଗ ବୁରନ୍ତି ।

ରାଜା—ବୟସ, ଏଥିରେ ବରଂ କାମନ୍ତର ଅଧିକ୍ ତେଜି ଉଠିବ ! ତାହା
ଏଥିରେ ଶାନ୍ତ ହେବ ନାହିଁକି ସୁଷ୍ଟ ଅଳ୍ପବ ଶଯ୍ୟାରେ ଶାନ୍ତ ହେବ
ନାହିଁ । ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କଲେ ବି ହେବ ନାହିଁ ।
କେବଳ ସେଇ ସୁରସୁନ୍ଦରୀ ପାଇଲେ ଅଥବା ଏକାନ୍ତରେ
ତାହାର କଥା ସ୍ମରଣ କଲେ ଅବା ଏ ଅନୁବେଦନା ପ୍ରଶମିତ
ହେବ !

ଉର୍ବ—ରେମନ, ତୁ ମତେ ଛଡ଼ି ଯା ତାଙ୍କଠି ମଜିରୁ ତାହାର ଏଇ
ଫଳ ।

ବିଦୁ—ହଁ—ହଁ ମୋର ବି ଯେମିତି—ଯେତେବେଳେ ଯାଚିଲା ଅମ୍ଭ କି
ଖଜୁରି କିଛି ନ ପାଏଁ ସେତେବେଳେ ଖାଲି ତାହାର କଥା ଭାବି
କରି ମନବୋଧ କରୁ ।

ରାଜା—କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତାହା ପାଇ ଥାଅ ।

ବିଦୁ—ଅପଣ ବି ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ପାଇବେ ।

ରାଜା—ବୟସ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବନା କରୁଛି ।

ଚିତ୍ର—ଶୁଣ ଗୋ ଶୁଣ ।

ବିଦୁ—କଣ ଭାବନା କରୁଛନ୍ତି ?

ରାଜା—ଦୈତ୍ୟ ଯୁକ୍ତରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ରଥରେ ଅସୁଅବା ବେଳେ ତାହାଙ୍କ
ଶିଷ୍ୟ କୋମଳ ବାହୁରେ ମୋହର ଏ ବାହୁ ଲାଗି ଯାଇଥିଲା ।
ମୋ ମତରେ ଏଇ ଅଙ୍ଗୁଠି କୃତାର୍ଥ ହୋଇଅଛି । ଅଉ ସବୁତକ
ସୁଅବାର ଭାବ କେବଳ ।

ଉର୍ବ—ତେବେ ମୁଁ ଅଜ୍ଞ ଉତ୍ତର କରୁଛି କିଆଁ ? (ସହସା ପାର୍ଶ୍ବକୁ ଯାଇ)

ଚିତ୍, ମୁଁ ଅବାକୁ ଅସିଲିଣି-ତେବେକେ ମହାରାଜା କାହିଁକି ମୌନ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ? (ସମ୍ବେଶରେ ଅବସ୍ଥାନ)

ଚିତ୍—(ସସ୍ମିତେ) ଗୋଚକ୍ଷୁକା ! ଉପରେ ପରଦା ଅଛି ପରା । ଦେଖିବେ କେମିତି ?

ନେପଥ୍ୟ—ଏ ଦାଟେ ଏ ବାଟେ ।] (ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରବଣାଭିନୟ ।)

ବିଦୁ—ସରଳ ! ସରଳ ! ଆଟରାଣୀ ଅସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି ଆପଣ ଏଥର ମୁହଁରେ ତୁଳା ଦେଇ ବସନ୍ତ ।

ରାଜା—ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ସାବଧାନ ହୋଇ ବସ ।

ଉର୍ବ—ଚିତ୍, ଏଠାଇଁ ଏବେ କଣ କରବା ?

ଚିତ୍—ଏତେ ଭରତର କିଆଁ ? ତୁମକୁତ କିଏ ଦେଖି ପକଇ ନାହିଁ ? ରାଣୀ ଗୋଟିଏ କିଛି ବ୍ରତ କଲପରି ଜଣା ପଡୁଛି । ସେ ଏଠାଇଁ କେତେ ବହୁତ ବେଳଯାଏ ରହିବେ ନାହିଁ ।

(ଦେବୀ ଏବଂ ଅର୍ଘ୍ୟସ୍ଥାଳୀ ସହତ ଦାସୀର ପ୍ରବେଶ ।)

ଦେବୀ—(ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି) ଆହା ! ରୋହିଣୀଯୋଗ ହେବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଜି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛନ୍ତି !

ଦାସୀ—ମହାରାଜା ସେଇମିତି ମଣିମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବେ । [ପରଦାମଣ]

ବିଦୁ—[ଦେଖି] ମହାରାଜା, ମତେ ଲାଗେ ଦେବୀ ସ୍ବପ୍ନ ଦର୍ଶିଣା ଦବାକୁ ଅସିଛନ୍ତି । ଅବା ରାଗୁଟା ଉଣା ହୋଇ ଯିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାପନା ବାହାନାରେ ଫେରି ଦୋଷୁଟା ଛୁଟାଇବାକୁ ଅସିଥିବେ । ଯାହା-ହଉ ଦେବୀ ଆଜି ବଡ଼ ସୁପ୍ରସନ୍ନା ଦେଖା ପଡୁଛନ୍ତି ।

ରାଜା—[ସସ୍ମିତେ] ଦୁଇ କଥାରେ ଅସିଛନ୍ତି । ତେବେ ଶେଷରେ ଯାହା କହିଲ ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋହର କଥା ! ଦେଖ, ଏଣେ ଶୁକୁବଦ୍ଧ ପରିଧାନକୁ ଏଣେ ମଙ୍ଗଳ ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ । ବ୍ରତ-

ନମିତ୍ତ ପୁଣି କୁନ୍ତଳ ଦୁର୍ଦ୍ଦାଦଳ ଲୁହତ, ମନୋହୁରି ବିନୟଭୁଷିତ
ଅହା, କି ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖି ଅଜି ! ! !

ଦେବୀ — [ନିକଟକୁ ଯାଇ] ପ୍ରଭୁ, ଦାସୀ—ଜେ' ଜେ' ମହାରାଜ ।
ବନ୍ଧୁ — ମଙ୍ଗଳ ହଉ ।

ରାଜା — ଦେବୀ, ଶୁଭ୍ରଗମନ କର [ହସ୍ତ ଧରି ବସାଇବା]

ଉର୍ବ — ହଁ, ଦେବୀ ପଦର ଏକା ଯୋଗ୍ୟ ଏ ! ତେଜରେ ଏତି ଶତୀ-
ଦେବୀଙ୍କଠୁ ତିଳେହେଁ ଉଣା ନୁହନ୍ତି !

ଚନ୍ଦ୍ର — ସହ, ଏମିତି କହିବାକୁ ପୁଣି ତୁମର ଆଉ ମୁହଁ ଅଛି ।

ଦେବୀ — ପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ତୁମ ଅଗରେ ଅଜି ନୋଟିଏ ବ୍ରତ ଉଜେଇବ ।

ଟିକିଏ କଷ୍ଟ ପାଇ ମୋର ଏହି ଅନୁରୋଧକୁ—

ରାଜା — ଦେଖ ବନ୍ଧୁସ୍ୟ, ଦେବୀ ଏ ଅନୁଗ୍ରହକୁ ପୁଣି ଅନୁରୋଧ ବୋଲି
କହୁଛନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁ — ଏ ସ୍ୱସ୍ତି ବାଚନିକ ପ୍ରତି ଦେବୀଙ୍କର ସେମିତି ବହୁତ ଅନୁରୋଧ
ହଉ ।

ରାଜା—ଏ ବ୍ରତର ନାମ କଣ? ଦେବୀ—(ନିପୁଣିକା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ)

ଦାସୀ—ମଣିମା, ଏ ବ୍ରତର ନାଁ 'ପତିପ୍ରୀତି' ।

ରାଜା—(ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି) ସୁନ୍ଦର, ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥା ଲାଗି ଏପରି
ଅସାମାନ୍ୟ ଶିରୋକୋମଳ ଅଙ୍ଗକୁ ବୃଥା କଷ୍ଟ ଦେଉଛ ! ଯେ
ତୁମ୍ଭର ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଗି ସର୍ବଦା ବ୍ୟାକୁଳ, ସେ ଦାସକୁ ପୁଣି
ତୁମେ ପ୍ରୀତି କରାଇବ ?

ଉର୍ବ—(ସ୍ୱପ୍ନିତେ) ମହାରାଜ ଦେବୀଙ୍କିତ ଖୁବ୍ ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି !

ଚନ୍ଦ୍ର—ଅଗୋ ଜାଣିବ କଣ ? ନାନାରଯାକ ଏମିତି ବାହାରେ ମିଥ୍ୟା
କଥା କହନ୍ତି—ଭିତରେ ଯତ୍ନକେ ଆଉ ଅତେ ମନ ଥାଉ ।

ଦେବୀ — ଏ ବ୍ରତର ଏତେ ପ୍ରଭାବ ଯେ, ମହାରାଜା ମୂଳ କଥାକୁ ଭୁଲ
ପାଇ ମୋତେ ପୁଣି ଏପରି କହୁଛନ୍ତି !

ବିଦୁ—ସେ କଥା ଥାଉ, ଆଜେ ଏ ସହଚରଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବା ଉଚିତ ହେଉଛି ।

ଦେବୀ—ନିୟୁତ୍ତିକା, ଅର୍ଦ୍ଧସ ଉପହାର ସବୁ ଘେନିଆ-ମୁଁ ଏହିଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର-ପୂଜା କରିବି ।

ଦାସୀ—ମଣିମା, ହେଉଛି ଅର୍ଦ୍ଧସ-ଥାଲୀ !

ଦେବୀ—ପାଖକୁ ଆଣ (ପ୍ରସନ୍ନାସ ପୂଜାକରି) ହେଉଛି, ଏ ଅର୍ଦ୍ଧସ ମିଠାଇ ପିଠାଇ ସବୁ ନେଇ ଏହାକୁ ଆଉ ସେ ବୁଢ଼ା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେ—

ଦାସୀ—ହଉ, ଗୋସେଇଁ, ଏତକ ତୁମର ।

ବିଦୁ—(ମିଷ୍ଟାନ୍ନପାତ୍ର ଧରି) ପାଟରଣୀଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ, ଅଉ ଏ ବ୍ରତରେ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ହେଉ ।

ଦାସୀ—ବୁଢ଼ା ଗୋସେଇଁ, ତୁମର ସେ ।

କଞ୍ଚୁ—(ଗ୍ରହଣ କରି) ଦେବୀଙ୍କର ସୁକୁନ୍ତବୃଦ୍ଧି ହେଉ ।

ଦେବୀ—ମହାଶୟନ, ଏଠାକୁ ଟିକିଏ,

ଶାନ୍ତା—ହଉ, ଅସିଲି ।

ଦେବୀ—(ଶାନ୍ତାଙ୍କୁ ପୂଜାକରି କୃତାଞ୍ଜଳିପୁତ୍ରେ ପ୍ରଣାମ) ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହି ରେହଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପାଣୀ କରି ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ପରୁତୋଷ ନିମନ୍ତେ ଏଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛି ଯେ, ଅଜିଠାରୁ ସେ ଯେଉଁ ଝିଅ କାମନା କରିବେ ଅବା ଯେଉଁ ଝିଅ ତାଙ୍କୁ କାମନା କରିବ, ତାକୁ କେବେ ମୁଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାଲ ହେବି ନାହିଁ ।

ଭର୍ବ—ହେ ଏ କି କଥା ! ମୁଁ କେମିତି କହୁଚନ୍ତୁ ! ଯା ହେଉ ଏଥିରେ ଏକା ମୋ ମନରୁ ସନ୍ତୋଷ ଭୁଟି ଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ସହ, ପତିବ୍ରତାଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଅନୁମତି ହେଲାଣି ସେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମର ପୂର୍ଣ୍ଣମିଳନ ହେବ ।

ବିଦୁ—(ଜନାନୁକମ୍ପେ) ଶିକାର ପଳେଇ ଗଲେ ହାତବନ୍ଧୁଆ କହେ—ଗଲା ଭଲ ହେଲା ! ମୋର ଧରମ ହବ । (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ଦେବ ।

ପ୍ରାଣକାଥ ସେ ମୁହଁ ମୁଣ୍ଡ କରି ରହିଲେଣି । ଏହି ଲୋ ପାଉଛନ୍ତି
ପରା !

ଦେବୀ—ମୂର୍ଖ ! ମୁଁ ଜଣ ସୁଖ ଛଡ଼ି ତାଙ୍କର ସୁଖ ପାଇଁ କେବଳ ଧାଇଁବା
ଏଥିରୁ କଲ ପାଏ କି ନା ବୁଝ ।

ରଜା—ଦେବ, ଅନ୍ୟକୁ ଅର୍ପଣ କର ବାଁ କ୍ରୀତଦାସ କର-ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ତାହାକର । ମାତ୍ର ତୁମେ ଶେଷର ମୋତେ ଭାବିବୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ
ସେପରି ନୁହେଁ ।

ଦେବୀ—ହଉ, ତୁମେ ହୁଅ ବା ନହୁଅ ମୁଁ ମୋହର ବ୍ରତବଧୂ ପାଳିଲି ।
ଏଣିକି ଅଉ ମୋହର କଣ ଅଛି-ଆ-ଲେ ଏଥର ଯିବା ।

ରଜା—(ଉଠି) ପ୍ରିୟେ, ମୋତେ ଯେବେ ଛଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ତାହା-
ହେଲେ ଅଉ ପ୍ରୀତି କଣ ହେଲା ?

ଦେବୀ—ପ୍ରଭୁ, ମୁଁ କେବେ ନିୟମ ରକ୍ଷା କରିବି ନାହିଁ । ତାହା
କଲେ ବ୍ରତରେ ବଦଳ ହେବ । (ଦାସୀସହ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଉର୍ବ—ଚନ୍ଦ୍ର, ମହାରାଜା ଦେବାଙ୍କି ବଡ଼ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । କେବେକେ
ମୁଁ ତ ତାଙ୍କଠାରୁ ମନକୁ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରୁ ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ପରା ଅଣା ଥାଉ ଥାଉ କିଆଁ ଫେରାଇ ଆଣିବ-ନହୁଲ ଭଲ ?

ରଜା—(ଅସନକୁ ଅସି) ବସୁନ୍ଧରୀ, ଦେବୀପୁରକୁ ଚାଲି ଗଲେଣି ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ଏଥର କଣ ବିରାଧ କଥା କହିବେ କହନ୍ତୁ । ବୈଦ୍ୟ ଯେମନ୍ତ
ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗୀକ ଚକ୍ରଲ ଛଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, ସେମିତି ଦେବୀ ଆଜି
ଅପଣଙ୍କ ଛଡ଼ି ଚାଲିଲେ ।

ରଜା—ଅଉ ଉର୍ବଶୀ—

ଉର୍ବ—(ସ୍ବଗତ) ଆଜି କୃତାର୍ଥ ହବ ।

ରଜା—ଆହା ! ଏହି ସମୟରେ କେବେ ସେ ସୁରସୁମନ୍ତ ନୂରୁରସୁନ
କର ପଛଅଡ଼ୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅସି ଯେଉଁ କୋମଳକରକମଳରେ
ମୋହର ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଦ୍ରଣ କରନ୍ତା ଅବା ଏହି ପ୍ରାସାଦ ଉପରକୁ

ଏହିକ୍ଷଣି ଶୁଭ୍ରଗମନ କରନ୍ତା, ଅଉ ଲଜ୍ଜା ଭୟ ଦେଖିଲେ ସେହି
ସହଚର ପୁଣି ମୋନକଟକୁ ଅକର୍ଷି ଅଣନ୍ତା !!! ତେବେ—

ଚିତ୍ର—ସହ, ମନକାମନାଟା ଏଥର ପୂରୁଅ ।

ଉର୍ବ—(ସରସ୍ୱତୀ) ଟିକିଏ ଅଗ କଉଡ଼ୁକ କରୈ ! (ପଛଅଡ଼ୁ ଅସି
ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଦ୍ରଣ ଏବଂ ଚିତ୍ର ଲେଖାର ବଦୃଷକ ପ୍ରତି ସଙ୍କେତ ।)

ରାଜା—(ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରି) ବୟସ୍ୟ, ଏ କଣ ସେଇ ନାରାୟଣ ମୁନିଙ୍କ
କନ୍ୟା ମୋହ ପ୍ରାଣସଖୀର ସ୍ପର୍ଶ ?

ବିଦୁ—କେମିତି ଜାଣିଲେ ?

ରାଜା—ଜାଣିବାକୁ ଅଉ ଅଛି କଣ ? ଏ ସନ୍ତପିତ ଦେହରେ ଅଉ
କାହାର କରସ୍ପର୍ଶ ଏଡେ ସୁଖକର ବୋଧ ହେବ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ
କାହିଁ କୁମୁଦ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେଲାଣି ?

ଉର୍ବ—ହେ, ମୋ ହାତ କେମିତି ଝିମି ଝିମି ହୋଇ ଯାଉଛି, ଅଉ
ଅଣି ହେଉ ନାହିଁ ।

(ହାତ କାଢି ଲଜ୍ଜା ଭୟ ମୁଦ୍ରତନେତ୍ରରେ ସମ୍ମୁଖଗମନ) ମହାରାଜା,

ରାଜା—ସୁନ୍ଦର ଶୁଭ୍ରଗମନ କର (ଏକଦା ଉପବେଶନ)

ଚିତ୍ର—ସୁଖରେ ଅଛନ୍ତି ? ରାଜା—ତାହାତ ଜାଣି ପାରୁଥିବେ ?

ଉର୍ବ—ଚିତ୍ର, ଦେଖ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଦାନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ
ପ୍ରାଣ ସଜିନା ପରି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁଲି । ବଳେ ଅସି ଛୁଇଁଲି ବୋଲି
କିଛି ବିଚାରବେ ନାହିଁ ?

ବିଦୁ—ଏ କଣ ? <ଇଠି <ଇଠି <ବେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇ ଗଲେ ?

ରାଜା—(ଉର୍ବଣୀଙ୍କ ପ୍ରତି) ସୁନ୍ଦର, ଦେଖାଙ୍କ ଅନୁମତି ଯୋଗୁଁ ଯେବେ
ମୋହ ଦେହ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଥାଅ, ତାହା ହେଲେ କାହା ଅନୁ-
ମତିରେ ଏଥୁ ପୂର୍ବରୁ ମୋ ହୃଦୟକୁ ହରଣ କରିଥିଲ ?

ଚିତ୍ର—ସେ ତ ଏହିକ୍ଷଣି ରୂପ, ମୋର ଗୋଟିଏ ଗୁହାସ ଅଛି ଶୁଣନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ଭଲ କରି ଶୁଣୁଛି, କହନ୍ତୁ—

ଚନ୍ଦ୍ର—ଏ ବସନ୍ତ ଯାଇ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଯନ ଅସିଲେ ମୁଁ ଧରଣ ଉପକଳାକୁ ପୂଜା
କରିବାକୁ ଯିବି । ମୁଁ ନ ଥିବାତକ ଏ ଯେମିତି ସ୍ବର୍ଗକୁ ଯିବାକୁ
ମନ ନ କରିବେ ସେଇ ପରି ଉପାୟ କରିବି ।

ବିଦୁ—ସ୍ବର୍ଗରେ ଏମିତି ଜଣ ଅଛି ଯେ, ସେ କଥା ମନେ ପଡ଼ିବ । ନା—
ଭଲ ଖାଇବାକୁ-ନା ଭଲ ପିଇବାକୁ ! ସକାବେଳେ ଖାଲି
ମାନସର ଜୁଲୁଜୁଲୁ କରି ଗୁମ୍ଫା ରହୁଥିବ ।

ରାଜା—ସୁନ୍ଦରୀ, ସ୍ବର୍ଗ ସୁଖର ଉପମା ନାହିଁ । ସେଥିରୁ କିଏ ବା ଛଡ଼ାଇ
ପାରିବ ? ତେବେ ଏଭଳି କହୁ ପାରେ ଯେ-ଏ ଦାସର ଅନ୍ୟଠି
ତୁମ୍ଭେ ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ବଡ଼ ଅନୁଗ୍ରହ ଅପଣଙ୍କର-ସବୁ, ମୁଁ ଏଥର ଯାଉଛି । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ
ହୋଇ ରହୁ ଆଉ—

ଉର୍ବ—[ସଖୀଙ୍କି ଅଲଗାକରି] ଚନ୍ଦ୍ର, ମତେ ପଚାରିବ ନାହିଁଟି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—[ସମ୍ବୋଧନେ] ଓଲଟ କଥା ! ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେତେବେଳେ
ତୁମର ଭେଟ ହେଲାଣି, ଏଣିକି ମୁଁ ସିନା ତା ମାଗି ନେବି ।

[ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।]

ବିଦୁ—ଅଜି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ-ଅପଣଙ୍କ ମନବାଣୀ ଫୁର୍ତ୍ତ ହେଲା । ଏଣିକି ଗୁରୁ
ଅମୋଦ କରନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ବନ୍ଧୁସ୍ୟ, ଅଜି ସପ୍ତବେନାସ୍ତି ମନୋରଥସିକି ହେଲା ! ଏ
ବିଶାଳ ସମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟତ୍ୟ କରି, ଅଳ୍ପ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜନ୍ୟ-
ଗଣଙ୍କୁ ପକାଜିତ କରି ଯେତେ ଲୁତାର୍ଥ ହୋଇ ନ୍ୟହିଁ, ଅଜି
ଏ ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ ଜରଣିଲେ ଦାସ ହୋଇ ତତୋଽଧିକ ଲୁତାର୍ଥ
ହେଲି ।

ଉର୍ବ—ଏଥୁ ଉପରକୁ କହଳାକୁ ଅଳ୍ପ ମୋର ବଳ ନାହିଁ ।

ରାଜା—(ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ହସ୍ତ ଧରି) କି ଅସ୍ବର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି ସୁଖ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ସବୁ ଯେ ସୁଖକର ହୋଇଗଲା ! ସୁନ୍ଦରୀ ! ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ର କରଣ

ଏହିପୂର୍ବେ ଜ୍ଞାନବାଣୀର ଅସଦ୍‌ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଅଜି
ତବ ଅଜ୍ଞାନରେ ବସିରାଜ ବୋଧ ହେଉଅଛି ।

ଭର୍ବ—ଏ ଦାର୍ଯ୍ୟ ବିଳମ୍ବ କରି ବହୁତ ଅପରାଧ କରିବ ।

ରାଜା—ନାହିଁ—ସୁନ୍ଦର ! ସେ କି କଥା ? ଯାହା ଦୁଃଖ, ତାହା ଅବ-
ଶେଷରେ ସୁଖରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ସେ ଅନ୍ତପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିତ
ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ପକ୍ଷରେ ସିନା ଦୁଃଖାତ୍ମା ଅଧିକ ସୁଖକର
ହୁଏ ।

ବିଦୁ—ଦେଖନ୍ତୁ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ବହୁତ ସମ୍ପଦ ବୈଠକ ହେଲାଣି
କର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଯିବାବେଳେ ହେଲା ।

ରାଜା—ହଉ, ତାହା ହେଲେ ତୁମେ ସଖୀଙ୍କି ବାଟ ଦେଖାଇ କରି ନଥ ।

ବିଦୁ—ହଉ, ଏଇବାଟେ ଅସନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ସୁନ୍ଦର, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏତକ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଭର୍ବ—କଣ କହନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା ଯାଏ ଏହି ବିଧିମା ମୋହ ପ୍ରତି
ଶତପାମା ପ୍ରାୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ଅଜି ତୁମ୍ଭର ମିଳନରେ ଯଦି
ସେହିପରି ହୁଏ, ତାହା ହେଲେ କୃତାର୍ଥ ହେବ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ ।

ନେପଥ୍ୟ—ସହଜନ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖାର ରଞ୍ଜିତବେଶପୁରଜଗାନ ।

ବେଦ୍ୟାଗ—କାର୍ତ୍ତବୀର ।

ଉଦ୍‌ଲେଖି ଶୁଣୁ ପହୁ ଦେଖି ଯୁଦ୍ଧ ଅକାଶେ ।

ବାସାରେ କମଳବନ ଦୂର୍ଘ ଲାଗି ହଇଷେ । ୦ ।

ପ୍ରିୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ବରହରେ କମଳେ ଥାନ୍ତି କହୁରେ

ମଣି ସଙ୍ଗେ ରକତଂସୀ, ସରସୀରେ ବରଷେ । ୧ ।

ନାହିଁ ସୁଖ ଲେଖା ସାର ହୃଦୟେ ବଞ୍ଚିତହାର

ମନୋହର ପଦ୍ମକଳେ; ହରିହରେ ନ ବଞ୍ଚେ । ୨ ।

[ବିମଳସୁଭାବରେ ଉଦୟର ପ୍ରବେଶ ।]

ଚିତ୍ର—(ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ)—କରୁଣ ଗୀତସ୍ବରେ ।

ଦେଖିଲି ସରୋବରେ ହଂସୀ ବେଳି ବହରେ

ହେମେ ବନ୍ଧା ପରସ୍ପର,

ଲେଉଟକ ଅବିରଳେ ଝରେ ନେତ୍ର ଯୁଗଳେ

ତନୁଦିଶେ କୁଣତର । ୧ ।

ସହ—(ଚିତ୍ରଲେଖାକୁ ଚାହିଁ) ସହ, ଅଜି ତୁମ ମୁହଁ କାହିଁ ମିଉଁଲିଲା

ପୂଲପର ଶୁଖିଲା ଦଣ୍ଡି ? ଜଣା ଯାଉଛି ମନ ଭଲ ନାହିଁ ।

କାହିଁକି ଦୁଃଖ କହୁଲୁ—ମୁଁ ହେଲେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ହୁଅନ୍ତି ।

ଚିତ୍ର—ସହ, ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଛଡ଼ି ଦେଇ ଅପସରାଙ୍କ ପାଳି ଅନୁକ୍ରମେ ଅଜି

ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରବାକୁ ଆସିଛି । ଉର୍ବଶୀ ନ ଥାଇ

ବର୍ଷାଦିନ ଆସି ହୋଇଅଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୋ ମନ କାହିଁ

ଥୟ ହଉ ନାହିଁ ?

ସହ—ସହ, ତୁମ ଦିହଙ୍କ ମନ ଯେମିତି ମିଳେ ତା ମୁଁ ଜାଣିଛି । ହଁ—

ସେଇଠୁ—

ଚିତ୍ର—ଏବେ ସେ କେମିତି ଅଛନ୍ତି, ସେଇ କଥା ଧ୍ୟାନରେ ବୁଝୁଥିଲି ।

ଦେଖିଲି ସେ ତାଙ୍କୁ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଛି ।

ସହ—କି ବିପତ୍ତି ଗୋ !

ଚିତ୍ର—(କରୁଣ ସ୍ବରରେ) ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ରାଜା ଏକା ଉର୍ବଶୀଙ୍କି

ସେନା ଗଣସାଦନ ପର୍ବତରେ ବେହରଣ କରବାକୁ ଯାଇଥିଲେ—

ସହ—ସେଇ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ତ ଯାଇଁ ସୁଖ ! ହଁ—ସେଠୁଁ କଣ ହେଲା !

ଚିତ୍ର—ସେଇଠୁଁ, ଗଙ୍ଗା କୂଳକୁ ଚାଲେ । ସେଠାଇଁ ଉଦୟବତୀ ବୋଲି

ଯକ୍ଷକନ୍ୟାଟିଏ ବାଲିଲଙ୍କା କରି ଖେଳୁ ଥିଲା । ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଏକ

ଅଗ୍ନିରେ ଚାହିଁ ଥିଲେ—ସେଥି ପାଇଁ ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ଭାବ ରାଗ ହେଲା !

ସହ—ହଁ, ତା ହେଉଥିବ ତ । ଭାବ ରାଗୀ ସେ । ରାଜାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି

ପର ? ଡେଇଁକି ଟିକିଏ ରାଗ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ ? ହଁ—
ସେଇଠୁଁ କଣ ?

ଚିତ୍ତ—ସେଇଠୁଁ ସେ ଜାହାଙ୍କ ବୋଧ ଶୋଧ କିଛି ନ ମାନ, ଗୁରୁଙ୍କ
ଶାଫରୁ ଦେବତାଙ୍କ ନିୟମଯାକ ପାସୋରି ପକାଇ, ସେଉଁ ବନକୁ
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଯିବାକୁ ମନା—ସେଇଥିରେ ଯାଇଁ ଘଟିଗଲା—ସେମିତି ପଶିତ
ସେମିତି ଗୋଟିଏ ଲତା ପାଲଟି ଗଲା ।

ସହ—(ହୁଏଖିରେ) ଅତି ଅନୁରାଗରୁ ଏବେ ଏଇ ଫଳ ହେଲା ? ହଁ, ବଧ
ବାମ ହେଲେ ନ ହୁଏ କଣ ? ଆହା, ସେ ରାଜ୍ୟଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଏହି
କ୍ଷଣି କଣ ହେଇଥିବ ! ! !

କ୍ଷେ—ସେ ଏହିକ୍ଷଣି ସେଇ ବନ ଭିତରେ ଖାଲି ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ
ଦିନରାତି କଟାଉଛନ୍ତି ! ଅଉ ଏ ସେଉଁ ମେଘ ଉଠୁଛି ଏଥିରେ
ତ ଭଲ ମନରେ ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହେବା ତାଙ୍କ ମନ କେଜାଣି କଣ
ନ ହଉଥିବ !

ସହ—ସହ, ତାଙ୍କର ମିଳିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର କିଛି ଉପାୟ ଅଛି ?

ଚିତ୍ତ—ସଙ୍ଗମ ମଣି କିଛି ଅଉ ଉପାୟ କଣ ? ସେ ପୁଣି ଯାଇଁ ପାର୍ବତଙ୍କ
ଚରଣ ଧୂଳରେ —

ସହ—ସହ, ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦରରୂପ ଯାଙ୍କର, ତାଙ୍କୁ କେତେ ଏତେ କଷ୍ଟ
ମିଳିବ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚେ ଚଞ୍ଚଳ ମିଳିବାର କିଛି ଉପାୟ ଥିବ !
(ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଚାହିଁ) ହେଇଛି, ପୂର୍ବ୍ୟ ଦେଖା ଚଳେଣି ଅମ,
ଅମର ଏଥର ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ।

[ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତା ।] (ଇତି ପ୍ରବେଶକ ।)

ଦୃଶ୍ୟ—ଗଙ୍ଗାଦତ୍ତଙ୍କ ଅଗଣ୍ୟ ।

ନେପଥ୍ୟ—(ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରବେଶସୂଚକ ଗୀତ ।)

ବିଧୁର କରବର ବରହରେ ପ୍ରିୟାର

ଅଗ୍ନା ନେଇ ଗହନରେ ।

ପଞ୍ଜର ବନ୍ଦ ପୁଲେ ଅଙ୍ଗ ମଣ୍ଡି ମଞ୍ଜୁଳେ

ଭଲେ ଅସି ବିଜନରେ । ୧ ।

[ଉନ୍ମତ୍ତ ବେଶରେ ରାଜାର ପ୍ରବେଶ ।]

ରାଜା—(ହୋଧରେ) ଅରେ, ରେ, ଦୁରମ୍ଭା ରାକ୍ଷସ, ରହ ରହ ମୋହର

ପ୍ରିୟତମାକୁ ଦେନ ଯାଉଛୁ କୁଅଁଡେ ? (ଗୁହଁ) କଣ ? ପର୍ବତ-

ଶିଖରକୁ ଯାଇ ମୋହ ଉପରକୁ ପୁଣି ବାଣ ବର୍ଷଣ କରୁଛୁ ?

(ଲୋଷ୍ଠ ପକାଇବାକୁ ଯାଇ ଗୀତସହ ଗୁହାଣକୁ ଗୁହଁବା ।)

ବିଜନପ୍ରଣୟିନୀ ଗୁରୁଶୀଳା ମାନସା—

ମାନବଶୁଁ ବରହରେ ।

ମରଳ ଅଶ୍ରୁକଳେ ତାମ୍ବୁ ରର, ବିକଟେ

ଭ୍ରମେବପ୍ରଳାପ କରେ । ୩ ।

(ଚିନ୍ତା କରି) ଓହୋ ! କି ଭ୍ରମ ! ଏହାତ ବର୍ଷାମେଘ । ପାପିଷ୍ଠ

ରାକ୍ଷସ କାହିଁ ? ଏହା ଝାନ୍ତୁଧନୁ-ଶହର ଶରାସନ ନୁହେଁ ! ଏ ଯେ ପ୍ରବଳ

ଧାରାବୃଷ୍ଟି-ରାକ୍ଷସର ବାଣ ବୃଷ୍ଟିତ ନୁହେଁ ? ଅଉଁ ଏସେ କିଶୁକ; କନକ-

କାନ୍ତ ସୌଦାମିନୀ । କନକପ୍ରତିମା ମୋ ଉର୍ବଶୀ ତେବେ କାହିଁ ?

(ମୁହଁତ ଭାବରେ ପତନ ଓ ଉତ୍ଥାନସହ-ଗୀତ ।)

ଜାଣିଲି ନିଶାତର ପ୍ରେୟସୀକି ମୋହର

ହରି ନିଏ ଗୋପନରେ ।

ତେଣୁ ଏ କଳଧର ସୌଦାମିନୀ ଭ୍ରଷ୍ଟର

ବରଦେଇ ନିରନ୍ତରେ । ୪ ।

(କରୁଣଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରି) ତାହା ହେଲେ ସେ କେଉଁଠାରେ ?

ହୋଧରେ କେଉଁଠି ଲୁଚି କରିଅଛି ? ନା, ତାହାର କୋପତ ଅଧିକ

ସମସ୍ତ ରହେ କାହିଁ । ସ୍ବର୍ଗକୁ ଅବା ଗୁଲି ଯାଇଥିବ ! କିନ୍ତୁ ମୋଠାରେ

ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତା । ଅଉ କଣ ଦୁଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସ ମୋହ ସମ୍ମୁଖରେ ହରଣ

କରି ନେଲା ? ନୋହିଲେ ବା ଏକାବେଳକେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ତର ହେଲା

କପର ? [ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସନାନ୍ଧ୍ୟାସେ,] ହା, ହତଭାଗ୍ୟର ଦୁଃଖ ପତ୍ରକୁ
ଦୁଃଖ ଲାଗି ରହିଛି । ଏକେ ପ୍ରିୟତମାର ଦୁଃସହ ବଚ୍ଛେଦ-ସେଥିରେ ପୁଣି
ଏ ଭଲଦଳ ଘନକାଳ ଉପସ୍ଥିତ । (ଜାଳୁପାତ-ଗୀତ ।)

ହେ ଦେବ, ଧରଧରୁ ସଖେ କୋପ ସହର

ଭିକ୍ଷା ମାଗିବି, ଯୋଡ଼ କରେ ।

ଧରଣୀ ଘୁରୁ ଅସି ପାଏଁ ଯଦି ଉର୍ବଶୀ

ଯଦା ଇଚ୍ଛା କର ପରେ । * ।

(ଚିନ୍ତା କର) ଅକାରଣେ କାହିଁକି ଏତେ ମନସ୍ତାପ କରୁଛି । ମୁନି-
ମାନେ କହୁଛନ୍ତି, କାଳ ରାଜାଙ୍କର ଅଧୀନ । ତେବେ ଏହି ବର୍ଷା କାଳକୁ
ଅଦେଶ ଦିଏ ? (ହସିକରି ଉଠି) ମୁନିମାନେ ଯେତେବେଳେ କହୁଛନ୍ତି,
ଅବଶ୍ୟ ଅଦେଶ ଦେବ ।

(ଚିନ୍ତାକର) ନା, ଅଦେଶ ଦେବ ନାହିଁ । ବର୍ଷାର ଏହି ଲକ୍ଷଣମାନ
ମୋହର ରାଜୋପଗୃହ ସ୍ବରୂପ ହୋଇଅଛି । ଦେଖ, ଉପରେ ଏହି
ସୌଦାମିନୀ ରଞ୍ଜିତ କାଦମ୍ବିନୀ ଚନ୍ଦ୍ରାଭୟ ପ୍ରାୟ ଲମ୍ବମାନ । ଏହି ଅଶୋକ
ବୃକ୍ଷ ଗୁଡ଼ିକ ମଞ୍ଜରୀରୂପ ଗୁମର ସଜ୍ଜାଳନ କରୁଅଛନ୍ତି ! ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାଗମ
ଦେଖି ମୟୂରମାନେ ବୈତାଳକ ତୁଲ୍ୟ ସ୍ବବ ପାଠ କରୁଛନ୍ତି । ଅଉ ଏ
ଜଳଧର ସୌଦାଗର ପରି ଶତ ଶତ ଧାରାହାର ଉପହାର ଦେବାକୁ
ଅସୁଅଛି !! ଥାଉ, ଅଉ ଏମିତି ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଦେଖାଇ ଫଳ ଜଣ ? ଯାଉଛି
ଅଗେ ଏହି ଅବଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରିୟତମାର ଅନୁଜ୍ଞାନ କରବି ।

ହସ୍ତର ପ୍ରାଣଧନେ ଖୋଜେ ଗିରି କାନନେ

ଗଜରାଜ ଦୁଃଖ ଭରେ ।

ମରମ ବେଦନାରେ ବାରି ହୋଇ ଅନ୍ତରେ

ଅଭିମନ୍ୟୁ ଗତି କରେ । ୭ ।

(ପରମ୍ପରା ପୂର୍ବକ ଦେଖି) ହା ହା, ପ୍ରିୟତମାକୁ ଅନୁଜ୍ଞାନ କରି-
ବାକୁ ଯାଇ ମୋହର ବିରହ ବ୍ୟଥା ଏଥିରେ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ।

ଏହି ନବନ କନ୍ଦଳୀସୁନ୍ଦର ଗର୍ବ କେତେ ମଳିନ ଅଛି ଜଳ ଜଳ
ଦିଅ ! ଏହାକୁ ଦେଖି ମୋହ ପ୍ରିୟତମାର ସେହି ଅଭିମାନ ଛଳ
ଛଳ ନେତ୍ର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଏହି ବାଟେ ଯଦି ଯାଇଥାଏ ! କପରି
ତାହାର ପକ୍ଷୀନ ପାଇବି ! ଏହି ବର୍ଷା ପିନ୍ଧି ସୈକତରେ ଯେବେ ସେ
ଦୃଢ଼ପାଦ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ତାହା ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ରଞ୍ଜିତ ପାଦଚନ୍ଦ୍ର
ଦେଖାଯାନ୍ତା ! (ପରଫୁମ କରି) ଏଥର ଜାଣିଲି ଯେଉଁ ବାଟେ ଯାଇଛି ;
ଲକ୍ଷଣ ଦେଖା ଗଲାଣି ।

ମାନନୀ ଅଭିମାନରେ ଏହିଠାରେ ପ୍ରାଣବ୍ୟୟନ ପିନ୍ଧି ଦେଇ ଚାଲି
ଯାଇଛି । ଏହି ଜାଳ କାଞ୍ଚିଲରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅଶ୍ରୁସିନ୍ଧୁ ଓଷ୍ଠସ୍ପର୍ଶ
ଲଗି ରହିଅଛି । ଅଛ, ଯୁକ୍ତ ଅଗ ଅଶେ ! (ପରଫୁମପୂର୍ବକ ଚନ୍ଦ୍ରା
କରି ସଲେତକେ) ହା ହା, ଏ ତାହା ନୁହେ । ଏଇ ନ୍ୟାମଳତୃଣରେ
ସାଧବବୋହୂର ରଙ୍ଗ ଏପରି ଦୁର୍ଗୁଣ୍ଡା ! ତେବେ ଏ ନିର୍ଜନ ବନରେ
କପରି ତାହାକୁ ପାଇବି ? (ଚାହିଁ) ଓହୋ, — ଅଗରେ ପର୍ବତ ଉପରେ
ମୟୂର ପୁଞ୍ଜ ବିସ୍ତାର କରି ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କରୁଅଛି । ତେବେ ଯାଏଁ ଅଗ
ତାକୁ ପଚାରେ ? (ନିକଟକୁ ଯାଇ, ଉପବେଶନ ପୂର୍ବକ କରି ଯୋଡ଼େ)

ଦେଖିଛୁ କରେ କେଜି

ମୋର ପ୍ରିୟ ସଖୀକି

ଭ୍ରମୁ ଭ୍ରମୁ ଏହି ପଥେ ।

ମରାଜ ଗତି ତାର

ବିଧୁ ମୁଖ ସୁନ୍ଦର

ଜାଣିଥିଲେ କହୁ ମତେ । ୭ ।

(ଦେଖି) ଏ କଣ ; କିଛି ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ନ ଦେଇ ସେହିପରି ନୃତ୍ୟ
କଲା ? ଏହାର ଅନାଦରର କାରଣ କଣ ? (ଚନ୍ଦ୍ରାକରି) ହଁ, ଜାଣିଲି
ମୋହର ପ୍ରିୟତମା ନ ଥିବାରୁ ମୟୂର ଆଜି ନିଷ୍ପତ୍ତିକ ହୋଇ ଆନନ୍ଦରେ
ପୁଞ୍ଜ ବିସ୍ତାର କରି ଅଛି । ଶୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁନ୍ଦରୀର ସେହି କୁସମ ଭୂଷିତ
କେଶପାଶ ଆହା କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ? ସେ ଥିଲେ ପୁଣି ମୟୂରର
ଏହି ଛୁଞ୍ଚି ପୁଞ୍ଜକୁ କିଏ ଚାହାନ୍ତା ? ଥାଉ, ସେ ମର ଦୁଃଖରେ ସୁଖୀ

ତାକୁ ଅଉ କିଛି ପଚାରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । (ଗୁଣ ଅଳଙ୍କାର ଗୁଣ)
 ଅରେ, ଏଠାରେ ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅବସାନ ଦେଖି ଉଦ୍ଭାସନା ବନପ୍ତିୟା ଜାମ୍ବ-
 ଡାଳରେ ବସିଅଛି । ପକ୍ଷିଜାତମଧ୍ୟରେ ଏହିମାନେ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତା !
 ଏହାକୁ ପଚାରିବା ଯାଉଛି । [ଜାନୁୟାରୀ ସହ-ଶୀତ]

ହେ ପିକ ସହଚର

ସୁତରୁଆ ସୁନ୍ଦର !

ବରଷରେ ଦୟା ବହୁ ।

ନନ୍ଦନ ବନେ ଯେବେ

ପକ୍ଷିମାନଙ୍କ ମୋ କେବେ

ଦେଖି ଥାଅ ଦଅ କହୁ । ୮ ।

ଅର୍ଥୁ ମଧୁର ଶ୍ରୀଷ୍ଠୀ, କାମୁକମାନେ ତୋତେ କାମର ଦୁଇକା ବୋଲି
 ସୁତକରନ୍ତି । ତୁହି ମାନନୀୟ ମାନବଜାତିର ଅମୋଗ ଅସ୍ତ୍ର । ତାହା
 ହେଲେ ସେ ମାନନୀୟ ମୋତେ ଦେ-ନୋହିଲେ ସେ ସେଉଁଠାରେ
 ଅଛି ସେଠାକୁ ନେଇ ଗୁଲ୍ (ଗୁଣକୁ ଗୁଣ) କଣ କହିଲୁ, ତୁମପରି
 ଲୋକଙ୍କୁ କାହିଁକି ଛାଡ଼ି ଗଲୁ ? ତେବେ ଶୁଣ, ସେ ମୋଠାରେ
 ରୋଷ ବହୁଛି, ମାତ୍ର ରୋଷର କାରଣ କିଛି ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉ
 ନାହିଁ । ରମଣୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କାଳକଥାଏ ।
 ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ଅକାରଣେ ସେମାନେ ମାନ
 କରଥାନ୍ତି । (ଗୁଣ) କଣ ? ମୋ କଥାକୁ ଅଦୌ କାନ ଦେଲା ନାହିଁ !
 ‘ଅପଣା କଷଣ ପରକୁ ଜଣା ନ ଯାଏ’ ବୋଲି ଯାହା କହିନ୍ତି ସତ ! !
 ନୋହିଲେ ମୁଁ ଏଡ଼େ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛି, ସେ ମୋତେ ପୁଣି ହତାସର
 କରୁ ମଦାକ୍ତା କାମିନୀ ପରି ପକ୍ଷିଜନ୍ମରସ ଯାନରେ ମତ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ?
 ସେ ମାନନୀୟ ପରି ଏ ମଞ୍ଜୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଠୀ ପିକବଧୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଗଲା !
 ଯାଉ, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରୁ ଘେଲ
 ମଙ୍ଗଳ ! (ପରମପୂର୍ବକ ଶୁଣି) ଏହି ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ନୁହେଁ ଧନ
 ପରି କଣ ଶୁଣା ଯାଉଛି ? ତେବେ ଏହି ଦିଗକୁ ଯାଉଛି ଯିବା ।

[ଗୀତ ।] ବିରହ ଦ୍ଵାବାନଳେ ପଳ୍ଲବିତ ବଳଳେ

କରବର ଜାନନରେ ।

କଦନ ଅପଦନ

ବିଶେ ଅତି ମଳିନ

ଗଞ୍ଜି କରେ ବିମନରେ । ୫ ।

(କରୁଣ ଭାବରେ) ହା, ଥକ୍ ଥକ୍, ଏହା ନୂଆ ଥିବା କୁହେ
ଶରତ୍ କାଳ ଉପସ୍ଥିତ ଦେଖି ଏହି ରାଜହଂସମାନେ ମାନସକୁ ଯିବା
ପାଇଁ ସେହିପରି କଲରବ କରୁଥିଲେ ! (ଉଠି) ଅଛ ହଉ, ଏମାନେ
ଉଡ଼ିଯିବା ଆଗରୁ ପ୍ରିୟତମାର କଥା ପଚାର ଦେଇ ଆସି ! (ନିକଟରେ
ଜାନୁପାତ ପୂର୍ବକ)

ପଛେ ରାଜହଂସ ! ଭଲିବ ମାନସ

ଶୁଣିଯାଅ ମୋ ଶୁଭାଶ ।

ହେୟସୀ ବିସ୍ମନେ ଏ ଘୋର ବିପିନେ

ହେଉଅଛି ମୁଁ ଦାସ ।

ହେ ଏ ମୃଣାଳ ତେଜି ହେ ମରାଳ

କହ ଦୟା ବହୁ ମତେ ।

ପରାଥ ପାଥନ ସ୍ଵାର୍ଥରୁ ପ୍ରଧାନ

ବିବତ ଯଶ ଜଗତେ ? (ଭୟାନ୍ ଉପରେ ଶୁଣି)

ଏ ଯେପରି ଶୁଣିବୁ ସେଥିରୁ ସତେ ଯେମିତି କହ ଦେଉଛି ସେ ମୁଁ
ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି ଥିବାରୁ ତାକୁ ଦେଖି ପାର ନାହିଁ ! ! !

(ଉପବେଶନ କରି—ଗୀତ ।)

‘ଜାଣିଲି ତୁ ମରାଳ ଗଜବେର ପ୍ରିୟା

କିଏ ଶିଖାଇଲା ତୋତେ ॥

(ଉଠି) ରେ ମରାଳ, ଯଦି ତୁ ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ମୋହର ପ୍ରାଣ-
ସୁଖୀକ ଦେଖି ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ କହ ତାହାର ଏ ମହରଗତ କାହିଁ
ଶିଖିଲା ? (ନିକଟକୁ ଯାଇ ହାତଯୋଡ଼ି) ମରାଳ, ତୁହି ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣପଣୀର

ଗଢ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଠକରୁ । ତେବେ ଏହିକ୍ଷଣି ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କର । ଅଭିଯୋଗ
ସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠକରବା ସ୍ତ୍ରୀକାର କଲେ ସମଗ୍ର ପ୍ରଦାର୍ଥ
ଚନ୍ଦ୍ରବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

ନିଶ୍ଚୟେ ମଦାଳସା   ଶୂରୁଗଢ଼ ଲୁଲିସା

ପଡ଼ିଅଛି ତୋହ ନେହେ ୧୨୦ ।

(ସ୍ୱାମୀନାଥ) ହେ ରାଜହଂସ, ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କର । (ନିରାଶଣ କର)
ଅରେ ! ହଂସୁଟି ବୋଧ ହୁଏ ରାଜା ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ବୋଲି ଭବି
ଭବିଜାଣ । (ପରମପୂର୍ବକ ଶୂନ୍ୟ) ଓହୋ ; ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ
ଚକ୍ରବାକ ଚକ୍ରବାକା ସଙ୍ଗରେ ବସିଛି ? ଏହାକୁ ବି ଅରେ ପଚାରେ ?

(ଗୀତ)

ରଥାଙ୍ଗରେ ମୋହନ   ଗୋରେଚନା-ବରଣ

କହ କହ ଦେଖିଛୁକି ?

ମଧୁର ସତ୍ତବନେ   ମଧୁମାସ ସୁଦଶମ,

ଖେଳାଲେଲା ସଙ୍ଗିନାକି । ୧୧

(ନିକଟରେ ଜାନୁଆରୀପୂର୍ବକ) ହେ ରଥାଙ୍ଗ, ତୋହର ନାମ
ରଥାଙ୍ଗ, ରଥାଙ୍ଗ ପରି ସୁନ୍ଦର ଭର୍ବଣୀର ନିଜମ୍ବ । ମୁଁ ସେହି ରଥର
ରଥୀ-ବର୍ତ୍ତମାନ ଫଙ୍ଗ ଶୁଣି ବିରଥ ହୋଇଅଛି । ଏବେ ମୋହର
ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର, ଏହି ନିବେଦନ । ଏ କଣ ? ଜେବଳ ଜୋ'ଜୋ'
ବୋଲି କହୁଛୁ ଅଉ କିଛି ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରୁ
ନାହିଁ । ମୁଁ କିଏ ଶୁଣିବୁ ?

ଶଶୀ କବାକର   ଅଟନ୍ତି ମୋହର

ପିତାମହ ମାତାମହ ।

ଏ ନିଶିଳ ଧରା,   ଭର୍ବଣୀ ଅପୁର

ପତ୍ନୀ ହୁଏ ସୁଖାବହ ।

ଏ କଣ ? ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ରହିଲୁ କାହିଁକି ? ତେବେ ଭରସା

ବଦନ ଶିଖର—

ଠାରୁ ବଳି ସୁନ୍ଦର,

ମୋହପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗୀନକ । ୧ ।

(ଦୁଇପାଦ ଅଗକୁ ଯାଇ) ହେ ମଦମତ୍ତ ସୁଥପତ । ଲବଣ୍ୟମୟୀ
 ସେହି ସୁବର୍ଣ୍ଣଶିରୋମଣିକ କେଉଁଠି ଦେଖିଛୁ ? ଯାହାର ସୁଧୀୟୁଷ୍ଣ ଭୂଷିତ
 କେଶପାଶ ଦୂରରୁ ମନୋହର ଦଶେ ! (ସାନମେ ଶୁଣି) ଆହା-ହା,
 ଏ ମନ୍ଦୁଧ୍ବନିଦ୍ବାର ମୋତେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚାସ ଦେଲା । ନିଶ୍ଚୟେ ତେବେ
 ସୁନ୍ଦରୀକ ଯାଇବ ! ଗଜରାଜ, ଅମ୍ଭ ଦୁହିଁଙ୍କର ସମାନ ଧର୍ମ । ସେଥିପାଇଁ
 ମୋହର ତୁମ୍ଭ ଉପରେ ଏତେ ଅନୁରାଗ । ଦେଖ, ମୋତେ ରାଜାଧିରାଜ
 ଡକାଇ କାହାନ୍ତି-ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ଗଜାଧିରାଜ । ମୋହର ଯେପରି ସର୍ବଦା
 ଧନଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ । ତୁମ୍ଭର ସେହିପରି ଅଜସ୍ର ମଦଦାନ । ରମଣୀରତ୍ନ
 ଉର୍ବଶୀ ମୋହର ଗୁଣାନୁଗିଣୀ । ଏହି କରଣୀସୁନ୍ଦରୀ ସେହିପରି
 ତୁମ୍ଭଠାରେ ଅନୁରକ୍ତା । ସବୁ ସମାନ, କେବଳୁ ପ୍ରଭେଦ ଏତକି ସେ
 ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରିୟାବିଚ୍ଛେଦ ଅନୁରବ କରନାହିଁ । ହଉ, ତୁମ୍ଭେ ସୁଖରେ ଥାଅ-
 ମୁଁ ଯାଉଛି । (ପରନ୍ତମପୂର୍ବକ ଦେଖି) ଅଗରେ ସୁରଭି କନ୍ଦର ପର୍ବତ
 ବନ୍ଧୁଛି ? ଏହି ମନୋହର ଶୈଳଟି ଅସ୍ପର୍ଶମାନଙ୍କର ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ସ୍ଥାନ ।
 ତାହାହେଲେ କଣ ଏହି ବଡ଼ଉପତ୍ୟକାରେ ସେହି ସୁରସୁନ୍ଦରୀକ ଦେଖିବ !
 (କିଛି ଦୂର ଯାଇ) ଉଠ, ଭାବି ଅବକାର । ଅଛା ଦେଖେଁ ବିଜୁଳି ଅବା
 ବାଟ କତାଇବ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ମୋହର ଦୁର୍ଭାଗକୁ ମେଘରେ
 ବିଜୁଳି ସୁଦା ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ଏ ଶୈଳକୁ ନ ଯଗୁରଲେ ଅନ୍ୟ
 ଯିବ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗରେ ଗୀତ ।

ଦେଖ ସଙ୍ଗୀନ, ରସ ରଙ୍ଗିନ,

ପଶୁପକ୍ଷୀ କି ବରେ ଗୋ । • ।

ବଟ ଗୁମ୍ଫା ବହର, ଦୁଇ ଦେଉଳ

ଅଗ୍ନିରେ ଏହି ଶିଖରେ ଗୋ ।

ଶରଣୁପ୍ରାପ୍ତଭାବେ, ବଦାୟ ଧରାଧରେ,

ଅନନ୍ତନନ୍ଦ ଭରେ ପୁଣ୍ୟରେ ଗୋ ।

ଶ୍ରୀ ସଖୀ ବଢ଼ାନେ, ମଉନ ବନେ ବନେ

ଗଞ୍ଜର ଶୂନ୍ୟମନେ, ମନ୍ଦିରେ ଗୋ ।

ଭିର ବରହରରେ, ବରଷ ବଦନରେ,

କପର ଗିରପରେ, ବହରେ ଗୋ ।

ହେ ପୃଥ୍ବୀନାଥ ଗିରବର, ପୃଥ୍ବୀପୟୋଧର ନିଜମିତ୍ର ତାଁ ତୁମ୍ଭର
ବନ୍ଧୁଳ ଅଶ୍ରୁ କରନାହିଁ ? କାହିଁକି—ତୁମ୍ଭା ହୋଇ ରହୁଛ ! ବୋଧ
ନୂଆ ଦୂର ହେତୁରୁ ଶୁଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅଛା ହଉ, ପାଖକୁ ଯାଇ
କହେ । (ନିକଟକୁ ଯାଇ ଅଞ୍ଜଳି ପୂର୍ବକ) ହେ ସର୍ବଶୈଳାଧରଜ, ଏହି
ସୁନ୍ଦର ବନ ପ୍ରଦେଶରେ ମୋ ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗିନୀ ସେହି ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦରୀ
ତୁମ୍ଭର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଅଛି ? [ସେହିପରି ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଶୁଣି, ସହର୍ଷେ]
ଅସ୍ପର୍ଯ୍ୟ କଥା ! ଏତ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଅଛି ବୋଲି କହୁଛି । ତାହା-
ହେଲେ କଲକର ଦେଖେ ! [ନିଜୁଦିନ ନିରାଶ କରି ଦୁଃଖରେ] ହା
ସକ୍ଷକ ଶୁଣା ଭିତରୁ ମୋ କଥାର ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଏ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା !
ହା ହା ! [ମୂର୍ଚ୍ଛାସହ ପଡ଼େ, ପୁଣି ଉଠି ବସି ବିଷଷଭବରେ] ଓଃ, ବଡ଼ ଶ୍ରାନ୍ତ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲଣି । ଯାଉଛି ଏହି ଗିରିନର୍ତ୍ତରଣୀକୂଳରେ ଶୀତଳବାୟୁ
ସେବନ କରିବ । [ପରିହ୍ରମପୂର୍ବକ ଦେଖି] ନବାମୁକ୍ତସିତା ନଦୀକ
ଦେଖି ଏବେ ମୁଁ ସୁରତ ଉପଲବ୍ଧ କରୁଅଛି । ଦେଖ, ଏହି ତରଳ
ଧରଣୀ ଏହାକୁ ଭ୍ରୁରଙ୍ଗ, ଏଇ ଦୋଳାସ୍ଥିତ ବିହଙ୍ଗମାଳା ରସନା
ଅଭି ଏ ଫେନସ୍ତ୍ରୀ ଠିକ୍ ସମ୍ପ୍ରମ ଶିଥିଳବସ୍ତ୍ର ପରି ଦିଶୁଅଛି । ଅନ୍ତର
ମଧ୍ୟ ଏ ଯେପରି ସ୍ଥଳିତ ଗତିରେ ଯାଉଛି ସେଥିରୁ ଅନୁମାନ ହେଉଛି
ନିଶ୍ଚୟ ସେହି କୋପନା ମୋହର ଅଭିହସ ସହି ନ ପାରି ନଦୀରୂପରେ
ପରିଣତା ହୋଇଅଛି ।

ଅଛା ହଉ, ଏହାକୁ ଅଗୋଷ୍ଠପ୍ରସନ୍ନା କରୌ ?

ସୁନ୍ଦରୀ ରେଖିଣି

ମୋହ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗିନୀ,

ଅଳ-କୁଳ ଝଙ୍କାରିତେ ।

ଜମ ମୋ' ଦୋଷ ଯାହା

ସୁରନଦୀ ସୁନ୍ଦରୀ

ବିହଙ୍ଗମ ଦୋଳାୟିତେ । ୧୯

(ନିକଟକୁ ଯାଇ ଜାନୁୟାର ପୂର୍ବକ)

ଅଳ ପୀରତି . ତୁମ୍ଭଠାରେ ନିଜ

କହ ନାହିଁ କିଛି କଥା ।

କି ଦୋଷେ ମାନନ ସାଗର ଗାମିନୀ !

ହୋଇଅଛୁ ପୋତି ମଥା ।

କାହିଁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଉ ନାହିଁ ? ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ ଏ ନୟା ?
ଉର୍ବଶୀ ହେଲେ କି ପୁରୁଷବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସାଗର ଗାମିନୀ ହୁଅନ୍ତା ! ହଉ
ଯା ହେବାର ହେଲୁଣି, ଆଉ ଶୋକ କରି ଫଳ କଣ ? ଯାଉଛି
ସେଉଁଠାରେ ସୁଲେଚନା ଅନ୍ତର୍ହୃଦ ହୋଇଗଲା ସେହୁଠାକୁ ଯିବ ।
(ଅତୁରେ ହରିଣକୁ ଦେଖି) ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ହରିଣ ଶୋଇଛି ଯଶ !
ଅଗେ ପାଖକୁ ଯାଏଁ ଯାହା ହେବ । [ନୃତ୍ୟସହ ଗୀତ]

ନନ୍ଦନ କାନନ ବାସ ପରାୟଣ, ଦେଖ ଅମରଗଜ ତୁଙ୍ଗେ ।

ଖୁରୁ କୁସୁମିତ, ପାଦପଦ୍ମରେ ରମ୍ୟ ମନ୍ଥାଧର ଶୁଙ୍ଗେ ।

ସୁସ୍ବର କୋକିଳ ରାବ ମନୋହର ମଉ ମଧୁପ ଶୁଣୁନାଦେ ।

ଚିତ୍ତ ବିମୋହନ ମଞ୍ଜୁଳ କାନନ ଦେଖି ଚଳେ ଉନ୍ମୁନାଦେ ।

ଆହା ଏ ଚିତ୍ତ ହରିଣଟି ଦେଖିବାକୁ କେତେ ମନୋହର ହୋଇଛି ।
ମନେ ହୁଏ ଯେପରି କି ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ କଟାକ୍ଷପାତ କରି ବନ ଶୋଭା ପରି-
ଦର୍ଶନ କରୁଅଛନ୍ତି । (ଦେଖି) ଓହୋ ! ଏ କୁସୁମାର ପ୍ରନ୍ୟାସୀ ଶିଶୁ
ସହିତ ଅସ୍ପଦ୍ଧା ହରିଣୀକ ନିରାଶ କରିଛନ୍ତି । (ପାଖକୁ ଯାଇ) ହେ
ଯୁଥପତି, ଏ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମୋହର ସହଚରୀକ ଦେଖି ନାହିଁ ?
ତାହାର ଲକ୍ଷଣ କହୁଛି ଶୁଣ । ତୁମ୍ଭର ଏ ସହଚରୀ ପରି ସେ ସୁନା
ଆଉ ଏହିପରି ବଶାଳାକ୍ଷୀ (ଦେଖି) କଣ, ମୋ କଥା ଅସ୍ପଦ୍ଧା ନ ଶୁଣି
କାହା ପାଖକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଚାଲିଗଲା ! ହଁ, ଦିଶିବ ବିସର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ଏହି-

ପରି କେତେ ଅପମାନ ଲାଜ୍ଜା ସହିବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଏଠାରେ ରହିବା ଅଥବା ଫଳ କଣ? (କିଛିଦୂର ଯାଇ ଦେଖି) ରଲା କିଛି ହେଉ, ପାଦଚିହ୍ନ ଦେଖା ଗଲାଣି । ଏଇତ ସେହି ରଙ୍ଗ କଦମ୍ବ ଫୁଲ ! ଯାହା ରଲା ହୋଇ ନ ଫୁଟୁଣ ସେ ମସ୍ତକରେ ଧାରଣ କରିଥିଲା । (କିଛି ଦୂର ଯାଇ) ପଥର ପାଟ ଉପରେ ଏଇଟା କଣ ଝଟା ଦିଶୁଛି ? ହିଁଦ କଣ ହସ୍ତିବଧ କରି ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ ପିଣ୍ଡ ପକାଇଛି ନା ଶୂନ୍ୟରୁ ଉଠି ବୁଝି ହୋଇ ଏହି ଅଗ୍ନି ସ୍ତମ୍ଭର ପଡ଼ୁଛି ।

[ବଶେଷରୂପେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି] ନା, ଏ ଗୋଟିଏ କିଛି ମଣି ହେବ ଅଶୋକକଳିପରି ରଙ୍ଗ ଦିଶୁଛି । ମଣିଟି ବଡ଼ ମନୋହର । ଅସ୍ତ୍ରୀ ଏଇଟିକି ତେବେ ନେବା ! [ଗ୍ରହଣାଭିନୟ]

ସୁଦେ ଉପନାରେ   କରବର ବନରେ

ଦିନୁ ଦିନ କୃଷ୍ଣ ଦୁଃଖେ ।

ନନ୍ଦନ ଅଶ୍ରୁବାରି   ଅବରଳେ ବାହାରି

ପରିମାନ କଲା ମୁଖେ । ୧୪ ।

[ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ-ସ୍ଵଗତ] ଯାହା ମସ୍ତକରେ ମନ୍ଦାରପୁଷ୍ପ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା ଏହି ମଣି ତାହାର ଧାରଣ କରିବାର ଉପୟକୁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସୁରଙ୍ଗନା ଏହିକ୍ଷଣି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ତେବେ ଏହାକୁ ନେଇ କାହିଁକି ଅନ୍ଧସିକ୍ତ କରିବ ? [ବିସର୍ଜନ]

[ଶେଷପଥେ] ନଥ ନଥ ବସ୍ତୁ ତାକୁ ପାଇବ ରମଣୀ

ଗୌରୀ ପାଦପଦ୍ମ ଜାତ ଏ ସଙ୍ଗମ ମଣି ।

ରଜା—[ଉପରକୁ ଚାହିଁ] କିଏ ଏ ଅମୃତ ବର୍ଷଣ କଲା ! [ଦେଖି]

ଓହୋ, ରଗବାନ ମୃଗରାଜଧାରୀ, ଅପଣଙ୍କ ଏହି ଉପଦେଶରେ

ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକୃତ ହେଲ [ମଣି ଗ୍ରହଣ କରି] ହେ ସଙ୍ଗମମଣି,

ମୁଁ ପ୍ରିୟା ବିରହିତ ହୋଇ ଘୋର ଦୁଃଖ ଭେଦ କରୁଅଛି ।

ହବ ତୋହ ଲାଗି ତାହା ସହିତ ମିଳନ ହୁଏ, ତାହା ହେଲେ

ମହାଦେବ ଲଲାଟରେ ସେପରି ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଧାରଣ କରନ୍ତି
 ସେହିପରି ମୁଁ ତୋତେ ସର୍ବଦା କପାଳରେ ଧାରଣ କରିଥାଏ ।
 [ପରିହାସ ପୂର୍ବକ ଦେଖି] ଏହି କୁସୁମ ରହୁତା ଲତାଟିକୁ ଦେଖି
 ମୋହର ମନ କାହିଁକି ପ୍ରେମାନ୍ବିତ ହେଉଅଛି ! ଏପରି ହେବାର
 ଏକା କାରଣ ଅଛି । ଏହାକୁ ବର୍ଷାମୁସିଲ ପକ୍ଷର ମୋତେ ପ୍ରିୟ-
 ତମାର ଅଶ୍ରୁସିନ୍ଧୁଅଧର ପରି ଦିଶୁଅଛି । ପୁଷ୍ପକାଳ ଅତେ
 ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏହା ଚଣ୍ଡୀର ଆଭରଣ ଶୂନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ଜଣାଇ
 ଦେଉଅଛି । ବୋଧ ହୁଏ ମାନନା ପାଦପଦ୍ମ ପଦ୍ମର କଥା
 ତେତେବେଳେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ଏବେ କେବଳ ଅନୁତାପ
 କରୁଛି । ତାହା ହେଲେ ପ୍ରିୟାନୁକାରଣୀ ଲତାର ଅଲିଙ୍ଗନ
 ପ୍ରଣୟୀ ହୁଏ ?

[ପାଖକୁ ଯାଇ ଅଲିଙ୍ଗନ କରନ୍ତେ ସହସା ସେହି

ସ୍ଥାନରେ ଉର୍ବଶୀର ଆବର୍ତ୍ତବ]

ରାଜା—[ନିମ୍ନଲିଖିତରେ ସ୍ପର୍ଶାଭିନୟ କରି] ଅହା ! ଉର୍ବଶୀର ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ-
 ସ୍ପର୍ଶ ବାର ମୋହର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଯାକ ସୁଖମୟ ହୋଇ ଗଲା ! କିନ୍ତୁ
 ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ପ୍ରିୟା ବୋଲି ବିଚାରୁଛି ସେ
 କ୍ଷଣକେ ଅନ୍ୟରୂପ ହୋଇ ଯାଉଅଛି । ତେବେ କିଛିକ୍ଷଣ ଚକ୍ଷୁ
 ମୁଦ୍ରିତ କରି ଆଗେ ସ୍ପର୍ଶ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରାଏ ? କେଜାଣି
 ପ୍ରିୟତମା ବୋଲି ଚାହିଁ ଦେଲେ ଆଉ କଣ ହୋଇଯିବ !

[ଧୀରେ ଚକ୍ଷୁଉଦ୍ଘାତନ କରି] କଣ, ସତେ ଉର୍ବଶୀ !! [ମୁର୍ଚ୍ଛାସହ
 ପଡ଼ନ]

ଉର୍ବ—ମହାରାଜ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ରାଜା—[ସଞ୍ଜାଲଭ କରି] ପ୍ରିୟେ, ଆଜି ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଏତେ ଦିନଯାଏ
 ଘୋର ବିରହ ଅନିକାରରେ ମୃତପ୍ରାୟ ଥିଲି । ଆଜି ତୁମକୁ
 ପାଇ ନେତନା ଲାଭ କଲି ।

ଭର୍ବ—ମହାରାଜ, ମୋ ଦୋଷ କ୍ଷମା କରିବେ । 'ମୁହିଁ' ଅବବେକନ
ଅପଣଙ୍କୁ ଏତେ ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇଲି । ମୋହର ସବୁ ଦୋଷ,
ଏଥର ତାହା ପାଶୋରି ପକାନ୍ତୁ ।

ରାଜା—ସୁଦୟ ! ମୋତେ ଅତି ପ୍ରସନ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମ
ଦର୍ଶନରେ ମୋହର ଅନ୍ତରୁମ୍ଭା ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଗଲା । କିନ୍ତୁ
ତୁମ୍ଭେ ଏତେକାଳ ଏକା କେଉଁଠି ଥିଲ ?

[ରାଜା—ଉଠି ଗାଁରେ]

ପରାଶର ! କାହିଁଥିଲ ସୁନ୍ଦର !

ହେ ଗୋର, ନାଲମଣି ସୁଲେଚନ, ଛଳନା ବର ।

କେଉଁ ଦେଶରେ-କେଉଁ ଦୋଷରେ-ପରିହାସରେ-ଅବା ସେଠାରେ
କବା ସହ ସୁରେଶ୍ବରେ-ସୁରଗବାସରେ-ରସହସହାସରେ-ରାଗାଭବାରେ, ଭୁଲି ।

କେତେ ଶୋକିଲି-ସେତେ ହେଲିଲି-ସର୍ବେ ପୁଛଲି-ଅଶ୍ରୁ ମୁଣ୍ଡଲି

ଗିରିଦସ ବହୁରାଜ-କାନନ ଫେରିଲି-ଦରହରେ ଘାରିଲି-ଅର୍ପି ସରିଲି-ସୁର ।

ଭର୍ବ—ମହାରାଜ, ମୁଁ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ତା ସବୁ ଦେଖିଛି ।

ରାଜା—ଅନ୍ତଃକରଣରେ କଣ ? ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଭର୍ବ—ଶୁଣନ୍ତୁ ମହାରାଜ, ଅଗେ ଦେବ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଚରକୁମାରବ୍ରତ
କରି ଏହି ବନରେ ଥିଲେ, ଅତି ଏଇ ନିୟମ କରିଥିଲେ କି—

ରାଜା—କି ନିୟମ ?

ଭର୍ବ—ଯେବେ କେହି ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ବନକୁ ଆସିବ, ସେ ଲତା ପାଲଟି ଯିବ ?
ସଙ୍ଗମ ମଣି ବିନା ତାର ଅତି ଉଦ୍ଧାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ
ଶାପରୁ ଦେବତାମାନଙ୍କ ନିୟମ କେତେବେଳେ ପାଶୋରି ପକାଇ
ଅପଣଙ୍କ ଆଦର ନ ଦେଇ ଏଇଥି ଭିତରେ ପଶିଲି । ପଶିବା
ମାନ୍ଦିକେ ତ ଲତା ପାଲଟି ଗଲା ।

ରାଜା—ପ୍ରିୟେ ! ଏଥର ସବୁ ଜଣାଗଲା ! କୋହଲେ କି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ
କିଛେଦ ଯାହାର ଯୁକ୍ତସମ ଥିଲା, ସେ ସୁଖି ଏ ଦୁଃସହ ଦାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ କରିବୁ ସବୁ
ପାରନ୍ତା ?

ରଜବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ମୁଁ ସଙ୍ଗମ ମଣିକ ପାଇଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ବେ-
ତୁମକୁ ପାଇଲି (ମଣି ପ୍ରଦର୍ଶନ) ।

ଭର୍ବ—ଏହି ସେଇ ସଙ୍ଗମମଣି ? ସେଇଥି ପାଇଁ ଯେମିତି ମତେ ଭୁଲିଛନ୍ତି
ସେମିତି ନିଜରୂପକୁ ପାଇଲି । (ମସ୍ତକରେ ମଣି ଧାରଣ ।)

ରାଜା—ଟିକିଏ ସେହିପରି ଠିଆ ହେବନ୍ତି ଦେଖି ? ରକ୍ତପଦ୍ମରେ ବାଳପୂର୍ଣ୍ଣ-
କରୁଣ ପଡ଼ିଲେ ଯେପରି ଦିଶେ ତୁମ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ଏ ମଣିଯୋଗେ
ସେହିପରି ଦିଶୁଥାନ୍ତୁ ।

ଭର୍ବ—ମହାରାଜ, ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ରାଜଧାନୀ ଛାଡ଼ି ଆସିଲେଣି । ପ୍ରଜା-
ମାନେ ସେଥିପାଇଁ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିବେ ବୁଲନ୍ତୁ, ଏଥର ଯିବା ।

ରାଜା—ତଥାସ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ଅସ୍ତି ସୁବଦନେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ନିବେଦନ !!
ମୋତେ ଏହି ଅବିରଳସିଦ୍ଧି ତଡ଼ିତ୍ ସୁଦର, ସୁରଧନୁବିଦିତ ନବ
ରସିକ ବିମାନରେ ପୁରକୁ ନିଅ । (ବିମାନରେ ଉଭୟର ଅବସ୍ଥାନ ।)

(ସମ୍ପର୍କରେ ପୂର୍ବ ଅପ୍ପରାହ୍ମଣ ନୃତ୍ୟସହ ଗୀତ ।)

ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ମିଳନ

ଦେଖ ଦେଖ ଏ ହରଷ ବଦନ ।

ପ୍ରେମରସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜି ଗିରି ନଦୀ ବନ ।

ପ୍ରେମର ଲହରୀ ରଠେ ପ୍ରେମେ ଏ ବଦନ ପୁଟେ

ପ୍ରେମସୁଧା ହୃଦ ଲୁଟେ, ପ୍ରେମେ ନିମଗନ ।

ଦେଖ ପ୍ରେମ ସଜ୍ଜ ବାଜ, ପ୍ରେମେ ପୁଲକିତ ଅଙ୍ଗ

ରାଜହଂସୀ ହଂସରାଜ, ଅହା କି ଗୋରୁନ ।

ପ୍ରେମର ବିମାନ ରାଜେ ପ୍ରେମ ବାଣୀ ହୃଦେ ବାଜେ

ପ୍ରେମେ ତରତର ମନ୍ଦେ, ପ୍ରେମର ବୁଦ୍ଧି ।

(ଶକ୍ତିଧାରରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ ଏବଂ ପଟ୍ଟଶେଷଣ)

ପଞ୍ଚମଅଙ୍କ ।

ଦୃଶ୍ୟ—ରାଜପ୍ରାସାଦ ସମ୍ମୁଖ । (ସାନର ବିଭୂଷକର ପ୍ରବେଶ ।)

ବିଭୁ—ଓହୋ !! ମନସ୍ତ ଏଥର ବାହୁ ପାଇଲା । ମହାରାଜା ଆମର

ସେଇ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କି ଘେନି ନନ୍ଦନବନ ପ୍ରମଦବନ ଘେରୁଏ ବୁଲି
କପାଳସୁଭାଷକୁ ଏବେ ରାଜ୍ୟକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆଇଲେଣି । ଏଣିକି
ଅଉ ତାଙ୍କର କି ଚନ୍ଦ୍ରା ! ଘଡ଼ିଏ ଗାଦାରେ ବସି ରାଜ୍ୟର • ଦୁଖ
ସୁଖ କଣ ଟିକିଏ ବୁଝି ଦେଉଛନ୍ତି ! ଅଉ କିଛି ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ ଯେ,
ରହଲ ଖାଲି ପୁଅ ଚନ୍ଦ୍ରା ! ଅଜି ଗୋଟାଏ କଣ ଚଳି ଦିନ
ବୋଲି ଛମୁ ଏହିକ୍ଷଣି ଗଙ୍ଗା । ଯମୁନାକୂଳରେ ସ୍ଥାନ . ବତାଇ
ରୁଣିଙ୍କ ଗହଣରେ ପୁର ଭିତରକୁ ବଢେ କରନ୍ତି ! ସେଠାରୁ
ଏହିକ୍ଷଣି ଅତର ପୁଲ ନନ୍ଦନ ଲାଗି ହେଉଥିବେ ! ତେବେ
ଏତିକି ବେଳ ଉଣି କରି ଗଲେ ହେବ—ମୋହ ଦିହରେ ବି
ଚୁଆ ଚନ୍ଦନ ଟିକିଏ ଲାଗିଯିବ ।

(ନେପଥ୍ୟ)—ଅହା ! ମହାରାଜାଙ୍କ ସେହି ମଣିଷିକ ଖଣିଏ
ରଜତାଳପତ୍ର ଖିମାରେ, ପାଟକନାରେ ଗୁଡେଇ କରି ଆଣୁଥିଲ ।
ଶାଶୁଶାଶୀଏ ତାକୁ ମାଉଁସ ବିଗୁର ଝାମ୍ପି ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ନାୟ—(ଶୁଣି) ବଉ ବୁଝାତ ହେଲା ! ମହାରାଜା ସେ ମଣିକ ଭାରି ଚଳ
ପାନ୍ତି । ଅରେ ! ଛମୁତ ସେଥିପାଇଁ ବେଶବାସ ନ ସରୁଣ
ଆସନରୁ ଉଠି ଏଇ ଆଡ଼କୁ "ସଁ ସଁ, ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ମୁ
ତେବେ ପଛ ପଟକୁ ଯାଏଁ ଭାରି । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ଉଦ୍‌ଘୋଷ ଉପରେ ରାଜା, ସାରଥୀ, କଣ୍ଠିକା, ରେଚକ ଓ ମଉଜୁନ ଉବେଶ ।)

ରାଜା—ରେଚକ, ଦେଖ ସେ ଚୋର ପକ୍ଷୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ରକ୍ଷକ
ଗୁହରେ ପୁଣି ସର୍ବ ଉତ୍ତମେ ଚୋର ?

କବିତ—ଦେଖିବା ହଉ ମଣିମା, ହେଇଛି ସେଇ ଚଢ଼େଇଟାର ଅଞ୍ଚରେ
ମଣିଦିହର ସୁନାପୁତାଟି ଓହଲିବ । ଯେତେବେଳେ ସେ ଚକର
ଦେଉଡ଼ି ସେତେବେଳେ ସୁତାରେ ଗୋଟାଏ ଗାର କାଟି ଦେଲା
ପରି ଦିଶୁଛି ।

ରଜା—ଅଜ୍ଞା, 'ଦେଖି' (ଦେଖି) ଓହ୍ଲା, ସେଠାରେ ଯାଇଁ ସେ ପକ୍ଷୀ ? ଶେର ମଣି ସହଜ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସୂତାକୁ ଘେନି ଅକାଶରେ ଅଙ୍ଗାର ଚକ୍ରପରି ବୁଲୁଛି । ଅଜ୍ଞା ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କରୁବ୍ୟ ?

ବିଦୁ—(ନିକଟକୁ ଆସି) ମହାରାଜ, ଆଉ ତାଠିଁ ଦୟା ମାୟା କଣ ? ଦୋଷୀକ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବିଧି !

ରଜା—ଯଥାର୍ଥ କହୁଛି । ଧନୁ ଆଣ ଧନୁ—
ପରିଜନ—ଅଜ୍ଞା, (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ରଜା—କାହିଁ ସେ ପକ୍ଷୀଟାଟି ଆଉ ଦେଖା ଯାଉ ନାହିଁ ?

ବିଦୁ—ହେଇଟି—ହେଇଟି, ବିଚାର ଦକ୍ଷିଣକୁ ପଳେଇବ ।

ରଜା—(ଦେଖି) ହଁ—ହଁ, ଏଥର ଦେଖିଲ । ସେ ମଣିକ ଘେନି ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ହେଉଛି । ଆହା ! ସେ ମଣିଟି ବିଶ୍ୱଧୂମସ୍ତକରେ ଅଶୋକ କଳିକାପରି ଶୋଭା ପାଉଛି ।

(ଧନୁ ହସ୍ତରେ ଯବନୀର ପ୍ରବେଶ)

ଯବନୀ—ମଣିମା, ହେଇଟି ଧନୁ ଆଉ ଶର ।

ରଜା—ଆଉ ଏତେବେଳେ ଧନୁ କଣ ହେବ ? ସେ ଶେରଟି ବହୁତ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲାଣି । ଦେଖ, ବହୁତ ଦୂରକୁ ଗଲେ ବି ସେ ମଣିଟି ଅଳ୍ପ ଝଟୁଛି । ରାତିରେ ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ ଉପରେ ମେଘ ଥିଲେ ଯେଉଁ ପରି ଦିନେ ଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦିଶୁଥିଲା ।
(କଞ୍ଚୁକାକି ଚାହିଁ) କଞ୍ଚୁକି,

କଞ୍ଚୁ—ମହାରାଜ,

ରଜା—ଅମ୍ଭର ଅଜ୍ଞା ମତେ ଏ ନଗରର ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଅ ଯେ, ସେହି ପକ୍ଷୀ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ବୃକ୍ଷରେ ଆଜି ଆଶ୍ରୟ ନେବ, ଅତଏବ ସମସ୍ତେ ଆଜି ତାହାର ସନ୍ଧାନ କରିବେ ।

କଞ୍ଚୁ—ଯେ ଅଜ୍ଞା, (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ବିଦୁ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏଥର ବସନ୍ତ । ସେ ମଣିଷେରୁ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଉ
ଛାମୁଙ୍କ ହାତରୁ କେବେ ଉଧରୁ ଯିବ ନାହିଁ ।

(ଉଦୟର ଉପବେଶନ)

ରଜା—ବୟସ୍ୟ, ମୁଁ ତାକୁ ଯେ ଗୋଟାଏ ବହୁମୁଖ ମଣି ବୋଲି ଭଲ
ପାଏଁ ତାହା ନୁହେଁ । ସେହି ମଣିଷାର ପ୍ରିୟତମା ସହିତ ମୋହର
ମିଳନ ହୋଇଅଛି । ଏଣୁ ସେ ମୋହର ଅତି ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ।

କଞ୍ଚୁ—(ପ୍ରବେଶ କରି) ମହାରାଜ, ଛାମୁଙ୍କର କୋପାନଳ ଡାକ୍ତର ରୂପରେ
ସେହି ପକ୍ଷୀର ବନ୍ଧ ବିଦାର କରି ଧରଣୀୟା କରିଅଛି । (ସମସ୍ତଙ୍କର
ବ୍ୟସ୍ତ) ହେଉଛି, ସେ ମଣିକି ଧୋଇ କରି ଆଣିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ
କାହାକୁ ଦେବ ?

ରଜା—ଥରେ, ରେଚକ, ଏହାକୁ ନେ-କୋଷ ପେଟକରେ ରଖି ଦେବୁ ।

କିରତ—ଆଜ୍ଞା, (ମଣି ନେଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ରଜା—(କଞ୍ଚୁଙ୍କ ପ୍ରତି) କଞ୍ଚୁକି, ଏ କାହାର ଶର କହି ପାରିବ ?

କଞ୍ଚୁ—ଆଜ୍ଞା, ନାମ ଲେଖା ହେଲାପରି କଣ ଦିଶୁଛି ! ମୋ ଆଖିକି ଆଉ
ଅନ୍ଧର ଭଲ ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ରଜା—ତାହା ହେଲେ ମୋ ଆଖିକୁ ଆଣ, ଦେଖେ ?

କଞ୍ଚୁ—(ତଥା କରଣ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ବିଦୁ—କଣ ବିଷୁରୁ ଛନ୍ତି ?

ରଜା—ଏହି ପକ୍ଷିହନ୍ତାର ନାମାକ୍ଷର ଶୁଣ ! (ପାଠ)

ବିଦୁ—ମନ ଲଗାଇ ଶୁଣୁଚି ।

ରଜା—ଉର୍ବଶୀ ଜନନୀ ପିତା ପୁରୁଷବା ଯାର

ରପୁ ଆୟୁ କ୍ଷୟକାରୀ ଆୟୁର ଏ ଶର ।

ବିଦୁ—ଆହା ! ଆଜି ବଡ଼ ଭୟ ! ଆପଣଙ୍କର ପୁତ୍ରଟିଏ ହେଲାଣି !

ରଜା—ବୟସ୍ୟ, କିପରି ହେଲା ! ନୈମିଷେୟ ଯଜ୍ଞକୁ ଯିବା ସମୟ

ବ୍ୟତିରେକେ ଆଉ ତ ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ମୋର ଆଦୌ ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟି

ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେ ତାଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚଲକ୍ଷଣ ଦେଖି
ନାହିଁ । ତେବେ ଏ ସନ୍ତାନ କାହିଁ ଅଛି ? ମାତ୍ର ଏହିକି ମନେ
ପଡ଼ୁଛି ତାଙ୍କୁ କିଛିକାଳ ଅଳସ ଥିଲା ପରି ଦେଖିଛି । ସେତେ-
ବେଳେ କୁଣ୍ଡଳ ରକ୍ତ ଗଳବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥୁ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଲବଳୀ-
ଫଳପରି ପାଣ୍ଡୁର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ।

ବିଦୁ—ଅପଣ କଣ ଏ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଭାବୁଛନ୍ତି ପର ?
ଅପ୍ପରିମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମନ୍ଦବଳରେ
ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କଥା ପର ଗୁପ୍ତ ଥାଏ ?

ରାଜା—ହଉ, ତୁମ୍ଭର କଥା ହେଲା, କିନ୍ତୁ ପୁତ୍ରଗୋପନ କରିବାର
ଅଭିପ୍ରାୟ କଣ ?

ବିଦୁ—କେଜାଣି ମତେ ଦରବୁଢ଼ୀ ବର୍ତ୍ତର ମହାରାଜା ଯେବେ ତ୍ୟଜ୍ୟା
କରିବେ !

ରାଜା—ବୟସ, ପରିହାସ କର ନାହିଁ । ଭବି କିର କହ ।

ବିଦୁ—ମହାରାଜ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ରହସ୍ୟ ବୁଝିବ କିଏ ?

(କଷ୍ଟକାର ପ୍ରବେଶ ।)

କଷ୍ଟ—ମହାରାଜ, ଚ୍ୟବନ ମହର୍ଷିଙ୍କ ଅଶ୍ରମରୁ ଜଣେ ତାପସୀ ଗୋଟିଏ
ରାଜକୁମାର ସଙ୍ଗରେ ଦେନ ଛମୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲାଗି ଅସିଛନ୍ତି ।

ରାଜା—ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅବଲମ୍ବେ ଏଠାକୁ ଅଣ ।

କଷ୍ଟ—ଅଜ୍ଞା, (ପ୍ରସ୍ଥାନ ଏବଂ ଧନୁର୍ବର ଓ କୁମାର ତାପସୀ ସହିତ ପୁନଃ
ପ୍ରବେଶ ।)

ବିଦୁ—(ଦେଖି) ଏଇ ସେହି କ୍ଷତ୍ରିୟ କୁମାର ? ଯାହାଙ୍କ ଶରରେ ପକ୍ଷୀ
ବର୍ତ୍ତୁଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ ହରେଇଲା ? ଅପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତ ଏ ଖୁବ ମେଳ
ଖାଉଛି ।

ରାଜା—ହଁ, ବୟସ ଏହାକୁ ଦେଖି ମୋହର ଚକ୍ଷୁ ଲୋଭକପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ
ଗଲଣି । ହୃଦୟ ବାସ୍ତବ୍ୟବଳନରେ ଯେପରି ବାନ୍ଧି ହୋଇ

ଯାଉଛି । ଆଉ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନନ୍ଦରେ ମୋହର ଶ୍ରେମାନ୍ତ ସଙ୍ଗେ
 ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଲେପ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି କେମିତି ଥରେ
 ଗାତ ଅଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି !!

କଞ୍ଚୁ—ଏହିଠାରୁ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତୁ । (ତାପସୀ ଓ କୁମାରର ଅବସ୍ଥାନ)

ରାଜା—(ନିକଟକୁ ଯାଇ) ଭଗବତ୍, ପ୍ରଣାମ ।

ତାପ—ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କର । (ସ୍ଵଗତ) ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
 କଥା ! ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସ୍ତ୍ରର ଔରସ
 ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ବୋଲି ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । (ପ୍ରକାଶ୍ୟ)
 ବସ୍ତ୍ର ! ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କର ।

କୁମାର—(ଧନୁ ସହିତ କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ-ପ୍ରଣାମ ।)

ରାଜା—ବସ୍ତ୍ର, ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅ ।

କୁମାର—(ଶର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭବ କରି ସ୍ଵଗତ) ଆହା, ଏହି ସ୍ନେହ କଥା ପଦକ
 ଶୁଣି ମନେ ହେଉଛି, ଯେମିତି ଏ ମୋହର ପିତା, ଆଉ ମୁଁ
 ଏହାଙ୍କର ଔରସ ପୁତ୍ର । ଯେଉଁମାନେ ଆଜନ୍ମରୁ ପିତାଙ୍କ
 କୋଳରେ ବଢ଼ି ଥିବେ, ନ ଜାଣେ ସେମାନଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି
 ‘କିପରି ଭବ ହେଉଥିବ ?

ରାଜା—ଭଗବତ୍, ଏଠାକୁ ଶୁଭ୍ରାଗମନର କାରଣ କଣ ?

ତାପ—ଶୁଣନ୍ତୁ ମହାରାଜ, ଏହି ଶିଶୁଟିକୁ ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରେ ଉର୍ବଶୀ
 କାହିଁକି କୈଜାଣି ମୋ ପାଖରେ ରଖି ଦେଇ ଚାଲି ଗଲେ ।
 କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଜାତକର୍ମାଦି ଯେଉଁ ସବୁ ବିଧି ଅଛି, ତାହା ସବୁ
 ଏହାର ନିଜେ ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କୁମାର
 ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ପାରଗ
 ହୋଇଛି ।

ରାଜା—ଏହାର ତାହା ହେଲେ ଅଭିଭବକ ଅଛନ୍ତି ।

ତାପ—ମାତ୍ର ଆଜି ଏ ଅଶ୍ରୁମୟ ଫଳମୂଳ କୁଣ ସମିଧ ଆଣିବା ପାଇଁ
ଅରଣ୍ୟକୁ ଆସି ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ରୁମୟରୁକ କାର୍ଯ୍ୟ କଲୁ ।

ବିଦୁ—କଣ; କି କାର୍ଯ୍ୟ ?

ତାପ—ଶୁଣିଲୁ, କେଉଁଠି ଶକୁନଟିଏ ମାଂସ ଖଣ୍ଡେ ଘେନି ଗୋଟିଏ ଗଛ
ଉପରେ ବସିଥିଲା । ଏ ତାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବାଣ ମାରିଛି ।

ରଜା—ହଁ—ତାହା ପରେ କଣ ହେଲା ?

ତାପ—ତାହା ପରେ ମହର୍ଷି ଏକଥା ଜାଣି ପାର ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ
ଯେ, ଏହି ଦଉ ବାଳକଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରି
କରି ଅସ । ସେଥି ପାଇଁ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିଲ ।

ରଜା—ଆଜ୍ଞା, ଅପଣ ଆମ ଆସନରେ ବସନ୍ତୁ । (ସଦ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଆସନ-
ସ୍ଥଳରେ ଉପବେଶନ ।) କଞ୍ଚୁକ ! ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ
କହି ଦିଅ ।

କଞ୍ଚୁ—ଆଜ୍ଞା, (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ରଜା—(କୁମାରକୁ ଦେଖି, ଗୀତ ରଙ୍ଗେ ।)

ଅସ ଆରେ ବସ୍ତ୍ର ମୋର କୋମଳ କୋଳକୁ

ଚୁମି ତୁମ୍ଭ ହେଉ ଯାଣ ତୋହର ଗଣ୍ଡକୁ !

ଉଲ୍ଲସାଅ ଚିତ୍ତ ଆରେ ବାଳକ ଦୁଃ-ମଣି

ହବେ ଯେହ୍ନେ ଚନ୍ଦ୍ର କାନ୍ତ-ମଣିକ ଚନ୍ଦନ !

ଧନ୍ୟ ଆଜି ଦିନ ମୋର ଧନ୍ୟ ଏ ଜୀବନ

ପୁଣି ଆଜ୍ଞା, ବସେ ମୋର ସେସନ ଚନ୍ଦନ ।

(ଅଲିଙ୍ଗନ)

(ଅଲିଙ୍ଗନାନନ୍ତର) ବସ୍ତ୍ର ! ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁମ୍ଭ ପିତାଙ୍କର ସହଚର ।

ଏହାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟରେ ପ୍ରଣାମ କର ।

ବିଦୁ—ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ରହୁ କଣ ? ଅଶ୍ରୁମୟେ ତ ଏହିପରି କେତେ
ଫେଜାମୁଁହା ବାନ୍ଧି ଦେଖି ଥିବେ ।

କୁମା—(ସଫୁତେ) ତାତ, ପ୍ରଣାମ ।

ବିଦୁ—ବୃତ୍ତା ହୋଇଥାଅ—ବାବୁ ।

(ଉର୍ବଶୀ ଏବଂ କଞ୍ଚୁକାର ପ୍ରବେଶ ।)

କଞ୍ଚୁ—ଏଣେ ଏଣେ ଦେଖ ।

ଉର୍ବ—(କୁମାରକୁ ଦେଖି-ସ୍ମରଣ) ମହାରାଜାଙ୍କୁ କୋଳରେ ଏଉଟି
କିଏ ବସିଛି, ମହାରାଜ ପୁଣି ଏହାର ବାଳ ଶାଉଁଳ ଦେଉଛନ୍ତି !
(ତାପସୀଙ୍କି ଦେଖି) ଏହା ସାଙ୍ଗରେ କଣ ସତ୍ୟବତୀ ଅସିଛନ୍ତି !
ତେବେ କଣ ଅସୁ ମୋର ଏତେ ବଡ଼ ହୋଇ ଗଲାଣି ?

ରାଜା—(ଦେଖି) ବସୁ ଦେଖ, ତୁମ୍ଭର ଗର୍ଭଧାରଣୀ ଅସିଲେଣି । ତୁମ୍ଭକୁ
ଦେଖି ସୁନବାସରୁ ତାଙ୍କର ସେନୁ ରସ ବୋହୁ ପଡ଼ୁଛି !

ତାପ—ବସୁ, ଜନନୀଙ୍କି ପାଛେଟି ଅଣ ।

ଉର୍ବ—ଅର୍ପେ, ପାଦବନ୍ଦନ କରୁଚି ! (ପାଦତଳେ ପତନ ।)

ତାପ—ବସେ, ପତିସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହୁଅ ।

କୁମା—ଅର୍ପେ, ପ୍ରଣାମ ।

ଉର୍ବ—(ଅର୍ଜୁଣି) ବସୁ, ପିତୃଭକ୍ତ ହୁଅ । (ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି) ଜୟ ଜୟ
*ମହାରାଜ ।

ରାଜା—ସୁସ୍ତବତ ! ଶୁଭଗମନ କର । ଏହିଠାରେ ବସ ।

ଉର୍ବ—ବସନ୍ତି (ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପବେଶନ) ।

ତାପ—ବସେ, କୁମାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରି ଅନୁକରଣ
ଧାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି—ପତିଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ତାହାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ
କରୁଅଛୁ । ତାହା ହେଲେ ମୁଁ ଏଥର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲି—ଯାଉଛି,
ବିଲମ୍ବ ହେଲେ ଅଶ୍ରମ ଧର୍ମରେ ବାଧା ହେବ !

ଉର୍ବ—ଅର୍ପେ, ଚରକାଳ ପରେ ଦର୍ଶନ ମିଳି ଥିବାରୁ ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ
ଅଦୌ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ । ତେଣେ ଫେରେ ନ ଟଳେ ୧ମ

ହାନି ହେବ । ତେବେ ଆଉ ବଳମ୍ବରେ ଫଳ ନାହିଁ-ଯାନ୍ତୁ-ପୁଣି
ଦେଖା ହେବ ଯେ ।

ରାଜା—ଭଗବତ୍ ! ପୂଜ୍ୟପାଦ ଚ୍ୟବନମହର୍ଷିଙ୍କ ମୋହର ପ୍ରଣାମ
ଜଣାଇବେ ।

ତାପ—ହଉ ।

କୁମା—ଭଗବତ୍, ସତେ କଣ ଯିବ ଇନ୍ଦ୍ର ? ମୋତେ ତେବେ ନେଇ
ଯାଅ ।

ରାଜା—ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ପ୍ରଥମ ଅଶ୍ରମରେ ବାସ କରି ଅସିଛୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ
ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଶ୍ରମ ଅଶ୍ରମ କରିବାର ସମୟ ।

ତାପ—ବନ୍ଧୁ, ପିତାଙ୍କ ବାକ୍ୟ ପାଳନ କର ।

କୁମା—ତାହା ହେଲେ ଭଗବତ୍, ମୋହର ସେହି କ୍ଷୀତା ମୟୂରଟିକୁ
ପଠାଇ ଦେବ । ଯେଉଁଠି ସବୁବେଳେ ମୋହ କୋଳରେ ସୁଖେ
ଶୋଉଥିଲା ।

ତାପ—ଅଛା ହଉ, ପଠାଇ ଦେବ ।

ଉର୍ବ—ଅର୍ଥେ ! (ପାଦବନ୍ଧନ ।)

ରାଜା—ଭଗବତ୍, ପ୍ରଣାମ ।

ତାପ—ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । [ପ୍ରସ୍ଥାନ] ।

ଉର୍ବ—ସୁନ୍ଦର । ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଯେପରି ପୌଲୋମୀ ନୂର୍ଭଜାତ ଜୟ-
ନ୍ତକୁ ଲାଭ କରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ, ସେହିପରି ଆଜି ମୁଁ ତୁମ୍ଭର
ଏହି ସୁଗୁଣକୁ ପାଇ କୃତାର୍ଥ ହେଲି ।

ଉର୍ବ—(ସ୍ମରଣ କରି-ରୋଦନ ।)

ବିଦୁ—ଏ କଣ ! ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଦେବା କାହିଁକି ଅଶ୍ରୁମୁଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ରାଜା—ସୁନ୍ଦର, ତୁମର ରୋଦନ କାହିଁକି ? ଉପଯୁକ୍ତ ବଂଶଧର ପାଇ
ମୋହର ଆଜି ଅନର୍ବଚନାୟ ଆନନ୍ଦ ! ତେବେ ପ୍ରିୟତମେ, ଆଉ
କାହିଁକି ସୁନୟନ ଉପରେ ଅଶ୍ରୁ ବିନ୍ଦୁରେ ନୂତନ ହାର ରଚନା
କରୁଛ ?

ଭର୍ବ—ମହାରାଜ ! ବହୁତଦିନ ପରେ ଆଜି ପୁଣିକୁ ଦେଖି କରି ଅତି ଅନନ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ କଥା ପାସୋର ଯାଇଥିଲି । ଏହିକ୍ଷଣି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମ ଧରିବାରୁ ସେ କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେଥି ଧାଇଁ ମନରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଉଛି ।

ରାଜା—କଣ ସେ କଥା ?

ଭର୍ବ—ମହାରାଜ, ଯେଉଁ ଦିନ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଭୁଲୁଥିଲି ବୋଲି ଗୁରୁଦେବ ଶାପ ଦେଲେ, ସେହି ଦିନ ଦେବରାଜ ମୋତେ ଡାକି କରି ଏହି କଥା କହିଥିଲେ ଯେ—

ରାଜା—କଣ କହିଥିଲେ ?

ଭର୍ବ—ଯାଅ, ଯେଉଁ ଦିନ ସେ ରାଜାଙ୍କି ତୁମ ନୀର୍ଭୀକା ପୁଣିର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିବେ, ସେହି ଦିନ ଫେର ମୋ ନିକଟକୁ ଆସିବ । ସେଥି ପାଇଁ ମୁଁ ଚଞ୍ଚଳ ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିବା ଭୟରେ ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରେ ତାହାକୁ ଚ୍ୟବନମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ସତ୍ୟବତଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲି । ଏବେ ସେ ମୋହର ପୁଣିକୁ ପିତୃ ଯେବାର ଯୋଗ୍ୟ ଦେଖି ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରି ଦେଇ ଗଲେ । ତେବେ ଆଜିଠାରୁ ଆପଣଙ୍କର ମୋହର ସହବାସ ଶେଷ ହେଲା !

[ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖାଭିନୟ ଓ ରାଜାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତୀ ।]

ସର୍ବେ—ମହାରାଜ, ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ, ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ।

କଞ୍ଚୁ—ମହାରାଜ, ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ବିଦୁ—ଆରେ ସର୍ବନାଶ-ସର୍ବନାଶ ।

ରାଜା—(ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ) ଓ ହୋ, ଦୈବ ମୁଖ ସମ୍ମୋଗରେ କେତେ ପ୍ରତିକୂଳ ! (ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ) ପୁଣି ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରି ଟିକିଏ ଅନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲି ! ତାହା ଫଳେ, ପୁଣି ସୁନ୍ଦର ! ତୁମ୍ଭର ଦୁର୍ବିଷଦ୍ଧ ବିରହ ! ଅତପତ୍ନିତ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ବର୍ଷା

ଜଳରେ ଶୀତଳ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ପଛେ ପଛେ ବଜ୍ର ପଡ଼ି
ହେଲେ ଯେପରି ହୁଏ, ମୋହର ଏବେ ଯେହୁପରି ଦଶା ! !

ବିଦୁ—ମହାରାଜ, ସେ ଅର୍ଥରୁ ତ ଏବେ ଅନର୍ଥ ଉପୁଜିଲାଣି । ମୋ
ବିଚାରରେ ଅପଣଙ୍କର ଏଣିକି ବକଳ ପିନ୍ଧି ବନକୁ ଯିବା ଭଲ ।

ଉର୍ବ—ହା ! ମୋହର କେଡ଼େ ସ୍ଥାନ କପାଳ ! ମହାରାଜ ମତେ କଣ
ମନେ କରୁଥିବେ କେଜାଣି ? ଅବା ବିଚାରୁ ଥିବେ ଯେମିତି ସ୍ୱଅ
ହେଲା, ଆଉ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲା ଯେମିତି ମତେ ଛଡ଼ି ସ୍ୱର୍ଗକୁ
ଗୁଲି ଯାଉଛି ।

ରାଜା—ନାହିଁ ପ୍ରିୟେ, ତାହା ମୁଁ ଭୁଲୁ ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦର, ପର୍ୟ୍ୟାନ୍ତ ଜନର
ବିଚ୍ଛେଦ ସୁଲଭ । ନିଜର ପ୍ରିୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ତାହା ପକ୍ଷରେ
ଦୁରୁହ । ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କର । ମୁଁ
ମଧ୍ୟ ଯାଉଛି—ସୁଦୃଢ଼ ହସ୍ତରେ ରାଜ୍ୟଭାର ପ୍ରଦାନ କରି ବାନପ୍ରସ୍ଥ
ଆଶ୍ରୟ କରିବି ।

କୁମା—ତାତ, ମହାବୃଷଭର ଯୋଗ୍ୟ ଯାନରେ ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁତରକୁ
ନେଇ ଯୋଡ଼ିବେ ।

ରାଜା—ନାହିଁ ବସ୍ତୁ, ତାହା ନୁହେଁ । ଶିଶୁ ହେଲେ ସୁଦା ଯେବେ
ଗଳିଗଳି ହୁଏ, ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟ ଗଜମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରି
ପାରେ । ଶିଶୁ ସର୍ପର ବିଷ ମଧ୍ୟ ଅତି ଉକ୍ତ । ରାଜା ବାଳକ
ହେଲେ କଣ ହେଲା ? ରାଜ୍ୟଭାର ବାଧନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ।
କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୟସର କିଛି କଥା ନାହିଁ । ଜାତି ହେଉଛି ମୂଳ-
କଞ୍ଚୁକ ! କଞ୍ଚୁ—ମହାରାଜ,

ରାଜା—ଅମ୍ଭର ଅଦେଶମତେ ଅମାତ୍ୟଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଅଁ ଓପ, ଆମ୍ଭର
ଶାସ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ଅନ୍ୱେଷଣ କରନ୍ତୁ ।

କଞ୍ଚୁ—(ଦୁଃଖରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ—ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ରୋଧାଭିନୟ)

ରାଜା—(ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ) ଏ କଣ ? ବିନା ମେଘରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ?

(ନେପଥ୍ୟ—ନାରଦଙ୍କର ଗୀତ)

ଭଜରେ ମନ ରାମ ରାମ, ରାମ ରାମ ରାମ ।
ପାପ ତାପ ହାତୀ, ଜପ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନାମ ॥

ଭକ୍ତ ଜୀବନ ଶରଣ ରାମ ଭଜ ରଘୁକୁଳ ଛଳକରାମ
କଳୁଷ ନାଶନ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମ, ଶାନ୍ତି ଧାମ ରାମ ।
ଜୟ ସ୍ୱକଟ ତାରଣ ରାମ ଜୟ ଭବଭୂୟ ବାରଣ ରାମ ।
ରକ୍ଷକୁଳ ପତି ରାବଣ ବାମ ସୀତା କାନ୍ତ ରାମ ।

(ଗୀତ ସହ ଉତ୍ତରୁ ନାରଦଙ୍କର ଧୀରେ ପ୍ରବେଶ)

ଉର୍ବ—ଏଇ ଦେବର୍ଷି ଆସୁଛନ୍ତି !

ରାଜା—(ଭୟ କରି ଦେଖି) ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ? ହଁ-ହଁ, ନୋହିଲେ
ଅଉ କାହାର ଏପରି ଗୋରେତନା ପ୍ରାୟ ପିଙ୍ଗଳ ଜଟାକୁଟ ଅଉ
ଶଶିଳଳା ପ୍ରାୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉପସାତ ହୁଅନ୍ତା ! ଦୂରରୁ ଗୋଟିଏ
ମୁକ୍ତାଫଳ ନିର୍ମିତ କନକାଙ୍କୁର କଲ୍ପତରୁ ପ୍ରାୟ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଅର୍ଘ୍ୟ
ଅଣ ଅର୍ଘ୍ୟ ?

ଉର୍ବ—(ଅର୍ଘ୍ୟ ଅଣି) ଏଇ ଭଗବାନଙ୍କର ଅର୍ଘ୍ୟ !

ନାର—(ପ୍ରବେଶ କରି) ମଧ୍ୟମଲେକପାଳ, ବିଜୟୀ ହୁଅ ।

ରାଜା—ଦେବର୍ଷି, ମୋହର ଏହି ଅଭିବାଦନ ।

ଉର୍ବ—ପ୍ରଣାମ ।

ନାର—ଅବରୁହତ ଦମ୍ଭଜ ହୁଅ ।

ରାଜା—(ଜିନ୍ତାନିକେ) ସତେ ଏହା ଘଟିବ ? (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ଉର୍ବଶୀପୁତ୍ର
ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି ।

ନାର—ଆସୁଥାନ୍ ହେଉ ।

ରାଜା—ଭଗବନ୍ ଏହି ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । (ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପବେଶନ)
(ସବିନୟେ) ଆଶମନର କି ପ୍ରୟୋଜନ ?

ନାର—ରାଜନ୍, ମହେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯମେଶ ଗ୍ରହଣ କର ।

ରାଜା—ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଶୁଣୁଛି ।

ନାର—ମନ୍ଦଦର୍ଶୀ ମହେନ୍ଦ୍ର ଆପଣଙ୍କ ବନପ୍ରସ୍ଥାନବାହାଁ ଜାଣିପାର ଏହି
ଅଦେଶ କରିଛନ୍ତି ।

ରାଜା—କି ଅଦେଶ ।

ନାର—ଦିକାଳଙ୍କ ମୁନିମାନେ ନିରୂପଣ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ସୁରାସୁର ସମର
ଅତି ସମ୍ପାଦିତ । ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ତୁମ୍ଭେ କେବଳ ଦେବରାଜଙ୍କର
ସହାୟ ହେବ । ଅତଏବ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭର ଶତ୍ରୁତ୍ୟାଗ କରିବା
ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆଉ ଏହି ଉର୍ବଶୀ ଯାବତ୍ତାବନ ତୁମ୍ଭର
ସହଧର୍ମିଣୀ ହେବେ ।

ଉର୍ବ—ଓହୋ, ମୋ ଦେହରୁ କଣ୍ଠା ଗଲା !

ରାଜା—ଦେବରାଜଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁଗ୍ରହ ।

ନାର—ତାହା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେ ତୁମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ—ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ
ତାଙ୍କର ଉପକାର କରିବ । ଦେଶ-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ନିର ତେଜକୁ
ବୃଦ୍ଧି କରୁଛନ୍ତି । ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟ ନିଜ ତେଜରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ସବର୍ଦ୍ଧିତ
କରୁଅଛନ୍ତି (ଅକାଶକୁ ଚାହିଁ) ରମ୍ଭା, ନିଜେ ଦେବରାଜ କୁମାରଙ୍କ
ଅଭିଷେକନିମିତ୍ତ ଯେଉଁ ସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ, ସେ ସବୁ
ଚଣ୍ଡଳ ଏଠାକୁ ଘେନିଆସ ।

ରମ୍ଭା—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଦେବର୍ଷି, ଏହି ସେଇ ସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ।

ନାର—ବସ୍ତ୍ର, ଏହି ଉଦ୍ରାପିଠରେ ବସ ।

ରମ୍ଭା—(କୁମାରକୁ ପୀଠରେ ବସାଇବା) ।

ନାର—(କୁମାର ମସ୍ତକରେ ଜଳସେଚନ କରି) ରମ୍ଭା, ଏଥର ଶେଷବସ୍ତ୍ର
ତୁମ୍ଭେ କର ।

(ରମ୍ଭାର ଶେଷବସ୍ତ୍ରକରଣ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଅପ୍ପରାଗଣଙ୍କର ନୃତ୍ୟସଦ୍ଧ) —
ଗୀତ ।

ଗୀତ ଭୂତ ମାତୁଳ । ଶବ୍ଦ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସ୍ଵମନବାସିତ । ୦ ।

ବେଶ ଶୁଷିର ବାଇ ସୁସନେ ଅଭିଷେକଗୀତ ବୁଝିବନେ

ଉର୍ବଶୀ ନନ୍ଦନ-ବଳେ ସିଂହାସନ

ଗାଥ ଗାଥ ଗାଥ—ଭୁବନ ।

ଭୁବନ ଚରଣ ଶୁଣି ସବନେ ଅବସାରେ ଗାଥା ଉଚ୍ଚାରଣେ
ବରଣେ କପର-ଅଜଗନ୍ଧିବ
ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଅସୁ-ନରପତି ।

(ପ୍ରସାଦ ।)

ରମ୍ଭା—(ଶେଷବଧୂ ସାରି) ବନ୍ଧୁ ! ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏଥର ଯଥାବିଧି ନମସ୍କାର
କର ।

କୁମା—(ଯଥାକ୍ରମେ ପ୍ରଣାମ କରଣ)

ନାର—‘ସୁସ୍ତି ତେ’

ରାଜା—ବଂଶବର୍ଦ୍ଧନ ହୁଅ । ଉର୍ବ—ପିତାଙ୍କର କଥା ଘଟୁ ।

(ବୈତାଳିକ ଦ୍ଵୟର ସଙ୍ଗୀତ ।)

ବାଜି ଗାଣା-ମୁଦୁକ, ବାଜି ଶଙ୍ଖ ବାଜରେ ।

ଗାଥା ଶୁଣି-ବାଟ ଘାଟ, ପୂଜସ୍ଵର୍ଗ ଅଙ୍ଗରେ । ୦ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବୃକ୍ଷର ନୃପକୁମାର ଦେଶ ଉତ୍ତରାଣୀ ହୃଦୟ ଦ୍ଵାର

ନିଶିଳ ଭରତ ମଣ୍ଡଳେ ଅଜ, ଅସୁ ରଜ ରଜରେ ।

ବେଳା ବଳୟ ଜଳଧବାରି ଲହରୀ ନିକର କରପ୍ରସାରି

ଭରତ ସେନା ମଉଳ ତୋଳି, ନାଚୁ-ବାଜୁ-ବାଜରେ ।

କାର ବରହ ବୋକିଲବୁଦ୍ଧ ବନ ଉପବନେ ମିଳି ମିଳି

ଗାଥୁ ଏ ଗୀତ ଧରି ସୁନ୍ଦର, ସାଜି ବନ୍ଦି ସାଜରେ । (ପ୍ରସାଦ)

ରମ୍ଭା—(ଉର୍ବଣୀ ନିକଟକୁ ଯାଇ) ସହି, ବଡ଼ଭାଗ୍ୟ-ଆଜି ପୁଣି
ଅଭିଷେକ ଦେଖିଲ ? ପୁଣି ପତିବରହ ଅନ୍ତେ ହବନାହିଁ
ଶୁଣିଲ ।

ଉର୍ବ—ହଁ । ଏ ଭାଗ୍ୟ ଦୁହିଙ୍କର ଏକାପରି । (କୁମାରକୁ ଧରି) ବନ୍ଧୁ !
ବଡ଼ମାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କର ।

ରାଜା—ରହ, ରହ, ଦୁହେଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ।

ନାର—ରାଜନ, ତବ ପୁତ୍ର ଆତ୍ମର ଯୌବରାଜ୍ୟାଭିଷେକ କରି ମୋହର
ଆଜି କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କୁ ମହେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସେନାପତି ଯଦର୍ଥେ ଅଭିଷେକ
କରିବା କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ରାଜା—ଦେବସି, ଏ ସବୁ ଦେବେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ।

ନାର—ରାଜନ୍, ଅଉ ସେ ତୁମ୍ଭର କି ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ?

ରାଜା—ଏଥିରୁ କଲି ଯଦି ଅଉ ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ, ତାହାହେଲେ ଦେବରାଜଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ଏତିକି ହେଉ ଯେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ବତୀଙ୍କର ଯେଉଁ ପରଶ୍ବର ବିରୋଧ-ଭାବ ଅଛି, ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତାହା ନ ରହି ଏକଦି ମିଳନ ହେଉ ।

(ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ପଟ୍ଟଶେଷଣ)

[ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ବତୀଙ୍କର ଏକଦି ଆବର୍ତ୍ତବ ଓ ନଟୀମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟସଙ୍ଗୀ]

ଗୀତ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀରାଣୀ ବାଣୀପାଣି ନାମ ଗାଥ ଜନେ ଶୁଭ ସୁଫଳେ ।

ପୁରବନ ଗିର ସାଗର ଗଗନ ସଜାତରେ ଗାଉ ଏ ବନ୍ଧୁ ଭବନ
ଏ ନବ ମିଳନେ-ନବ ଜାଗରଣେ, ପ୍ରଭୁ ଅନନ୍ଦ ପ୍ରତି-ହୃଦବନେ ।

ସୁରଭ କୁସୁମ ତୋଳି

ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ ଗୋଳି

ପୂଜିବା ଆଜ ସଜନି ! ତାଙ୍କ କଞ୍ଜବରଣେ ।

ଭେଟିବା ଆସ ସୁମନ ତାଙ୍କ କଞ୍ଜବରଣେ ।

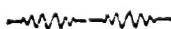
ବବିଧ ବନଜ ପୁଲ

କରଣ ସଙ୍ଗି ନି, ଠୁଲ

ଗୁଡ଼ିବା ଆସ ହାରକୁ ତାଙ୍କ କଞ୍ଜବରଣେ ।

ତାଳିବା ମନ ପ୍ରାଣକୁ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ-ବିଚାରଣେ ।

(ନଟୀମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଏବଂ
ଯବନିକା ପତନ)

ସମାପ୍ତ ।

ମୁକୁର ।

ଆସିକ ପତ୍ର । ଅଗ୍ରିମ ବାର୍ଷିକ ମୁଲ୍ ଟ ୨ କା ଶ୍ରବମାନଙ୍କ
ନିମିତ୍ତ ଟଙ୍କା । ମୁକୁର ଯନ୍ତ୍ରାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଇଞ୍ଜାଳି ଏବଂ
ନାଗରୀରେ ପୁସ୍ତକାଦି ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟରେ ସ୍ୱରୂପରୂପେ ମୁଦ୍ରିତ କରା ଯାଉ-
ଅଛି । ନିମ୍ନଲିଖିତ ପୁସ୍ତକମାନ ମୁକୁର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟ ।

ବିଦ୍ୟମୋର୍ବଣୀ	(ନାଟକ)	ଟ ୦ ।
ପ୍ରବନ୍ଧପାଠ	(ମାଟ୍ରିକୁଲେଶନ୍ ପାଠ୍ୟ)	ଟ ୦ ୫
ମୂଳଶବ୍ଦବୋଧକା	(ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଏବଂ ଲୁଚିବେଷ)	ଟ ୦ ୩
ସ୍ୱଳ୍ପସଂଖ୍ୟା	(ଅଭିମନ୍ୟୁ)	ଟ ୦ ୩
ରସବତୀ	(ଅଭିମନ୍ୟୁ—ଯନ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ର)	ଟ ୦ ୫
ପୁନର୍ମୁଖିକୋରବ	(ଗଳ୍ପ, ଫକୀର ମୋହନ)	ଟ ୦ ୩ ୨
ଫ୍ରେମିକ ଫ୍ରେମିକା	(ଗଳ୍ପ, Romeo Juliet)	ଟ ୦ ୩

PRINTED BY B. S. DAS, AT THE
MUKUR PRESS,
Choudhuribazar,
Cuttack.

1909.
